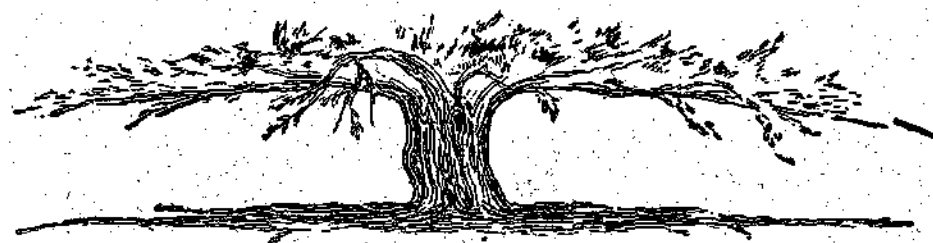

ΜΝΗΜΕΙΟΝ Ν. ΖΑΡΙΦΗ
ΕΡΓΟΝ Α. ΣΩΧΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Δ'
15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1904

Ο ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Αφ' ουτου από την βίαιαν λαϊκήν εξέγερσιν αντράπησαν τα τιμαριωτικά και φεουδαρχικά μεσαιωνικά συστήματα, ανεγνωρίστη γενικώς, ως αρχή θεμελιώδης ή ίση και δικαία διανομή των δημοσίων βαρών μεταξύ των πολιτών. Την εποχήν κατά την οποίαν ο λαός κατέβαλλε το χρέμα δια τας δημοσίας ανάγκας, οι εύγενείς επρόσφεραν το αίμα των δια την υπεράσπισιν της πατρίδος και οι κληρικοί ανέπεμπαν τας δεήσεις δια την σωτηρίαν των ψυχών, διεδέχθη δ' ο λαός του όγιους δημοκρατικού πνεύματος κατά τον όποιον όλοι, τέκνα της αύτης πατρίδος και ίσοι ενώπιον του νόμου, περιβάλλονται με τα αύτα δικαιώματα και υπόκεινται εις τας αύτας υποχρεώσεις. Όλοι δια τούτο χωρίς εξαίρεσιν απολαμβάνοντες των αγαθών της κοινωνικής οργανώσεως συνεισφέρουν εις τας δημοσίας ανάγκας αναλόγως των δυνάμεών των. Κατά την αρχήν αυτήν, την οποίαν παρεδέχθη και το Έλληνικόν Σύνταγμα, ή φορολογία πρέπει να εινε δικαία, επιβαρύνουσα κάθε φορολογούμενον αναλόγως των πόρων του. Αλλά όσον απλά κατά θεωρίαν εινε τα συστατικά άρτίας φορολογίας, τόσον δυσκολώτερα κατορθώνονται εις την πραγματικότητα. Δύσκολον εινε να εφαρμοσθή ή δικαιοσύνη εις την φορολογίαν. Δυσκολώτερον άκόμη να εξακριβωθή ή οικονομική δύναμις κάθε φορολογουμένου και αναλόγως αύτης να επιβληθή ο φόρος. Δικαιοσύνη εις την φορολογίαν δεν σημαίνει απλώς ότι κάθε πολίτης αναλόγως του κεφαλαίου του ή του εισοδήματός του συνεισφέρει

καθ' όρισμένον ποσοστόν εις τα δημόσια βάρη. Όλα τα κεφάλαια δεν εινε όμοίως παραγωγικά. Όλα τα εισοδήματα δεν έχον πηγην όμοίας διαρκείας και σταθερότητος. Πρέπει δια τούτο, εις το πνεύμα της δικαιοσύνης να κοηθή ότι λαμβάνονται ύπ' όψιν και οι ειδικοί περιστάσεις με τόσην ακρίβειαν και ευθύτητα υπολογισμού, ώστε ο φόρος, επιβαλλόμενος εις τας διαφόρους κοινωνικάς καταστάσεις, να μη τας διαταράσση, επιβαλλόμενος δε εις εμπόδιον, βιομηχανίαν, πλούτον όποιονδήποτε να μη αναστέλλη τον φυσικόν όρδον των. Δικαιοσύνη επίσης όσον και πρακτική ανάγκη εινε όπως ο φόρος μη επιβαρύνη το παραγωγικόν κεφάλαιον, αλλά το καθαρόν εισόδημα πάσης προσόδου και αναλόγως της πηγής αύτης. Από τας απλās και στοιχειώδεις αυτας σκέψεις εγεννήθη ή ιδέα του φόρου επί του καθολικού εισοδήματος. Ο φόρος ούτος θεωρείται συνήθως ότι εινε νεωτερισμός, προϊόν του συγχρόνου πολιτισμού. Δεν συμβαίνει όμως τούτο εις την πραγματικότητα. Έκατονταετηρίδας πλεον προ Χριστού επενοήθη και εφηρμόσθη ο φόρος επί του εισοδήματος.

Ατελώς τον φόρον επί του ακαθαρίστου εισοδήματος άνευρίσκομεν εις αυτούς τους άγριούς, εις το μερίδιον της θήρας και της αλείας, το όποιον εδιδαν εις τον άρχηγόν των και εις τους νομάδας λαούς, εις το μερίδιον το διδόμενον εις τον γενάρχη των.

Εις την πρώτην βαθμίδα του πολιτισμού άνευρίσκομεν τον πραγματικόν φόρον επί του εισοδήματος εκ των καρπών της γης, την δεκάτην.

Οἱ Ἑβραῖοι ἐπέφεραν τὴν δεκάτην εἰς τοὺς Λευίτας, ὡς ἀναγγώρισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ὑψίστου. (Τοῦ Κυρίου ἢ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς). Ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἐπικαρπωτὰς τῆς ιδιοκτησίας τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου (Λευίτ. 25. 23.) Ἡ δεκάτη ὑπῆρχε καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους διδομένη ὑπὲρ τῶν ἱερέων. Ἐκτὸς τῆς δεκάτης εἰς τὰ ἔσοδα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων κατελέγοντο ὁ φόρος τῶν συμμάχων, τὰ εἰσοδήματα τῶν δημοσίων κτημάτων, τῶν μεταλλείων καὶ δρυσιῶν, αἱ ἀποδόσεις τῶν τελωνείων καὶ τὸ προϊόν τῶν προστασίμων. Φόρος ἐπὶ πλέον ἔχων ἀμεσώτεραν σχέσιν πρὸς τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ὑπῆρχεν ὁ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος συστηθεὶς διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς τέσσαρας κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐπιβαρύνοντο κατὰ φόρον προοδευτικὸν ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τούτου. «Τμήματα ἔστι τέτταρα. Πεντακοσιομεδίμων, ἰπλέων, ζευγίων, θητικών. Οἱ μὲν πεντακοσιομέδιμοι ἐκ τῶν πεντακοσίων μεδίμων ὑγρὰ καὶ ξηρὰ ποιεῖν κληθέντες, ἀναλίσκουν εἰς τὸ δημόσιον κατὰ τάλαντον. Οἱ δὲ τὴν ἰπάδα τελούντες, ἐκ μὲν τοῦ δύνασθαι τρέφειν ἵππους κέκληνται, ποιῶσι δὲ μέτρα τριακόσια, ἀναλίσκουσι δὲ κατὰ ἡμίταντον, οἱ δὲ ζευγίσιον τελούντες ἀπὸ διακοσίων μέτρων καταλέγονται ἀναλίσκουσι δὲ κατὰ μνᾶς δέκα, οἱ δὲ τὸ θητικὸν οὐδεμίαν ἀρχὴν ἀρχοῦσιν, οὐδὲ ἀναλίσκουσι κατ' οὐδὲν» (Πολυδεύκης VIII 129—130). Οὗτος ὑπῆρχεν ὁ πρῶτος προοδευτικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἐπιβληθεὶς μετ' ἐπιστημονικὴν ἐντέλειαν διὰ τῆς βοήθειας κτηματολογίου ἐτησίως ἀναθεωρουμένου.

Ὁ φόρος ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν καὶ διατύπωσιν ἀνευρίσκειται εἰς τὰ παλαιὰ κείμενα τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Οὐλπιανοῦ, εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὸν κώδικα τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ἰδίως εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Σερβίου Τουλλίου ψηφισθὲν πρὸ δύο ἡμισυ χιλιάδων ἐτῶν! Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ὁμιλῶν περὶ τοῦ Σερβίου Τουλλίου, λέγει ὅτι ἠθέλησε νὰ ἔχη τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν Ῥωμαίων μετ' ἐπιβλήσιν τῆς περιουσίας των καὶ τῆς ἀξίας εἰς τὴν ὁποῖαν ἠδύνατο αὐτὴ νὰ διατιμηθῆ. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ ἀπάτη ἠνάγκασε τοὺς Ῥωμαίους νὰ δώσουν ὄρκον ὅτι ἐδήλωσαν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ψευδῆ δηλώσαντες ἔχαναν τὴν περιουσίαν των, ἐμαστιγοῦντο καὶ ἐπωλοῦντο ὡς δούλοι.

Ὅλος ὁ σημερινὸς μηχανισμὸς τῶν νόμων καὶ νομοσχεδίων τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδή-

ματος ἀνευρίσκειται μετ' ἅσαν λεπτομέρειαν εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ κείμενα τῶν κωδικῶν. Ὁ τρόπος τῆς δηλώσεως, τῆς ἐξελέγξεως, τοῦ σχηματισμοῦ τῶν φορολογικῶν καταλόγων εἶχε τὸν αὐτὸν μηχανισμόν. Ἡ φιλοσοφία τοῦ προσωπικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ὑπάρχει ἤδη ἀρχαία, παρατηρεῖ ὁ Ζύλ Ρῶς, εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην. Πράγματι τίποτε δὲν ἐπενοήθη ἔκτοτε καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου προσκρούει εἰς τὰς ἰδίας δυσκολίας καὶ παρουσιάζει τὰ αὐτὰ κενά, ἂν μὴ καὶ περισσώτερα ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἄλλοτε οἱ ἀνακριβῶς δηλώνοντες τὸ εἰσοδήματὸν ὑπεβάλλοντο εἰς βαρυντάτας ποινάς, ἐνῶ αὐτὰς ἀποκρούει σήμερον τὸ νεώτερον πνεῦμα.

Αἱ δυσκολίαι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φόρου τούτου, ὁ ὁποῖος θεωρητικῶς εἶνε ἰσοδύναμος τέλειος, ὀφείλων εἰς τοῦτο ἐπιβληθεὶς ὑποστηρικτῶς, εἶνε πράγματι μεγάλοι καὶ δυσπερβλητοί.

Διὰ τὴν ἐπιβολὴν πάντος ἀμέσου φόρου δύο δυνατοὶ τρόποι ὑπάρχουν. Ἡ δήλωσις τοῦ φορολογουμένου ἢ ἡ κατάταξις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν δημοσίων ὀργάνων. Ἄλλ' οὔτε μετ' ἐν συστημα, οὔτε μετ' ἄλλο, οὔτε καὶ μετ' ἐν συνδυασμῶν τῶν δύο δύναται νὰ κατορθωθῆ ἡ ἀκριβὴς ἐξελέγξις τοῦ εἰσοδήματος ἐκάστου φορολογουμένου. Διὰ τοῦτο μοιραῖως ἡ βᾶσις αὐτῆ τοῦ φόρου τούτου περιέχει ἀνισότητα καὶ ἀδυσπρασίαν. Ἄνισότητά περιέχει, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δήλωσιν τῶν πολιτῶν τῶν ὁποίων ἢ εὐθύτης καὶ ἢ εὐσυνειδησίας εἶνε διαφόρον βαθμοῦ. Ἀδυσπρασίαν δὲ καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἢ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου ἐκ τῆς διοικητικῆς κατατάξεως, ἐκ τῆς ταξινόμησεως δηλαδὴ τοῦ φορολογουμένου ὑπὸ τῶν δημοσίων ὀργάνων. Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν περιπτώσιν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι μὴ ἔχοντες ἀσφαλῆ τινα βᾶσιν πρὸς ὑπολογισμόν τοῦ εἰσοδήματος, προβαίνουν εἰς ἐγγυτέραν ἀνακριτικὴν ἔρευναν, ὀχληρὰν καὶ καταθλιπτικὴν, τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ πολίτου.

Αὐτὰ γενικῶς τὰ ἐλαττώματα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἢ δυσκολία δηλαδὴ εἰς ἐξακριβῶσιν τῆς φορολογητέας ὕλης, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας τὰ θεωρητικὰ πλεονεκτήματα τοῦ φόρου ἀνατρέπονται εἰς τὴν πραγματικότητα.

Παρὰ τὰς δυσκολίας αὐτὰς κράτη τινὰ ἐφήρμοσαν τὸν φόρον τούτον χωρὶς βέβαια τὴν τελειότητα τὴν ὁποῖαν προϋποθέτει ὁ φόρος ἄλλα κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος εἰς τὸ σύνολον δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐπιτυχής. Τὰ κράτη αὐτὰ εἶνε κυρίως ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Πρωσσία. Καὶ τὰ

κράτη ὁμοῦ αὐτὰ, ἰδίως ἡ Πρωσσία, δὲν ἐδέχθησαν τὸν φόρον, ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ὡς ἐνιαῖον φόρον ὅπως πρέπει νὰ εἶνε, ἀλλὰ τὸν ἐπέβαλαν μαζί με τοὺς ἄλλους ἀμέσους καὶ ἐμμέσους φόρους. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμοῦ αὐτὴν ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καλῶς λειτουργῶν δύναται νὰ ἀποβῆ παράγων δικαιοσύνης, ἐὰν ἀφίνων ἀπρόσβλητα τὰ μικρὰ εἰσοδήματα ἐπιβάλλεται κατὰ προοδευτικὴν ἀναλογίαν εἰς τὰ μεγάλα, ὥστε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἰσότητά, τὴν ὁποῖαν παραβλάπτουν οἱ ἔμμεσοι φόροι, ἐπιβαρύνοντες δυσαναλόγως τὰς λαϊκὰς τάξεις. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο λειτουργεῖ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Ἀντιθέτως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, καλούμενος ἐκεῖ φόρος ἐπὶ τοῦ κινήτου πλούτου, ἐπιβαρύνει καὶ τὰ μικρὰ εἰσοδήματα, ἐπομένως δὲν συντελεῖ εἰς ἀποκατάστασιν ἰσορροπίας ἀλλ' ἀποτελεῖ ἄλλως πηγὴν δημοσίου ἐσόδου καὶ ἔχει χαρακτηριστικὰ στενωπὰ ταμειακῶν. Τοιοῦτον περίπου χαρακτήρα διατηρεῖ καὶ εἰς τὴν Πρωσσίαν, ἂν καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην ὁ φορολογικὸς ὄρος εἶνε ἐλαφρότερος.

Ἀνάγκη ἐπὶ πλέον, διὰ νὰ ὑπάρξῃ δικαιοσύνη εἰς τὸν φόρον τούτον, ὅπως ἐπιβαρύνωνται κατὰ μικροτέραν ἀναλογίαν τὰ εἰσοδήματα, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ ἀσταθῆ πηγὴν καὶ βαρύτερον τὰ εἰσοδήματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ πηγὴν παγίαν καὶ διαρκῆ. Ἐλαφρότερον δηλαδὴ τὸ προϊόν τῆς προσωπικῆς ἐργασίας καὶ βαρύτερον τὸ εἰσοδήμα τοῦ ἐπιχειρηματιομένου κεφαλαίου. Ὁ ἀπολαμβάνων ἐκ τῆς προσωπικῆς τοῦ ἐργασίας εἰσοδήμα 5 000 ὀφείλει νὰ ἀποταμιεύσῃ διὰ τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους εἶνε ἐκτεθειμένος καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν γηρατειῶν, ἐνῶ ὁ ἔχων ἀνάλογον εἰσοδήμα ἀπὸ τὴν κινήτην ἢ ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν δὲν εὐρίσκειται εἰς τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἀπεναντίας χωρὶς νὰ ἐργάζεται ἔχει ἐξησφαλισμένον τὸ εἰσοδήμα, καὶ τὸ κεφάλαιον μένει ἀκέραιον διὰ τὰς ἀπροβλέπτους ἀνάγκας του. Δύσκολον ὁμοῦ εἶνε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου νὰ γίνῃ ἢ διάκρισις τῶν πηγῶν τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀναλόγως τούτων νὰ ὀρισθῆ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου. Τὸ ἐλάττωμα ὁμοῦ τοῦτο τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἶνε τόσον μικρότερον καὶ τόσον πλέον ἀνεπαίσθητον ὅσον ἐλαφρότερος ὁ φορολογικὸς ὄρος.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν συνήθως ὁ φορολογικὸς ὄρος εἶνε ἐλαφρὸς περιστρεφόμενος εἰς τὰ 5% (φρ. 1. 25 ἐκάστην λίραν) καὶ ἐπιβαλλόμενος ἐφ'

ὄλων τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀπὸ 4,000 φράγκων καὶ ἄνω. Βαρὺς ὁμοῦ εἶνε ὁ φόρος οὗτος εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, ἐπαχθὴς δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Εἶδαμεν ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἐπιβάλλεται ὡς συμπληρωματικὸς καὶ λειτουργεῖ ἐπομένως μαζί με τοὺς ἐμμέσους καὶ τινὰς ἀμέσους φόρους, ἀνάγκη χάριν τῆς δικαιοσύνης νὰ ἀφίνῃ ἀδίκαια τὰ μικρὰ εἰσοδήματα, τὰ ὁποῖα ἐπιβαρύνουν οἱ ἔμμεσοι φόροι. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους, διὰ νὰ ἔχη ὁ φόρος οὗτος ἰκανὰς ἀποδόσεις, ἀνάγκη ὁ πλοῦτος μῖας χώρας νὰ μὴ εἶνε κατατετημημένος, ἢ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον νὰ εἶνε συγκεντρωμένα, νὰ ὑπάρχουν δηλαδὴ μεγάλα πηγὰ εἰσοδημάτων καὶ τὰ ἐξαίρουμένα τοῦ φόρου μικρὰ εἰσοδήματα νὰ μὴ ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην μερίδα τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς χώρας, ὅποτε ἐλαχίστην ἀπόδοσιν δύναται νὰ ἔχη ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος.

Ὅλας τὰς εὐνοϊκὰς αὐτὰς συνθήκας ἔχει ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τοῦτο καὶ ἐξαιρέτως ηὐδοκίμησεν εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ἀκριβέστερον ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑποδιαίρεται εἰς πέντε χωριστοὺς φόρους. Ὁ πρῶτος φορολογητέαν ὕλην ἔχει τὰς γαίας καὶ τὰς οἰκοδομὰς. Ὁ δεύτερος τὰ κέρδη ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐδάφους. Ὁ τρίτος τὰ μερίσματα καὶ τοὺς τόκους τῶν δημοσίων χρεωγράφων. Ὁ τέταρτος τὰ βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ εἰσοδήματα, ὁ πέμπτος τέλος ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς μισθοὺς καὶ τὰς συντάξεις. Μετ' ἐπὶ τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτὴν τοῦ φόρου κατορθοῦται ὥστε νὰ μὴ γίνεταί γνωστὸν τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων τοῦ φορολογουμένου, ἀφοῦ γίνεται χωριστῆ βεβαίωσις καὶ εἰσπραξίς διὰ καθένα τῶν μερικῶν τούτων φόρων. Τότε μόνον γίνεται γνωστὸν τὸ εἰσοδήμα, ὅταν εἶνε κατώτερον τοῦ φορολογικοῦ ὄρου, κατώτερον τούτεστι τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον ἐπιβαρύνει ὁ φόρος ἢ περιέχεται μεταξὺ τῶν 4000 καὶ 10000 φράγκων, ὅποτε μένουσιν ἀφορολόγητοι αἱ τρεῖς πρώται χιλιάδες δραχμαί. Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ φορολογούμενος διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπαλλαγὴν ἢ τὸν μεταρισμὸν τοῦ φόρου, προβαίνει εἰς δήλωσιν καὶ καταθέτει τὰ στοιχεῖα διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων του.

Ὁ ἀγγλικὸς νόμος ἐπρονόησεν ἰδιαιτέρως διὰ τὸν φόρον τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν εἰσοδημάτων. Πολὺ πιθανὸν ὁ βιομηχανικός ἢ ἐμπορὸς διὰ τὰ συμφέρον τῶν ἐργασιῶν

του να μη θέλη να καταστήση κοινώς γνωστόν τὸ εἰσόδημά του· εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὴν δήλωσιν του ἀπευθύνει ἐνοφράγιστον εἰς εἰδικὸν ἀνώτερον ὑπάλληλον ὀρκισθέντα τὴν τήρησιν αὐστηρῶς ἐχεμυθίας. Οὗτος βεβαιώνει καὶ εἰσπράττει τὸν φόρον καὶ ἀφ' οὗτον λειτουργεῖ ὁ φόρος οὗτος δὲν ἐδόθη ἐν κἂν παράδειγμα ἀκριτομυθίας τῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ βῆσις ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἶνε ἡ δήλωσις τοῦ φορολογουμένου, ἐξελεγχόμενη ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ὑπηρεσίας. Ἀπεναντίας εἰς τὴν Πρωσσίαν προηγείται ἡ διοικητικὴ κατάταξις τοῦ φορολογουμένου ὑπὸ τῶν δημοσίων ὀργάνων κατόπιν ἐγγυτέρας ἐρεύνης τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ δήλωσις τοῦ φορολογουμένου εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατάταξις δὲν ὑπῆρξε δικαία. Ἡ διαφορὰ τῶν μεθόδων τούτων λόγον ἔχει τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν πολιτειακὴν ἀγωγὴν. Αἱ ἰδέαι τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ἀντίληψις τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν ὑποχρεώσεων, ὁ ἀποτροπισμὸς διὰ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην, ἀρετὴ τῆς ἀγγλικῆς φυλῆς, ἐπέβαλον τὴν δήλωσιν τοῦ πολίτου ὡς τὴν πρώτην βῆσιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φόρου. Ἀπεναντίας εἰς τὴν Πρωσσίαν ἡ καθολικῶς κρατοῦσα πειθαρχία, τὸ συγκεντρωτικὸν πολιτικὸν σύστημα, ἡ ἐξοικείωσις τῶν πολιτῶν πρὸς τὰς ἐπεμβάσεις τῆς ἐξουσίας ἀπῆρτον, διὰ τὴν καλλιτέραν ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου, τὴν διοικητικὴν κατάταξιν τῶν φορολογουμένων.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος δὲν ἐφηρμόσθη ἂν καὶ δεκάδες νομοσχεδίων ὑπεβλήθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ σήμερον ἀκόμη σχετικὸν νομοσχέδιον εἶνε ὑποβληθέν εἰς τὴν γαλλικὴν βουλὴν. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι αὗται προσκρούουν εἰς τὸν φόρον τὸν ὁποῖον γεννᾷ εἰς τὴν εὐαισθησίαν τῶν Γάλλων ἡ ἰδέα τῆς ἀνακριτικῆς ἐπεμβάσεως τῆς διοικήσεως μέχρι τῶν ἀτομικῶν ὑποθέσεων καὶ συμφερόντων.

Εἶνε βέβαια ἐπιθυμητὴ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς πᾶσαν χώραν, ἀφοῦ ἀποκαθιστᾷ τὴν δικαιοσύνην εἰς τὴν φορολογίαν, δίδει σημαντικὰς ἀποδόσεις διὰ τὰς δημοσίας ἀνάγκας, καὶ τέλος, εἰς περίπτωσιν προσωρινῶν ἀλλ' ἀμέσων δημοσίων ἀναγκῶν, εἶνε ὁ μόνος φόρος, ὁ ὁποῖος, αὐξανόμενος τοῦ φορολογικοῦ αὐτοῦ ὄρου, ἐπιβαρύνει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γενικῶς καὶ ὁμοίως τοὺς φορολογουμένους.

Οἱ Ἄγγλοι τὰς δαπάνας τοῦ νοτιαφρικανικοῦ πολέμου, ἀνελθούσας εἰς 5,620,000,000 φράγκα, ἀντιμετώπισαν διὰ δανείων καὶ διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν φόρων. Ἡ αὐξήσις αὕτη τῶν φόρων ἀπέφερε περίπου δύο δισεκατομμύρια φράγκα, ἐκ τῶν ὁποίων πλεόν τοῦ ἡμίσεως ἀπέδωκεν ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Οὐδεὶς κατόπιν ὄλων τούτων ἤθελε διανοηθῆναι ἀρνηθῆναι τὴν σπουδαιότητα τοῦ φόρου τούτου καὶ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε καλῶς ἐφαρμοζόμενος καὶ καλῶς λειτουργῶν διὰ πᾶσαν χώραν. Ἄλλ' ἡ μεγάλη δυσκοιλία ἔγκειται εἰς τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν καλὴν λειτουργίαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀκόμη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εὐθὺς ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκοὺς ὄρους, παρουσιάζει εἰς τὴν λειτουργίαν πολλὰ ἐλαττώματα καὶ ἀνωμαλίας, καὶ ἡ θεωρητικῶς ἰδεώδης ἰσότης του ἐνέχει πολλὴν εἰκονικότητα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν. Διὰ τοῦτο ὁ φόρος ὄχι μόνον προσκρούει εἰς τὴν κοινὴν ἀντικαθεῖαι ἀλλ' ἔχει καὶ εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἐπιστημονικῆς συζητήσεως ἰσχυροὺς πολεμῖους.

Κατόπιν ὄλων τούτων ἂς ἐξετάσωμεν ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς τρόπον ἐξασφαλίζοντα δικαιοσύνην εἰς τὴν διανομὴν καὶ ἰκανὴν ἀπόδοσιν εἰς τὰς εἰσπράξεις. Ἡ πεποιθήσις ἡμῶν κατόπιν ἐπισταμένης ἐρεύνης καὶ ἀναλύσεως τοῦ διέποντος ἡμῶς φορολογικοῦ συστήματος καὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελοῦμεν, εἶνε ὅτι οὐδεμία συζήτησις κἂν δύναται νὰ γίνῃ περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ προσωπικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ καθιερωθῆναι πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι συνθηκαὶ εἶνε δυσμενεῖς διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ φόρου τούτου.

Καὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε πάρα πολὺ κατανεμημένος ὁ πλοῦτος. Ἐκ τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τὰ 82% ἀποτελοῦν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν. Καὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνέρχονται κἂν εἰς 500,000 ψυχάς, ὀλίγοι εἶναι μεγάλας περιουσίας, οἱ περισσότεροι ἀπεναντίας ἀνήκουν εἰς τὴν κατωτάτην ἢ μεσαίαν κοινωνικὴν τάξιν, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα κατὰ τὸ πλεῖστον θὰ εὐρίσκειτο κάτω τοῦ ἐλαχίστου ὄριου, τὸ ὁποῖον δεόν νὰ μὲν ἀφορολόγητον. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ κατώτατον τοῦτο ὄριον εἶνε περὶ τὰς 4,000 φράγκα· εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ 2,000 φράγκας ἂν ὀρισθῆ, πάλιν θὰ ἀφήσῃ ἀδικα τὰ

τέσσαρα πέμπτα ἢ καὶ ἔτι πλεόν τοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο διότι ὄχι μόνον αἱ περισσότεραι ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι διατρέφονται πράγματι μὲ ποσῶν πενιχρότερων τῶν 2,000 δραχμῶν ἑτησίως ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι καὶ οἱ ἔχοντες κατὰ τι ἢ καὶ κατὰ πολὺ, — ἀναλόγως τῆς εὐσυνειδησίας των — ἀνώτερον εἰσόδημα τοῦ ἐλαχίστου τούτου ὄριου, θὰ κἂν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνακριβεῖς δηλώσεις, ὅπως ἀπαλλαγῶν τοῦ φόρου, βασιζόμενοι εἰς τὸ δύσκολον καὶ ἐνίοτε ἀδύνατον τῆς ἐξελέγξεως τοῦ εἰσοδήματός των.

Δεύτερον πρόσκομμα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου εἶνε ὁ κατώτερος δυστυχῶς βαθμὸς κοινωνικῆς καὶ πολιτειακῆς ἀγωγῆς ἐν σχέσει μὲ τὰ προηγμένα εὐρωπαϊκὰ κράτη. Τὸ δέλεθρον ἐπὶ πλεόν σύστημα τῆς ἐνοικιάσεως τῶν φόρων ἦνοιξε χάσμα μεταξὺ λαοῦ καὶ Κυβερνήσεως καὶ ἡ καταβολὴ τοῦ φόρου δὲν θεωρεῖται ἐκπλήρωσις καθήκοντος πρὸς τὴν Πολιτείαν, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ὑπερέτερων ἰδεῶν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης ἀλλὰ βῆσις ἐλαχθῆς, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλεν ἡ βία. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους, ὄχι μόνον δὲν ἔχομεν αὐξήσιν ἀλλὰ πάντοτε σημαντικὰς καθυστερήσεις ἀποδόσεως. Πρὸ δέκα ἐτῶν οἱ ἄμεσοι φόροι ἔδιδαν 20 ἑκατομμύρια καὶ ἄφιναν καθυστερήματα περίπου 4 ἑκατομμύρια. Εἰς τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς σημεῖον καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν καθυστέρησιν εὐρίσκονται οἱ ἄμεσοι φόροι καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον δημοσιευθέντα ἀπολογισμὸν τοῦ 1902, ἐνῶ κατὰ τὸ ἴδιον χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1902, οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀπὸ 28 ἑκατομμύρια ἀνῆλθον εἰς 44 ἑκατομμύρια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ἰκανοποιητικῆς αὐξήσεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Οἱ ἄμεσοι δμως φόροι παραμένουν χωρὶς ἐλαστικότητα, δὲν παρακολουθοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ προσκρούουν πάντοτε εἰς τὴν δυστρολίαν κατὰλείποντες ὀγκωδέστατα καθυστερήματα, τὰ ὁποῖα διὰ τινὰς φόρους ποικίλων ἀπὸ 40 ἕως 60%! Ἐδύλογον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, καθὼς ἄμεσος καὶ προσωπικός, ἐπιβαλλόμενος δὲν θὰ παρακολουθῆ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν καὶ θὰ προσκρούῃ πάντοτε εἰς τὴν δυστρολίαν ἀφίνων ἀνάλογα καθυστερήματα μὲ τοὺς ἄλλους ἀμέσους φόρους.

Τρίτον ἐμπόδιον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φόρου εἶνε ἡ χαλαρότης τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας. Σήμερον ὁσάκις ἡ Κυβερνήσις ἐπιβάλλῃ φό-

ρον, παρουσιάζοντα κάποιαν δυσκοιλίαν εἰς τὴν βεβαίωσιν, ἐφαρμόζει τὸ δέλεθρον σύστημα τῆς ἐνοικιάσεως. Ὅταν βεβαιώσῃ τοὺς φόρους καὶ τοὺς εἰσπράττει διὰ τῶν ὀργάνων τῆς, συμβαίνει ἄλλοτε μὲν νὰ κάμνη γενναίας παροχὰς, ἄλλοτε νὰ μὴ ἔχη ἱκανὰ ὄργανα διὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἰσπράξιν καὶ ἄλλοτε νὰ ζημιουταὶ ἰκανὸν μέρος τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐκ τῶν καταχρήσεων τῶν ὀργάνων τῆς. Καὶ σήμερον ὑπάρχει πραγματικῶς φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν, ἀλλ' ἐνῶ τὸ καθαρόν τοῦτο εἰσόδημα ἠξήσῃ σημαντικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου δὲν παρηκολούθησε τὴν αὐξήσιν οὔτε ποτὲ ὑπῆρξε ἀνάλογος τῆς φορολογητέας ὕλης.

Τελευταῖον, λόγος ἐπὶ πλεόν ὅπως πολεμηθῆ ἡ ἰδέα τῆς εἰσαγωγῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, κατόπιν ὄλων τῶν ἄλλων δυσμενῶν συνθηκῶν τὰς ὁποίας ἀπαριθμήσαμεν, εἶνε ὅτι ἡ παραδοχὴ τῶν προϋποθέτει τὴν κατάργησιν ἄλλων τινῶν πραγματικῶν ἀμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Δὲν εἶνε ὅμως λογικὴ σκέψις ἡ κατάργησις φόρων, οἱ ὁποῖοι ἐλειτούργησαν ἐπὶ οὐρανῶν ἐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους συνεμορφώθησαν ἡ κοινωνικὴ κίνησις καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐργασία, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν νέου φόρου ἐκ τῶν προτέρων παρουσιάζοντος τόσον μεγάλας πιθανότητος ἀποτυχίας. Ἄλλως τε ὅταν τὸ πρῶτον ἐπιβληθῆ, ἀνάγκη νὰ ἔχη ἐλάχιστον τὸν φορολογικὸν ὄρον διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάσῃ οὐσιαστικῶς αἱ ἀνισότητες ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς ἐφαρμογῆς καὶ προσκρούσῃ δριστικῶς εἰς τὴν κοινὴν ἐξέγερσιν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐφηρμόσθη πρὸ ἑκατῶν ἐτῶν περίπου μὲ μικρότατον φορολογικὸν ὄρον κατ' ἀρχὰς, ἐν τούτοις προσέκρουσε εἰς τὸ κοινὸν αἰσθημα καὶ κατηργήθη καὶ ἐπεβλήθη ἐκ νέου εἰς ἐκτάκτως σοβαρὰς περιστάσεις καὶ πάλιν κατηργήθη καὶ ὅταν ἀνεωσθῆ εἰς δεινὰς πάλιν περιστάσεις εἶχε χαρακτῆρα προσωρινότητος, τὸν ὁποῖον τυπικῶς καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχει. Ἐὰν λοιπὸν ἠθέλομεν ἐφαρμόσει τὸν φόρον τούτον μὲ ἐλάχιστον κατ' ἀνάγκην φορολογικὸν ὄρον, αἱ εἰσπράξεις τοῦ φόρου τούτου θὰ ἦσαν ἀσφαλῶς πολὺ κατώτεροι τῶν εἰσπράξεων τῶν φόρων, οἱ ὁποῖοι ἤθελον ἀντικατασταθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Εἰς περιστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας τόσον ἀσταθῆ εἶνε τὰ δημόσια οικονομικά, τοιοῦτος πειραματισμὸς δὲν εἶνε ἐπιτετρομιμένος.

Ἐκ τούτων προκύπτει ἡ ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν ὅτι εἴμεθα δυστυχῶς ἀκόμη πολὺ

ἀνέτοιμοι διὰ τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Ἐξουσιοδοτούμενοι νὰ ἐκμηδενίσωμεν τὰ ἐμ- πόδια, νὰ προετοιμαζώμεθα διὰ τὸν φόρον τοῦτον τῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, τελειο- ποιῶντες τὸν διοικητικὸν ὀργανισμὸν καὶ ἐξυ- ψῶντες τὸ δημόσιον φρόνημα. εἰς φωτεινο- τέραν ἀντίληψιν τῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ πρὸς τὸν πληθόν.

Σ. ΛΟΒΕΡΑΟΣ

ΣΕ ΔΥΟ ΜΑΤΙΑ

Μάτια μεγάλα, ἐξωτικά, σὲ ἀκύμαντο κρουσιόλι
Ποτὲ δὲν καθρεφτίσατε μιὰ κοσμικὴ χαρὰ,
Πάντοτε κάποιον σύγγεγο χωρὶς ἀνεμοζάλη,
Μέσα σιούς δυὸ σας οὐρανούς διαβαίνει σιωπηλά.

Τὰ ὄβλη ἐνὸς χεινόπορου οἷς γγίζον καὶ ταράζον
Κόσμον ὠραίον, κάποτε, μὰ μελαγχολικούς,
Κ' οἱ ἀκροβλεφαρίδες σας, ἀκάνθινοι ἥσκιοι, μοιάζον
Σὰ στεφανάρια ἀπὸ μικροὺς μικροὺς ἀσφοδελούς.

Κ' ἐγὼ ποῦ σκύβω ἐπάνω σας, μαντεύοντας ὀλίγο
Τὰ μυστικά ποῦ κρύβετε, ὦ ἅγια μάτια ἐσεῖς,
Στὴν Ἀχερούοια λίμνη σας σιγὰ σιγὰ ξανόληγο
Τὸ πρώτο ροδοχάραμα μὲς ἀγνωστῆς αὐγῆς...

ΚΑΥΜΟΣ

Στὸ βράχο τὸν ἀπάνεμον ἐδῶ στακροθαλάσσι,
Συχνὰ κάποιος ἐπίμονος μὲ φέρνει στοχασμός,
Σὰ νὰ πιστεύω πῶς μορεῖ νὰ πάψη, νὰ ἡσυχάσῃ
Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὃ ἀκοίμητος ποῦ λιώνει με καῦμός.

Κι ἐνῶ τὰ πλοῖα ποῦ περνοῦν μὲ πέρνονν ὄλα σκλάβο,
Κ' οἱ γλάροι μάνασκώνοννε στὰ διάπλατα φτερά,
Ὅμως τῆς δυστυχίας μου δὲν προσπερῶ τὸν κάβο,
Ποῦ τὸν κυκλώνον τᾶγρια κι' ὀλάφροισα νερά.

Τὸ ξέρω, ἀνώφελα ζητῶ τὴν ποθητὴν εἰρήνην,
Θυμ' ἄδικο κ' ἀνίδεο πονῶ καὶ θὰ πονῶ,
Μὰ ἐδῶ τῆς Εἰμαρμένης μου ἐν' ἅγια καλωσύνη
Νὰ βρῶ βωμόν ἀνάμεσα σὲ κῆμα κι' οὐρανό....

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΒΓΕΡΝΣΕΡΝΕ ΒΓΕΡΝΣΟΝ

Η ΑΗΤΟΦΩΛΗ

Διήγημα.

Ἐνδρεγάρδετε ἦταν τὸ ὄνομα μικροῦ χωριοῦ ποῦ, ἐρημικὸν ἐκεῖ ψηλά, ἦταν κλεισμένο γύρω σὲ ψηλούς βράχους. Ἡ γῆ ἐκεῖ ἦταν πε- δινὴ καὶ γόνιμη, ἐσχίζετο ὁμως ἀπὸ πλατὺ πο- τάμι ποῦ κλοῦσε ἀπὸ τὸ βουνό. Τὸ ποτάμι αὐτὸ ἐχύνετο σὲ μιὰ λίμνη ἐκεῖ κοντὰ στὸ χωριό.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν λίμνη, σὲ ἕνα καϊκάκι ἤλ- θεν ὁ ἄνθρωπος ποῦ πρώτος ἄρχισε νὰ καλ- λιεργῇ τὴν κοιλάδα. Τὸ ὄνομά του ἦτο Ἐνδρε καὶ οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ εἶναι ἀπόγονοί του. Μερικοὶ ἔλεγαν ὅτι ἐπλανήθηκε ὡς ἐκεῖ ἀπὸ κάποιον φόνο ποῦ ἔκαμε ἄθελα καὶ ὅτι διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἐφαίνοντο τό- σον σκυθρωποί. Ἄλλοι ὁμως πιστεύουν πῶς σὲ τοῦτο πταίουν οἱ βράχοι ποῦ ἀκόμη καὶ τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ τὰς πέντε τὸ ἀπόγευμα, σκε- πάζουν τὸν ἥλιον ἀπὸ τὴν κοιλάδα.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἦταν μιὰ ἀητοφω- λή. Εὐρίσκειτο εἰς τὴν κορυφὴν ἐνὸς βράχου ἐπάνω εἰς τὸ βουνό. Ὅλοι ἠμποροῦσαν νὰ ἴδουν ἂν τὸ θηλυκὸ ταῖρι ἄρχισε νὰ κλωσᾷ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ φθάσῃ ψηλὰ ὡς τὴν φωλιὰ. Ὁ ἀητὸς πετοῦσε ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωριό, ἐχύνετο σὲ κανένα ἄρνι ἢ κανένα κα- τσικάκι καὶ μιὰ φορὰ μάλιστα ἄρπαξε ἕνα μικρὸ παιδί. Διὰ τοῦτο, καμμιά ἀσφάλεια δὲν ἦταν εἰς τὸ χωριό. Ὅσον ὁ ἀητὸς εἶχε ψηλὰ στὸν βράχο τὴν φωλιὰ του. Κάποια διάδροσις ἦταν πῶς εἰς τὰ παλιὰ χρόνια δυὸ ἀδελφία ἐφθασαν τὴν φωλιὰ καὶ τὴν ἐχάλασαν, ἀλλὰ σήμερα κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ φθάσῃ ὡς ἐκεῖ.

Ὅπου δύο ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ ἔσμιγαν, μιλοῦσαν γιὰ τὴν ἀητοφωλιὰ καὶ εἶχαν τὸν νοῦν τους σ' αὐτήν. Ἦξεραν πότε τὸν νέον χρόνον ξανάλθαν οἱ ἀετοί, ποῦ ἐμύτισαν καὶ ἔφεραν ζῆμιαν καὶ ποιδὸς ὑστερονὸς ἐπροσπά- θησε νὰ σκαλώσῃ ὡς ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ νεολαία μὲ τὰ ἐλαφρὰ πόδια ἀνέβαινε δένδρα καὶ βουνὰ καὶ ἐγυμνάζετο εἰς τὸ πάλεμα διὰ νὰ ἠμπο- ρέσῃ μιὰ μέρα νὰ φθάσῃ τὴν φωλιὰ, καὶ ὁ- πως ἄλλοτε τὰ δυὸ ἀδελφία, νὰ τὴν καταστρέψῃ.

Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ποῦ μιλοῦμε, τὸ γερό- τερο παλληκάρι τοῦ χωριοῦ ἦταν ὁ Λεῖφ. Δὲν ἦταν ἀπόγονος τοῦ Ἐνδρε. Εἶχε κατασρᾶ μαλ- λιὰ καὶ μικρὰ μάτια, ἔλεγε κάθε λογῆς ἀστεῖα καὶ ἀγαποῦσε τῆς γυναῖκες. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ

του χρόνια καυχολογοῦσε πῶς μιὰ φορὰ θὰ σκαλώσῃ ἐπάνω στὴν ἀητοφωλιὰ, οἱ γέρον- τες ὁμως τοῦ ἔλεγαν πῶς μποροῦσε νὰ ἔχη τὸν νοῦν του χαμηλότερα. Αὐτὸ τὸν ἀναβε- περισσότερο καὶ προτοῦ φθάσῃ ἀκόμα νὰ γίνῃ σοσιτὸς ἄνδρας, ἐπεχείρησε τὸ ἀνέβασμα τοῦ βράχου. Αὐτὸ ἔγινε ἕνα ἡλιόχαρο πρῶτ' Κυ- ριακῆς, τὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ. Τὰ ἀετο- κουλα ἕως τότε ἀκριβῶς θὰ εἶχαν βγῆ ἀπὸ τὰ αὐγά τους. Κάτω ἀπὸ τὸν βράχον ἐμαζεῦθη- καν πολλοὶ ἄνθρωποι. Οἱ γέροντες τὸν ἐσυμ- βούλευαν νὰ καθίσῃ φρόνιμος, οἱ νέοι τοῦ ἔ- λεγαν νὰ τραβῆξῃ ἔμπρός. Αὐτὸς ὁμως τὸν πόθον του ἄκουε καὶ ἐπερίμενε ὡς ποῦ ἡ ἀη- τομάνα νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν φωλιὰ τῆς. Ἐπῆ- δησε ἔπειτα κ' ἐκρεμάσθηκε σ' ἕνα δένδρο πολλοῦς πῆχες πάνω ἀπὸ τὴν γῆ. Τὸ δέν- δρο ἦτο ριζωμένο σὲ μιὰ χαράδρα καὶ ἄρχισε ἔπειτα ὁ Λεῖφ νὰ σκαλώσῃ στὴ χαράδρα. Πε- τραδάκια ξεκολλοῦσαν μὲ τὰ πόδια του, καὶ χαλίγια καὶ χῶμα κλοῦσαν κάτω. Ἐβασίλευε βαθεῖα σιγῇ. Μονάχα τὸ ποτάμι κάτω βογ- γοῦσε. Ὁ βράχος ἐγίνετο ὀλονὲν πιὸ ἀπό- κρημνος. Γιὰ πολλὴν ὥραν ἐκρέμετο μὲ τὸ ἕνα χέρι, ἔφαχνε μὲ τὸ πόδι νὰ βρῆ κανένα σκαλο- πάτι καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῇ ποῦ βρίσκεται. Πολλοὶ καὶ μάλιστα γυναῖκες, ἐγύριζαν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ἔλεγαν πῶς δὲν θὰ ἔκανε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἂν ἐξοῦσαν οἱ γονεῖς του. Εὐρε ὁμως κάποιον σταθερὸν πάτημα καὶ ἄρχισε νὰ ζητᾷ πότε μὲ τὸ χέρι καὶ πότε μὲ τὸ πόδι, ἔπειτα πάλιν ξανακρεμάσθηκε. Ὅσοι ἦσαν μαζεμένοι κάτω, ἠμποροῦσαν τώρα νὰ ἀκούουν τὴν ἀνα- πνοήν του. Τότε σηκώθηκε ἕνα λυγρὸ κορίτσι ποῦ μονάχο ἐκάθητο σὲ ἕνα λιθάρι. Ἐσήκωσε τὰ χέρια του καὶ ἐφώνησε: «Λεῖφ, Λεῖφ, τί κανεὶς αὐτοῦ; Ὅλοι τὸ ἐκῆτταξαν. Ὁ πατέρας ἐστάκετο κοντὰ ἀλλὰ δὲν τὸ ἀνεγνώρισε.

«Κατέβα κάτω, Λεῖφ, ἐφώνησεν ὑστερα, σ' ἀγαπῶ, αὐτοῦ ἐπάνω δὲν ἔχεις τίποτε νὰ κερ- δίσῃς!» Ἐφάνηκε διστακτικὸς μίαν ἢ δύο στιγ- μές, ὑστερα ἄρχισε πάλιν νὰ σκαλῶνῃ ψηλὰ. Τὸ χέρι του καὶ τὸ πόδι του εὐρῆκαν σταθε- ρὸν πάτημα. Ἀνέβαινε. Ἄρχισε ὁμως γρήγορα νὰ κουράζεται, γιατί συχνὰ ἀπόστεινε. Σὰν κάποιον μῆνυμα ἐκύλισε κάποιον πετραδάκι καὶ

όλοι ποῦ ἦσαν ἐκεῖ τὸ ἐβλεπαν νὰ πέφτη ὡς κάτω. Μερικοὶ δὲν μπορούσαν πλέον νὰ κρατήσουν, ἔφυγαν. Τὸ κορίτσι μόνον ἔμειναν ὄρθιο στὴν πέτρα, ἐσήκωσε τὰ χέρια του καὶ ἐκύτταξεν ἔπάνω.

Ὁ Λεῖφ ἐψηλαφοῦσε πάλι μὲ τὸ χέρι γύρω του, ὕστερα, τὸ κορίτσι καθάρᾳ τὰ διέκρινε, ἔξέφυγε τὸ χέρι του, ἀρπάχθηκε γρήγορα μὲ τὸ ἄλλο ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐσύρθηκε.

— Λεῖφ ! ἐφώναξε τρομαγμένο, καὶ ἡ φωνὴ δυνατὴ ἐξεχύθηκε πάνω ἀπὸ τὸν βράχο. Ὅλοι ἦσαν τρομαγμένοι. « Ἐγλύστρησε ! » ἐφώναξαν καὶ ἐσήκωναν ψηλὰ τὰ χέρια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἀληθινὰ γλυστροῦσε, συνέπαιρνε στὸ κατέβασμα χῶμα καὶ πέτρες, γλυστροῦσε, γλυστροῦσε πάντα, καὶ ὄσο πῆγαινε γρηγορώτερα. Οἱ ἄνθρωποι κάτω ἐγύρισαν ἀλλοῦ τὸ πρό-

σωπο καὶ ἔπειτα ἄκουσαν πίσω τους στὸν βράχο ὡς ἓνα σύρσιμο καὶ ὡς σκάσιμο καὶ εὐθὺς ἀμέσως κατὶ βαρύτερο, ὡς νὰ πέφτη μεγάλο καμμάτι βρεγμένου χῶματος.

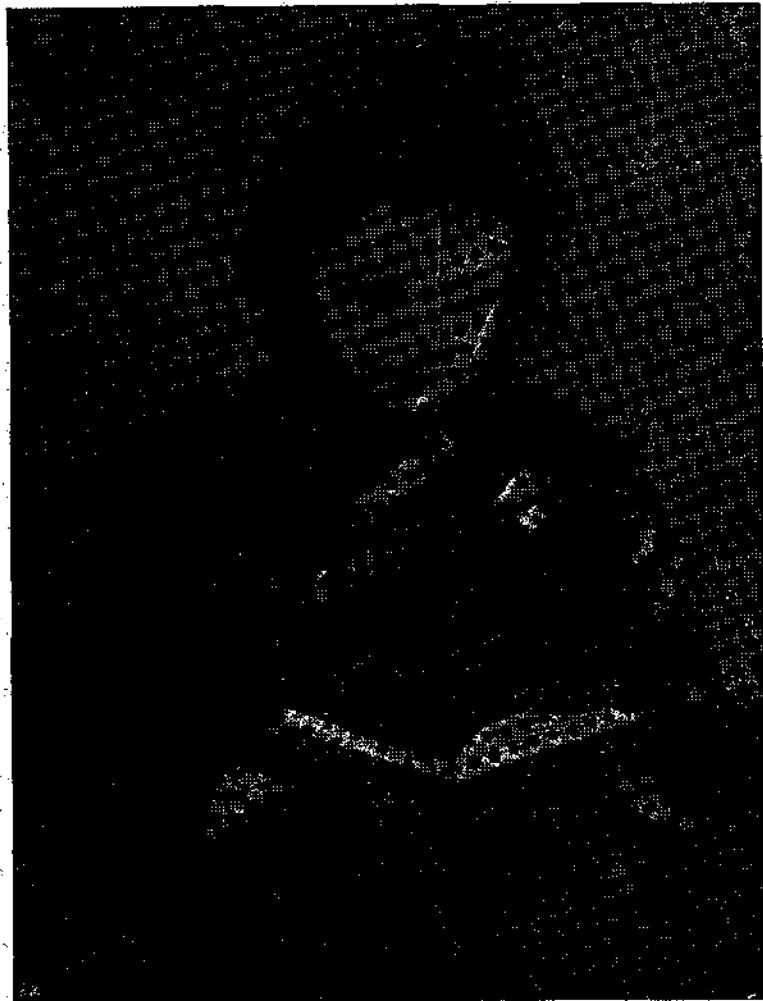
Ὅταν πῆραν θάρρος νὰ κυττάξουν γύρω, τὸ παλληκάρι ἦταν σωριασμένο ἐκεῖ, κομματιασμένο καὶ ἀγνώριστο. Τὸ κορίτσι ἔπεσε στὴν πέτρα. Ὁ πατέρας τὸ σήκωσε καὶ ἔφυγε.

Ἡ νεολαία ποῦ εἶχε περισσότερον παρακινήση τὸν Λεῖφ, νὰ κάμῃ τὴν παλληκαριά, δὲν ἀποφάσιζε νὰ δώσῃ βοήθεια. Κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν κυττάξῃ. Ἔτσι ἐκινήθηκαν οἱ γέροι.

Ὁ γηροντότερος εἶπε ὅταν ἐπλησίασε :

— Τρέλλα ἦταν αὐτή, μά, — ἐπρόσθεσε κυττάζοντας ἔπάνω — καλὸ εἶνε ποῦ βρίσκεται κατὶ τόσο ψηλὰ κρεμασμένο, ποῦ δὲν μποροῦν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸ φθάσουν ».

Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Λ.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

ΕΡΓΟΝ ἘΛΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

DANTE GABRIEL ROSSETTI

ΤΡΕΙΣ ΙΣΚΙΟΙ

A Mademoiselle Lily Wartmann

Ἐκύτταξα κ' εἶδα τὰ μάτια σου
στὸν ἴσκιον τῶν μαλλιῶν σου,
ὡς τὸ διαβάτη ποῦ θωρεῖ
μέσ τῆ σκιᾶ τοῦ δάσους
τρεχούμενον νερό :

Καὶ εἶπα, « Ἡ φτωγὴ καρδιά μου,
ὦϊμέ ! ἀναστενάζει
νὰ μείνῃ πέρα δῶ,
νὰ πῆ βαθεῖά, νὰ νειρευτῇ
σ' αὐτὴ τῆ γλυκυσιάτη μοναξιά.

Ἐκύτταξα κ' εἶδα τὴν καρδιά σου
στὸν ἴσκιον τῶν ματιῶν σου,
ὡς χρυσοθύρας ποῦ θωρεῖ
καὶ βλέπει τὸ χρυσάφι
στὸν ἴσκιον τοῦ νεροῦ :

Καὶ εἶπα, « ὦϊμέ,
ποιά τέχνη νὰ κερδίξῃ
τὸ πράγμα τὸ ἀθάνατον
ποῦ ὡς τυχόν καὶ λείγῃ
θὰ κάμῃ κρύα τῆ ζωῆ
καὶ ὄνειρον κενὸ τὸν Οὐρανό ;

Ἐκύτταξα κ' εἶδα τὸν ἔρωτά σου
στὸν ἴσκιον τῆς καρδιάς σου,
ὡς βαθεῖα ὁ βοτηχητῆς
στὸν ἴσκιον τοῦ πελάγου
θωρεῖ μαργαριτᾶρι :

Καὶ τότε γὰρ ψιθύρισα,
χωρὶς φωνὴ νὰ βγάλω,
χωρὶς κανεὶς ν' ἀκούσῃ —
« Ἄ ! κόρη ἀπονήρευτη
μπορεῖς νὰ ἀγαπήσῃς,
μὰ κράτησες γὰρ μὲ τὸν ἔρωτά σου ; »

KIMON ΠΡΙΝΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ — ΑΣΠΑΣΙΑ*

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΕΛΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Η μεταξὺ τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Κερκυραίων ἔρις ἔνεκα τῆς Ἐπιδάμου ἢ ὑπὸ τῶν Κορινθίων ὑποκίνησις ἐπαναστάσεως εἰς Ποτιδαίαν, τῶς σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων ἢ ἀπομάκρυνσις τῶν Μεγάρων ἐκ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας καὶ ἡ ἔνεκα ταύτης κήρυξις τῶν Μεγάρων ἐκτὸς τοῦ νόμου διὰ τοῦ γνωστοῦ μεγαρικοῦ ψηφίσματος¹ ἠνάγκασαν αὐτοὺς τε καὶ τοὺς Κορινθίους νὰ ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν τῶν Λακεδαιμονίων.

Διὰ διακοινώσεώς των οἱ Σπαρτιάται ἐξήτησαν: α') τὴν ἐξορίαν τοῦ Περικλέους ἐπὶ τῇ γελοῖᾳ προφάσει, ὅτι ἦτο γένος ἐξ ἐκείνης τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀλκιμεωνιδῶν, ἧτις «πρὸ ἑνὸς αἰῶνος» εἶχε διαπράξει τὴν ἱεροσυλίαν τοῦ φόνου τῶν περὶ τὸν Κύλωνα². β) τὴν αὐτονομίαν τῶν φόρου ὑποτελῶν συμμαχικῶν πόλεων.

Εἰς ἀντιδιακοινώσιν τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἐξαγνισμὸν ἱεροσυλίας, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπήντησαν διὰ τελεσιγράφου ἀξιούντες: α') τὴν ἀρσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ποτιδαίας· β') τὴν αὐτονομίαν τῆς Αἰγίνης· γ') τὴν ἀνάκλησιν τοῦ μεγαρικοῦ ψηφίσματος, ἵν' ἀνοικθῶσιν οἱ ἀθηναϊκοὶ λιμένες εἰς τοὺς Μεγάρους³.

Εἰς ταῦτα οὐδὲν ἀπήντησαν οἱ Ἀθηναῖοι, νέα δὲ τριμηλὴς πρεσβεία τῶν Σπαρτιατῶν ἐξήτησεν αὐτοῖς τὴν αὐτονομίαν τῶν συμμαχικῶν πόλεων⁴. Ὁ λαὸς μετὰ τεχνικώτατον τοῦ Περικλέους λόγον⁵ ἀπέρριψε, τὸν φεβρουάριον τοῦ ἔτους 431 π.Χ., τὸ σπαρτιατικὸν τελεσίγραφον⁶.

Οὕτως ἐξεργάγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἶχε καταστῆ ἀναπόδρα-

στος, ἀλλ' ὅστις, διαρκέσας ἐπὶ μίαν περίπτου γενεάν, παρεσκεύασε τὴν παρακμὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῇ «Λυσιστρατῇ» διὰ τῆς κωμικορωϊκῆς ἀποφάσεώς των ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἐξηγεῖ μετὰ πολλῆς εὐφυίας αἶμα καὶ βωμολοχίας, ὅπως ἑκατέρωθεν ἐπεζητεῖτο ἐν τέλει ἡ ποθητὴ εἰρήνη.

«Εἰς τὸ Δεόν».

Καθ' ὃν χρόνον διημεῖβοντο διακοινώσεις καὶ ἀντιδιακοινώσεις, ὁ Περικλῆς, προβλέπων τὴν ρῆξιν ὡς ἀφευκτον, δὲν παρεσύρετο μὲν ὑπὸ τῶν ἀνυπομονούντων φιλοπολέμων, ἐπωφελεῖτο ὁμως τῶν παρεχομένων ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προκαλουμένων προθεσμιῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν παρασκευῶν καὶ ἰδίως τῶν ναυτικῶν.

Καθορῶν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅτι «μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος»¹, μεγάλην πάντοτε ἔδωκε προσοχὴν, ἐπίσης καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἰθύνοντες τὰ τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας—ἰδίως δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Κίμων—εἰς τὴν ναυτικὴν σύναξιν τῆς χώρας. Οὐδὲ πρὸς τοῦτο ἠσχολήθη μόνον κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου. Διότι ἐκεῖνος ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ἐκμάθησις τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι εὐκόλος, ἀφοῦ καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους, καίπερ ἐξασκημένους εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μηδικῶν πολέμων, δὲν ἐθεώρει τελείους. «Τὸ δὲ ναυτικὸν τέχνης ἐστίν, ὡς περ καὶ ἄλλο τι καὶ οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τὴν τύχην, ἐκ παρέρων μελετᾶσθαι ἀλλὰ μᾶλλον μὴδὲν ἐκείνῳ πάρεργον ἄλλο γίνεσθαι»².

Ἐκτὸς τῆς τεχνικῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ὑπὸ τὸν Πλειστάνακτα στρατεύματος τῶν Λακεδαιμονίων, τῇ βοήθειᾳ χρημάτων³, ἔπεμπε κατ' ἔτος δέκα τάλαντα—ὡς ὁ Θεόφραστος διηγείται—εἰς τὴν Σπάρτην, δι' ὧν περιποιούμενος τοὺς ἔχοντας τὰς ἀρχάς, ἀπεμάκρυνε τὸν πόλεμον καὶ ἐξηγόραζεν οὐχὶ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ

¹ Θουκυδίδου α' § 143.
² Θουκυδίδου α' § 142.
³ Πλουτάρχου, Περικλῆς § 22.—Θουκυδίδου β' § 21.

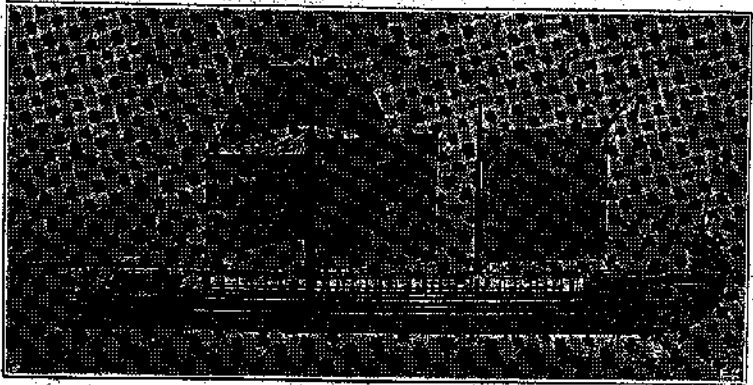
* Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκδομένου βιβλίου τοῦ κ. Γ. Ν. Φιλαρέτου «Περικλῆς-Ἀσπασία» μελέτης ἱστορικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξηκριβωμένων πηγῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξετάζεται ἡ ἐπὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Περικλέους ἐπίδρασις τῆς Ἀσπασίας καὶ ἐιδικότερον τὰ κατὰ τὸν Περικλῆ καὶ τὸν χρυσὸν αἰῶνα.
¹ Ἀριστοφάνους, Ἀχαρνῆς στ 532-8.
² Πλουτάρχου, Περικλῆς § 33. Σόλων § 12.
³ Ἀριστοφάνους, Ἀχαρνῆς στ. 30-535.
⁴ Θουκυδίδου α' § 139.
⁵ Θουκυδίδου α' § 140-144.
⁶ Θουκυδίδου α' § 145.

τὸν χρόνον, «ἐν ᾧ παρασκευασάμενος καθ' ἡσυχίαν ἔμελλε πολεμήσειν βέλτιον»¹.

Τὴν μυστικὴν ταύτην δαπάνην² πρὸς διαφθορὰν τῶν ἰσχυρότων Σπαρτιατῶν ὁ Περικλῆς ἀνέγραψεν ἐν τῇ λογοδοσίᾳ του ὑπὸ τὴν χαρακτηριστικὴν καὶ περιεργὸν αἰτιολογίαν «εἰς τὸ δεόν»! «Τοῦ δὲ Περικλέους ἐν τῷ τῆς στρατηγίας ἀπολογισμῷ δέκα τάλαντων—ἱστορεῖ ὁ ἐκ Χαιρωνείας θανμάσιος βιογράφος—ἀνάλωμα γραψαντος ἀνηλωμένων εἰς τὸ δεόν, ὃ δὲ ἄλλο ἀπεδέξατο μὴ πολυπραγμονήσας μηδ' ἐλέγξας τὸ ἀπόρητον»³.

Ἡ ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ μάθημα τοῦ Θεμιστοκλέους περὶ τῆς ἀξίας τῶν ξυλλίνων τευχῶν¹ μελετήσας κάλλιον παντὸς ἄλλου ὁ θαλασσομάχος Περικλῆς, πρωτίστως προϋνόησε νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ συνεκροτεῖτο ὑπὸ τριακοσίων τριήρων², ἐτοιμῶν πρὸς ἔκπλουν ἐν πάσῃ ἀνάγκῃ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Συγχρόνως δ' ἐμερίμνησε καὶ περὶ ὁργανώσεως τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ὅστις ἐγένετο ἀξιόμαχος, διότι ἡδύνατο ἡ πολιτεία νὰ

Περικλῆς—Ἀσπασία ὑπὸ Γ. Φ. ΑΘΗΝΑΙΚΗ ΤΡΙΗΡΗΣ κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνα¹.

Διὰ τί ἀρὰ γε δὲν ἠλέγχθη τὸ ἀπόρητον; Ἐξ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν μυστικῶς δαπανήσαντα ἢ διότι οἱ δεξιολογοὶ ἐνόησαν περὶ τίνος πρόκειται; Ὁ Πλούταρχος σιγᾷ ὡς πρὸς τοῦτο, ἡμῖν δὲ φαίνεται πιθανώτερον τὸ δεύτερον, γνωστοῦ ὄντος τοῦ καχυπόπτου καὶ τοῦ συκοφαντικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀντιπολιτευθέντων τὸν μέγαν τῶν Ἀθηνῶν πολίτην.

Ταῦτα διακαμφοδεῖ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς «Νεφέλαις»⁴ ὡς ἀκολουθῶς:

Φειδιππίδης: «Τὴς δ' ἐμβάδας ποὶ τέτοφας, ὃ γόντε σὺ; Στεφενιάδης: «Ὡς περ Περικλῆς εἰς τὸ δεόν ἀπόλεσα».

συγκεντρώνη 13000 δολίτας, 1200 ἱππεῖς καὶ 1600 τοξότας.

Ἐξασφαλίσας ἐπαρκῶς τὴν ἄμυναν τῆς Ἀττικῆς καὶ βεβαιωθείς, ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ συμμαχικοῦ συνδέσμου ναυτικὴν δύναμιν, δὲν ἐφείδετο πλέον χρημάτων, πρὸς καλλωπισμὸν τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπέτρεπεν, ὅπως σήπωνται αἱ ἀθηναϊκαὶ τριήρεις ἐν τῷ λιμένι τοῦ Παιραιῶς, διότι, ἐξ αὐτῶν ἀνα ἐξήκοντα ἐξεπλεον

¹ Πλουτάρχου, Θεμιστοκλῆς § 10.
² Θουκυδίδου β' § 13.—Τὰ «περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ναυτικοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» ἐν πλάτει ἐκτίθενται εἰς τὴν ἀρίστην μελέτην «La marine des anciens» τοῦ Γάλλου ναυάρχου Julien de la Gravière. Τοῦ ἔργου τούτου ἐπιτυχὴς ἐγένετο μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Ράδου, καθηγητοῦ τῆς ναυτικῆς ἱστορίας (ἐν Ἀθήναις, 1890 σ. 425), ὅστις καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἔργα μεγάλου ἐνδιαφέροντος συνέγραψεν, ἐν οἷς: 1) «τὸ πᾶν Ὀμηρῶν ναυμάχων» 1895· 2) «τὴν ναυτικὴν τακτικὴν τῶν ἀρχαίων».—Πρβ. καὶ Fougères. Vie l'ublique et privée des Grecs et des Romains. 2ème édit. 1900 p. 81 et s.—Amiral Serre. Marine de guerre de l'antiquité. 1891.
³ Πλουτάρχου, Περικλῆς § 23.
⁴ Πρβ' Ἡλ. Ζεγγελη. Οἰκονομία ἐνιαυτοῦ» εἰς Ἐπετηρίδα «Παρνασσῶν» VI σ. 24.
⁵ Πλουτάρχου, Περικλῆς § 23.
⁶ Τὸ πρωτότυπον, σχεδιασθὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀντιναυάρχου Serre, ἐξετελέσθη ξύλινον ὑπὸ τοῦ Hamelin καὶ μὲν ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ἐν Παρισίους μουσεῖον τοῦ Λουβροῦ ἐν τῷ ναυτικῷ τμήματι (Fougères, La vie publique et privée des Grecs et des Romains p. 83. Εἰδικώτερον περὶ ἀθηναϊκῶν τριήρων Cartault, Trière athénienne 1881.
⁷ Ἀριστοφάνους «Νεφέλαι» στίχ. 858-9.

¹ Πλουτάρχου, Θεμιστοκλῆς § 10.
² Θουκυδίδου β' § 13.—Τὰ «περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ναυτικοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» ἐν πλάτει ἐκτίθενται εἰς τὴν ἀρίστην μελέτην «La marine des anciens» τοῦ Γάλλου ναυάρχου Julien de la Gravière. Τοῦ ἔργου τούτου ἐπιτυχὴς ἐγένετο μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Ράδου, καθηγητοῦ τῆς ναυτικῆς ἱστορίας (ἐν Ἀθήναις, 1890 σ. 425), ὅστις καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἔργα μεγάλου ἐνδιαφέροντος συνέγραψεν, ἐν οἷς: 1) «τὸ πᾶν Ὀμηρῶν ναυμάχων» 1895· 2) «τὴν ναυτικὴν τακτικὴν τῶν ἀρχαίων».—Πρβ. καὶ Fougères. Vie l'ublique et privée des Grecs et des Romains. 2ème édit. 1900 p. 81 et s.—Amiral Serre. Marine de guerre de l'antiquité. 1891.

Περικλής -- Αγοραία από Γ. Φ.

ΕΠΟΧΗ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Ο Περικλής αγορεύων από της Πnyκός.

κατά σειράν εις εκπαιδευτικούς ἄμα δὲ καὶ διασκεδαστικούς πλόας¹. Οὕτως ἡ κυβέρνησις ἐπὶ τοῦ Περικλέους, ἐξετέλει διὰ τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ὅσα οἱ σημερινοὶ ἴδιοι ἐκδρομῶν ὀνειροπολοῦσι χάριν παντός Ἑλληνος.

Καὶ κατὰ τὰς παραμονάς ἐτι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς τοῦ ἐπίσης θαλασσινοῦ Ξανθίππου δραστηριώτερον τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατὰ θάλασσαν παρασκευῶν. Ὅτε δὲ ἤγγικεν ἡ στιγμή τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, προέτεινε τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ νὰ ἐγκαταλίπωσιν ἀγροὺς καὶ οἰκίας, νὰ περιορισθῶσι δὲ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Ἀττικῆς².

¹ Μεταξὺ τῶν λαϊκῶν διασκεδάσεων ἦσαν καὶ εκπαιδευτικοὶ πλόες! Ἐξήκοντα δὲ τριῆρεις καθ' ἕνα στον ἐνιαυτὸν ἐπέμπων, ἐν αἷς πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἔπλεον ὀκτὼ μῆνας ἐμμισθοί, μελετῶντες ἄμα καὶ «μανθάνοντες τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν». (Πλουτάρχου, Περικλῆς § 11).

² Θουκυδίδου α' § 143. β' § 13.

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐπίσης καὶ ἐν τῇ τοῦ Περικλέους, τὸ «εἰς τὸ δέον», ἢ ἡ ἀθηναϊκὴ θαλασσοκρατία!

Μὴ ἀρά γε ἡ γεωγραφικὴ θέσις μετεβλήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ «εἰς τὸ δέον» εἶναι ἤδη ἡ θαλασσοδυναμία τῆς Ἑλλάδος; ... ἴσως!...

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΓΟΡΕΥΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ Πnyκός

Ὁ Ἀλκιμβίου Θουκυδίδης διέσωσεν εἰς ἡμᾶς τὰ καταμάρτυρα ἐπιχειρήματα, τὸ ἀγέρωχον καὶ τὸ τολμηρὸν ὕψος τῶν λόγων τοῦ Περικλέους¹: ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο βεβαίως ἀναπαραστήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ του οὐτὴ τὴν φωνὴν οὐτὴ τὴν πεποιθήσιν οὐτὴ τὰ σχήματα τοῦ ῥητορος οὐτὴ ἐν τέλει τὴν ἐντύπωσιν, ἣν προῆξεν εἰς τὸ πάντοτε μὲν εὐαίσθητον, τότε δ' ἔνεκεν ἔξαιρετικῶν λόγων εὐλαθέτερον ἀκροατήριον.

¹ Θουκυδίδου β' § 59-64.

Ὁ θέλων νὰ λάβῃ ἀμυδρὰν ἰδέαν τοῦ ἔξαισιου θεάματος ἐνὸς τοιοῦτου κεραυνοβόλου ῥητορος, ἀπευθυνομένου εἰς ἀκροατήριον ἐκλεκτόν, οἷον ἦτο τὸ ἐν τῷ περικλείῳ αἰῶνι, δύναται νὰ μελετήσῃ τὴν ἐν τῷ Μαξιμιλιανείῳ τοῦ Μονάχου καμμεγέθη καὶ γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους» εἰκόνα¹, ἐν τῇ ὅποιά ὁ ἐμπνευσμένος Γερμανὸς ζωγράφος Foltz ἠδυνήθη, τὴν λαμπάδα τῆς ἱστορίας ἀνὰ χεῖρας κρατῶν καὶ ὑπὸ ζωηρᾶς φαντασίας βοηθούμενος, νά περικονίση ἐπιτυχῶς τὸν Περικλῆ, ἀγορεύοντα ἀπὸ τῆς Πnyκός, ἔχοντα δὲ μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τον τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Σωκράτη, τοὺς δραματικούς ποιητάς, τοὺς ἐξόχους ἱστορικούς καὶ τοὺς διασημοὺς καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς του!

Ἄτυχῶς τοῦ Περικλέους οὐδὲν ἔργον ἔχομεν, ἐκτὸς τῶν ψηφισμάτων, ἃ ἔγραψεν. Ἐλάχιστα δ' ἐκ τῶν ἀγορευσέων του δι' ἀπομνημονεύσεως διετηρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου². Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εἶναι ἱκαναί, ὅπως μαρ-

¹ Εἰς τὴν φιλικὴν φροντίδα τοῦ ἐν Μονάχῳ πανοσιολογικῶτος ἀρχιμανδρίτου κ. Γερμ. Βλάχου, μεθ' οὗ καὶ κατὰ τὴν 19 ἰουλίου 1902 ἐκ δευτέρου ἐθαύμασα τὴν ὡραίαν ἐκείνην εἰκόνα, ἣν κατὰ πρότον εἶχον ἰδῆ τῷ 1884 εἰς τὸ Μαξιμιλιανείον μουσεῖον, ὁφείλω τὴν ἀποστολὴν φωτογραφίας, ἐπὶ τούτῳ ποιηθεῖσθαι.

² Θουκυδίδου α' § 140. β' § § 13. 35. 60.

τυρήσωσιν, ὅτι λίαν δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ δεινότητος τῶν ῥητόρων. Διότι ἔσσει θέλουσι μείνη ὡς ἀθάνατα ῥητορικὰ μνημεῖα, ἀντάξια τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν Προπυλαίων, ὡς πρὸς τὸ αἰδολῆς κάλλος, ὡς πρὸς τὴν ἀσφηνεῖαν μετὰ βραχυλογίας καὶ τὸ ὕψος τῶν διανοημάτων, ἀποκρυσταλλώσασαι ἅμα τὴν ἀδαμαντίνην φιλοπατρῖαν του καὶ τὴν ἐν ὥρᾳ λαϊκῆς τρικυμίας ἀταραξίαν πολυλείου καὶ γενναίου κυβερνήτου.

Οἱ λόγοι του ὡς ἔλαιον καὶ ἐν τῷ παραχῶδει ἐκείνῳ ἀνεανῶ ἐμετρίασαν τὰ κύματα ἄλλ' ἢ ἐκ τῆς ὀμίλιας του ἐπελθοῦσα γαλήνη ὀλίγον διήρκεσεν. Ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ἦτο ὑπερτέρα καὶ αὐτῆς τῆς περικλείου ῥητορείας.

Κατὰ τὴν ὀμίλιαν του ἐκείνην εἶχεν εἰπῆ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι ὁ κλῆρος τῶν ἀρχόντων εἶναι νὰ μισῶνται καὶ νὰ γίνωνται δυσάρεστοι πρὸς τοὺς ἄλλους! Οἱ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐκμεταλλεῦται τῶν λαϊκῶν παθημάτων, ἐπωφεληθέντες ἀπὸ τῆς μίση καὶ ἀπὸ τῆς δυσἀρεσκείας, νέαν ἐξήγειραν θύελλαν, ἐξ ἧς ἠκούσθη, ὡς κεραυνός, ἡ εἰς δίκην εἰσαγωγή καὶ αὐτοῦ τοῦ Περικλέους!

¹ Θουκυδίδου β' § 64.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΙ ΕΝΤΑΦΙΑΣΜΟΙ

Ἔθνογραφία.

Ὁ τρόπος τοῦ θάπτειν τοὺς νεκροὺς ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λαῶν, τὰ παρουσιάζοντα τὰς πλέον παραδόξους καὶ ἀλλοκότους μορφάς. Αἱ διαφοραὶ αὐταὶ ὑφίστανται ποικιλώταται καὶ μεταξὺ γειτόνων ἀκόμη φυλῶν. Παντοῦ ὁμοῦς ἐπικρατεῖ ἐν κοινὸν γνώρισμα, ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἀποθνήσκει ἀφ' οὗ οἱ ἄγριοι αὐτοὶ ἢ ἡμιπολιτισμένοι λαοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ φέρουν εἰς τοὺς νεκροὺς τροφάς, καπνὸν κλπ. πρὸς χρῆσιν των. Ὁ Ἑρρίκος Κουπὲν εἰς μελέτην του δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Ἐπιστημονικὴν Ἐπιθεώρησιν» δίδει τοιαύτας σκηναὶς ἐθίμων διαφόρων φυλῶν.

Περίεργος πολὺ εἶναι ὁ ἐνταφιασμός των νεκρῶν τῶν Μπαγάζ-Φορέτ, κατοίκων τῆς γαλλικῆς Γουινέας. Ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα τοῦ ἀποθνήσκοντος δὲν θρηνοῦν δογίζονται διότι

ὁ πατέρας ἢ ὁ σύζυγός τους ἐγκαταλείπει. Τοποθετοῦν τὸν νεκρὸν εἰς τὸν τοίχον τῆς καλύβας, τὸν καθίζουν ἐπάνω εἰς ἕνα κορμὸν δένδρου καὶ τὸν στερεώνουν ἀπὸ τὰ πλάγια μὲ σχισμένους κλάδους. Ἐπειτα εἰδοποιοῦν τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, οἱ ὅποιοι προσέρχονται μανιώδεις κατὰ τοῦ φίλου των ὁ ὅποιος τοὺς ἐγκατέλιπε. Ὅταν ὅλοι συναθροισθῶν, ἡ σύζυγος τοῦ νεκροῦ προχωρεῖ καὶ τοῦ ἀπευθύνει αὐτὰ τὰ λόγια:

«Λοιπὸν μ' ἐγκαταλείπεις, δὲν θέλεις πιά νὰ ζῆσθαι μαζί μου; ποιά εἶναι ἡ αἰτία ποῦ σ' ἔκανε νὰ τὸ ἀποφασίσθης; Δὲν ἤμουν πάντα καλὴ σύζυγος; Δὲν σοῦ ἔδωκα ὅσα παιδιά πεθύμησες; Τὸ ῥιζὶ σου καὶ τὰ ψάρια σου δὲν σοῦ τὰ ἔψηγα καλά; Ἐχεις τίποτε νὰ με κακίσθης; Τίποτε. Τίποτε. Τότε γιατί φεύγεις; Δεῖλε, προ-

δότη, δὲν θὰ φύγῃς ἀτιμώρητος γιὰ τὴν διαγωγή σου».

Τότε ἀρχίζει τὸ ξυλοκόπημα. Ἔως οὗτου ἀποκαμωμένη παραχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια ἐπίσης ἐρωτοῦν τὸν νεκρὸν διατὶ φεύγει, ἐξαιροῦν τὰς παιδικὰς ἀρετὰς τῶν, τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν τῶν καὶ τέλος τὸν κτυποῦν καὶ τὸν ὄβριζοῦν.

Μετὰ τὰ τέκνα ἐρχοῦνται οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι οἱ ὅποιοι ἀρχίζουν μὲ ἐπικλήξεις καὶ τελεσιόνοῦν μὲ ραπισματα καὶ γροθιές.

Κατόπιν τοποθετοῦν τὸ πτώμα κατὰ γῆς. τὸ πλύνουν μὲ ἄφθονον νερὸ καὶ τὸ θάπτουν εἰς ἑνὸς μέτρος βάθος. Κάθε ἡμέραν, τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἡ οἰκογένεια φέρει ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ὀλίγους κόκκους ρίζι καὶ φοινικίτην οἶνον διὰ τὸν θανάοντα, ἵσως ποτὲ ἤρχετο νὰ τὴν ἐπανεύρη.

Ἐὰν ὁ ἀποθνήσκων εἶναι ἡ μητέρα ἢ ἕν ἀπὸ τὰ τέκνα, δὲν ἀλλάζουν τὰ πράγματα, μόνον τὰ πρόσωπα τοῦ περιέργου αὐτοῦ δράματος.

Ὅταν ὁ χώρος τῆς καλύβας δὲν ἐπαρκῆ πλέον διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας, οἱ Μπαγάξ-Φορέξ κατεδαφίζουν τὴν κατοικίαν τῶν ῥίπτουν τοὺς τοίχους πρὸς τὰ μέσα καὶ κτίζουν ἐπάνω εἰς αὐτοὺς νέαν κατοικίαν. Εἰς τὸ ἐπίχωμα αὐτὸ τῆς νέας καλύβας θάπτουν τοὺς νεκροὺς τῶν ἕως οὗτου, ἐλλείψει χώρου, ἀναγκασθοῦν νὰ κατεδαφίσουν καὶ αὐτήν.

Ὅτῳ αἱ κατοικίαι τῶν εἶναι κτισμέναι πολυλάνκεις εἰς ὕψος 4-5 μέτρων, ὅποτε μεταχειρίζονται κλίμακα διὰ νὰ ἀνέλθουν ὑπὸ τὰ τέσσαρα ἢ πέντε αὐτὰ μέτρα ἀναπαύονται τέσσαρες ἢ πέντε γενεαί.

Εἰς τὴν Αὐστραλίαν οἱ Κανάκai τυλίγουν τὸν νεκρὸν εἰς ἕνα σενδόνι στολισμένον μὲ μαργαριτάρια καὶ θέτουν εἰς τὸ χεῖρ τοῦ ἕνα νόμισμα διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ διόδια διὰ τὸν ἄλλον κόσμον. Ἐπειτα καίουν τὴν καλύβαν τοῦ καὶ ὅτι τοῦ ἀνήκει. Οἱ συγγενεῖς τοῦ κλαίου, πληγώνονται καὶ σκίζου τὸ ἄκρον τοῦ αὐτιοῦ. Τὰ μαλλιά τῶν δὲν τὰ κόπτουν ἐπὶ τρία ἔτη.

Ὁ ἐνταφιασμὸς γίνεται εἰς σπήλαια ἢ μέσα εἰς κορμούς παλαιῶν δένδρων. Ἐνίοτε ἀνεβάζουν τὸ πτώμα εἰς τὴν κορυφήν τοῦ δένδρου, ἐπάνω εἰς ἕνα ἰκρίωμα, ἢ τὸ θάπτουν ἀφίνοντες τὸ κεφάλι ἔξω ἀπὸ τὴν γῆν· μετὰ ἕν ἔτος παίρνουν τὸ κεφάλι καὶ τὸ μεταφέρουν εἰς

μέρος ὅπου εὐρίσκονται καὶ τῶν προγόνων τῶν τὰ δατᾶ.

Οἱ Μαῦροι τοῦ πορτογαλλικοῦ Κόγγου συνοδεύουν τοὺς νεκροὺς μὲ ἀληθινὰς ἐορτὰς. Ὅλοι οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ γνώριμοι τοῦ νεκροῦ συναθροίζονται καὶ ἀρχίζουν τὸν χορὸν, τὰ τραγούδια, τὴν τυμπανοκρουσίαν. Ἡ μεγάλη φιλοδοξία τῶν περισσοτέρων μαῦρων τῆς Ἀγκόλας εἶναι ὁ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιδεικτικώτερος ἐνταφιασμὸς τῶν νεκρῶν τῶν. Ἐὰν θελήσῃ κανεὶς ν' ἀγοράσῃ ἀπ' αὐτοὺς ἕνα ζῶον, ἀπαντᾷ: «Ἀδύνατον, θὰ τὸ σφάζω στὸν θάνατον ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δικούς μας». Τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς σφάζουν ἕνα χοῖρον καὶ ῥίπτουν τὸ κεφάλι τοῦ εἰς τὸν πλησιέστερον ποταμὸν. Αἱ δαπάναι τῶν κηδείων αὐτῶν εἶναι τόσο βαρεῖαι ὥστε ἡ οἰκογένεια τοῦ θνήσκοντος μένει δι' ὀλόκληρα ἔτη χροωμένη.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Οἱ συγγενεῖς μὲ τὰς κρανιάς τῶν θέλουν νὰ διώξουν τὰ κακὰ πνεύματα, τὰ ὅποια ἐπροκάλεσαν τὸν θάνατον. Γύρω τοῦ τάφου—τὸν ὅποιον σκάπτουν γενικῶς εἰς τὴν διασταύρωσιν δύο ἀτραπῶν—φυτεύουν εὐφώρβιον καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν θέτουν ἀγγεῖα, πίτες σπατμένες, τόξα, βέλη καὶ ἄλλα, πρὸς χρῆσιν τοῦ νεκροῦ βεβαίως.

Εἰς ἔνδειξιν πένθους οἱ Μακόναι φοροῦν εἰς τὸ μέτωπον καὶ εἰς τοὺς βραχίονας μικρὰς ταινίας, ἀπὸ λευκὸν λινόν, ἢ φοινικιδφυλλὰ.

Εἰς τὸν θάνατον δὲν ἀποδίδουν φυσικὴν ὑπόστασιν. Πιστεύουν εἰς τὴν ἐπήρειαν μάγου οἱ δὲ συγγενεῖς προστρέχουν εἰς μάντιν διὰ νὰ τὸν ἀποκαλύψουν. Ὁ μάντις ἀκολουθεῖ τὸν πρῶτον σκύλλον ποῦ θὰ συναντήσῃ καὶ τὸ σκίτι ὅπου τὸ ζῶον θὰ σταματήσῃ θεωρεῖται ἡ κατοικία τοῦ μάγου. Ὁ ὑποτιθέμενος ἔνοχος ὑποβάλλεται εἰς τὴν διὰ τοῦ δηλητηρίου δοκιμασίαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν βεβαίως δύσκολα ξεφεύγει. Ὁ δυστυχῆς συχνὰ μέσα εἰς τὸ παραλήρημά του ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἔνοχος τοῦ θανάτου ποῦ τοῦ ἀποδίδουν καὶ οἱ συγγενεῖς τότε εἶναι ἱκανοποιημένοι.

Οἱ Κάφροι δὲν σέβονται τοὺς νεκροὺς οὔτε πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Τοὺς

δένουν μὲ σχοινιά καὶ τοὺς σύρουν μακρὰν ὅπου γίνονται βορὰ τῶν ὕαιων.

Εἰς τὴν Καμτσάτκην οἱ Γιλιάκ καίουν τοὺς νεκροὺς τῶν. Ὅταν ἕνας Γιλιάκ ἀσθενήσῃ σοβαρῶς, προσκαλεῖται ὁ σαμάν—ἱερεὺς καὶ μάγος καὶ ἱατρός—ὁ ὅποιος γιγίζει ὄλοῦν κρούων τὸ τύμπανον, προσεύχεται καὶ ἀναγκάζει τὸν ἀσθενῆ νὰ πηδήσῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν φωτιά. Αὐτὸ βέβαιον δὲν ἐμποδίζει τὸν θάνατον. Τὸ πτώμα καίεται χωρὶς ἰδιαίτεράν τελετήν, παρόντων τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων. Τὰ φορέματα, ἢ πίπα καὶ τὰ ὄπλα τοῦ ἀποθαμένου θάπτονται εἰς μικρὰν καλύβην, ὅπου ἀποθέτουν καὶ τὴν τέφραν τοῦ νεκροῦ. Ἐκεῖ ἐπὶ τόπου φανεύουν καὶ τρώγουν τὸν ἀγαπημένον σκύλλον τοῦ μακαρίτου. Αἱ γυναῖκες εἰς ἔνδειξιν πένθους λύουν τὰ μαλλιά τῶν οἱ δὲ ἄνδρες τὰ κόπτουν. Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν οἱ νεκροὶ δὲν λησιμονοῦνται. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ οἰκογένεια συναθροίζεται πλησίον τῶν νεκρικῶν καλυβῶν ὅπου συμποσιάζουν καὶ τραγοῦδοῦν πρὸς τιμὴν τοῦ μακαρίτου. Ἄλλα καὶ αὐτοὺς ἔχει τὸ μεριδίον τοῦ ἀπὸ τὸ συμπόσιον: ἀπὸ ἕνα μικρὸν ἄνοιγμα εἰς τὸν τοῖχον τῆς καλύβης τοῦ ῥίπτουν ἀραβόσιτον, πίτες γεμάτες καπνὸν καὶ ἄλλα.

Οἱ Σακαλάβαι ἐκθέτουν τὸ πτώμα εἰς ἔξωδραν, δύο μέτρων μήκος, μὲ τὸ κεφάλι πρὸς ἀνατολὰς. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ νεκροῦ ἀνάπτουν φωτιά. Ἐπειτα τοὺς θέτουν μέσα εἰς κορμὸν δένδρου σκαμμένον καὶ τοὺς θάπτουν. Ἡ οἰκία τοῦ ἀποθαμένου ἐγκαταλείπεται καὶ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθῃ. Αὐτὰ διὰ τοὺς κοινούς θνητούς. Διὰ τοὺς πρίγκηπας τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου ἀντικαθιστᾷ τὸ

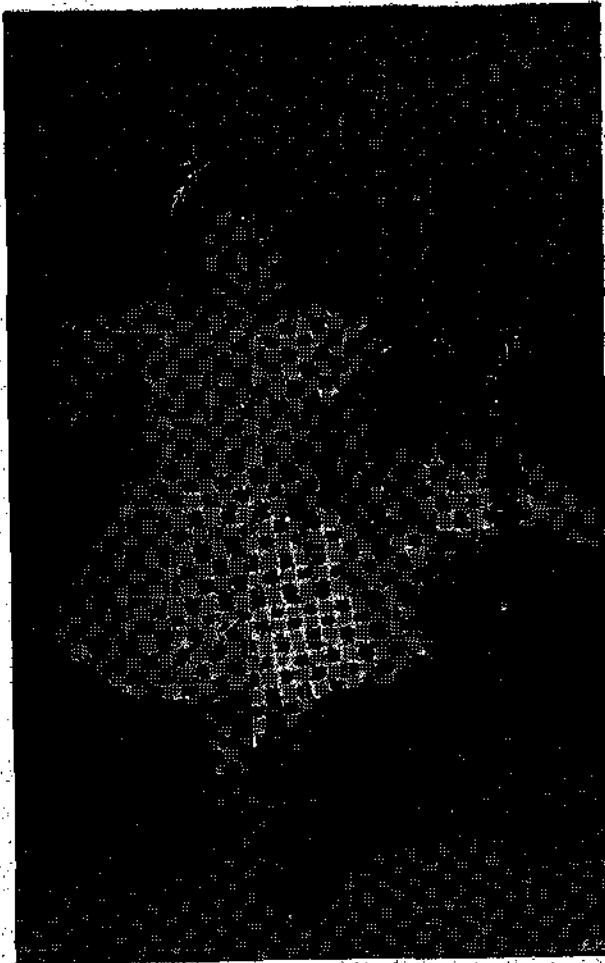
δέρμα βωδιοῦ. Ἐπὶ δύο μῆνας ὁ νεκρὸς μέσα εἰς τὸ δερμάτινον φέρετρον ἐκτίθεται κάτω ἀπὸ μίαν σκηνὴν ὅπου καίεται λιβάνι ἡμέραν καὶ νύκτα. Τότε γίνεται ὁ ἐνταφιασμὸς.

Ἄλλ' ἔὰν ὁ ἀποθανὼν εἶναι ὁ βασιλεὺς, κρατοῦν ἀπὸ τὸν νεκρὸν κειμήλια ἢ τζέν, δηλ. ἕνα σπόνδυλον τοῦ τραχήλου, ἕνα νύχι ἢ μιὰ τοῦφα μαλλιά τὰ ὅποια ἀποθέτουν εἰς τὸ κώλωμα τοῦ δοντιοῦ κροκοδείλου φυλάττονται δὲ ὑπὸ τοῦ διαδόχου εἰς ἰδιαίτεράν οἰκίαν ὅπου εἶναι ἀποτεθειμένα καὶ κειμήλια τῶν προγόνων τῶν. Ἡ οἰκία αὕτη θεωρεῖται ἱερά. Τὸ δόντι τοῦ κροκοδείλου, τὸ ὅποιον θὰ χραιμαύσῃ ὡς θήκη τῶν κειμηλίων αὐτῶν, λαμβάνεται ἀπὸ ζωντανὸν κροκοδείλιον τὸν ὅποιον συλλαμβάνουν μὲ χονδρὰ σχοινιά· εἰσάγουν μετὰ τῶν σιαγόνων του ἀναμμένον σίδηρον καὶ μετ' ὀλίγον ἀποσποῦν τὸ δόντι τοῦ ζώου, τὸ ὅποιον τότε ἀφίνεται ἐλεύθερον.

Πολὺ περιέργον εἶναι τὸ ἐπιβαλλόμενον πένθος εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ θνήσκοντος Ἰνδοῦ. Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἀφαιροῦν τὰ ἐνδύματα τῆς χήρας, τὴν κρεμοῦν ἀπὸ τὰ πόδια εἰς ἕνα δένδρον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν τῆς ξυρίζουν τὴν κεφαλὴν. Ἐπειτα φορεῖ χονδροειδέστατα φορέματα καὶ ἐκτελεῖ τὰς ταπεινότερας ἐργασίας τοῦ οἰκοκυριοῦ. Οὔτε μεταξωτὰ πλέον, οὔτε κοσμήματα. Ποτὲ πλέον δὲν τρώγει μὲ τοὺς φίλους ἢ φίλας τῆς. Γίνεται σκλάβη καὶ ὑπερέτρια ὄλων. Οὔτε νὰ ξαναπανδρευθῇ τῆς ἐπιτρέπεται. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ τολμήσῃ νὰ τὴν νυμφευθῇ, ἀποβάλλεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του. Ἄλλοτε, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν βασανισμένην αὐτὴν ζωὴν, ἡ χήρα ἐθυσιαζέται καὶ ὀμνῆναι ζωντανὴ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα τοῦ συζύγου τῆς ἄλλ' οἱ Ἄγγλοι ἀπηγόρευσαν τὰς θυσίας αὐτάς.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ Σ.

ΕΡΓΟΝ Γ. ΓΑΚΟΒΙΑΟΥ

KNUT HAMSDUN

ΠΑΝ*

Μυθιστόρημα

ΑΒ

Τὸ βαπόρι ἔφθασε. Ἐφθονε τὴν στολή μου. Βράδυ-βράδυ θὰ ξανάφενγε μὲ τὸν βαρῶνο καὶ τὰ κβώτια του, γεμάτα ἀπὸ κοχύλια καὶ φύκια. Ὡς τόσο φόρτωνε κοντὰ στὸν μῶλο βαρέλια ἀπὸ ρέγκες καὶ μουρουνόλαδο.

Γέμισα τὸ τουφέκι μου. Ὑστερα χαμογέλασα μοναχός μου, μὲ κάποιο νόημα, καὶ τράβηξα στὸ βουνό. Γέμισα καλὰ καὶ τὸ φουρνέλο, μὲ τὸ ἴδιο χαμόγελο, ποῦ ἔλεγε χίλια δυὸ

πράγματα. Ὅλα ἦσαν ἔτοιμα περιμένα τὴν κατάλληλη στιγμή.

Πολλές ὥρες περιμένα. Τὸ λαχάνιασμα τοῦ βαποριοῦ ἀπὸ τὴν προκυμαία ἔφθανε ὡς ταῦτιά μου. Ἐπὶ τέλους μιὰ σφυριγματιὰ ἀκούσθηκε, σημάδι πὼς ἡ φόρτωση τελείωσε καὶ πὼς σὲ λίγο θ'ἀφένγε τὸ βαπόρι. Ἀκόμα λίγες στιγμές. Τὸ φεγγάρι εἶχε κρυφθῆ. Σὰν τρελλὸς ἔρριχνα ἀγριες ματιές μέσα στὰ σκοτάδια ποῦ μ' ἔπνιγαν.

Ἐβála φωτιὰ στὸ φωτῖλι καὶ τράβηξα μακρὰ. Μιὰ στιγμούλα πέρασε. Ὑστερα μιὰ ἐκ-

πυροσκόπησης, κομμάτια πέτραις στὸν ἀέρα σὰν βουκείται, ἓνα τράνταγμα δυνατὸ τοῦ βουνού, κ' ἓνα κομμάτι βράχος, ποῦ κἀτράκυλα μὲ μουγκρητὰ πρὸς τὴν ἄβυσσος. Τὰ βουνὰ ἀντιλαλοῦν τὸν κρότο. Ἀρπάζω τὸ τουφέκι μου, ὀίγνω μιὰ τουφεκιὰ καὶ ὁ ἀντίλαλος τὴν κάνει δέκα. Ἀδειάζω καὶ τὴν ἄλλη κάννα: ὁ ἀέρας τράντάζεται καὶ τὰ κύματα τοῦ ἡχοῦ πέρνον μακρὰ τὸ βουητό. Θάλεγε κανένας πὼς ἴλα τὰ περίγυρα βουνὰ χαιρετοῦσαν, μ' ἓνα ἀτελείωτο βουητό, τὸ καράβι ποῦ ἔφενγε. Σιγά-σιγά σβύνει τὸ τράνταγμα τοῦ ἀέρα, ὁ ἀντίλαλος πεθαίνει, ἴλα ἡσυχάζουν: τὸ καράβι χάνεται μέσα στὴν νύχτα.

Πέρνω τὰ σπηλιάρια μου καὶ τὸ τουφέκι κ' ἀρχίζω νὰ κατεβαίνω. Τὰ πόδια μου δὲν μὲ βαστοῦν. Ἀκολουθῶ μὲ τὰ μάτια μου τὸν καπνὸ, ποῦ σκορπάζει ἀκόμα τὸ γκρέμισμα: ὁ Αἴσωπος τινάζει τὸ κεφάλι ἢ μωραδιὰ τῆς καίλας τὸν κάνει καὶ φτερνίζεται.

Κάτω στὸ μικρὸ ἀκρογιάλι ἓνα θέαμα ἀπροσδόκητο μοῦ σπασάει τὴν καρδιά. Δίπλα σὲ μιὰ βάρκα, τσακισμένη ἀπὸ τὰ συντρίμμια τοῦ βράχου, κοίκεται ἡ Εῦα, ἡ Εῦα ἀγνωρίστη, κουρελιασμένη, μὲ τὴν κοιλιά σχισμένη, σκοτωμένη στὸν τόπο.

ΑΓ

Τί μπορῶ τάχα νὰ γράψω ἀκόμα; Γιά πολλές ἡμέρες δὲν ἔρριξα τουφεκιὰ. Δὲν εἶχα τίποτε νὰ φάω, μοναχός κ' ἀπομόναχος στὸ καλύβι μου, οὔτε συλλογιζόμουν γιά φαγί. Τὸ σῶμα τῆς Εῦας τὸ κουβάλησαν στὴν ἐκκλησία μὲ μιὰ ἀσπροβαμμένη βάρκα τοῦ κ. Μάκ. Ἐγὼ πῆγα στὸ κοιμητήρι μὲ τὰ πόδια.

Πέθανε ἡ Εῦα. Θυμάσαι τὸ μικρὸ τῆς προσωπάκι μὲ τὴν καλογερικὴ μανδύλα; Ἐρχότανε σιγά-σιγά, ἄφινε τὸ φόρτωμά της καὶ χαμογελοῦσε. Μιὰ δυνατὴ ζωὴ ξεχειλίσε ἀπὸ τὸ χαμόγελό της... Κάθισε ἐκεῖ, Αἴσωπε, γιὰτὶ μούρχεται στὸν νοῦ μιὰ παλῆα ἱστορία, μιὰ ἱστορία ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Ἰζελίνας, τὸν καιρὸ ποῦ ὁ Στάμερ ἦτον παππᾶς:

Μιὰ κοπέλλα ἦτον σκλαβωμένη σ' ἓναν πύργο. Κ' ἀγαποῦσε ἓνα ἀρχοντόπουλο. Γιὰτὶ τ'ἀγαποῦσε; Ρῶτα τὸν ἀνεμο νὰ σοῦ τὸ πῆ καὶ ἴσπρα, ρῶτα τὸν Θεό, ποῦ κυβερνάει τὸν κόσμον. Μονάχα αὐτοὶ κατέχουν τῆς ζωῆς τὰ μυστικά. Τὸ ἀρχοντόπουλο ἦταν ὁ φίλος τῆς κ' ὁ ἀγαπητικὸς τῆς. Μὰ μιὰν ἡμέρα τὸ

ἀρχοντόπουλο εἶδε μιὰν ἄλλη γυναῖκα κ' ἀλάξε ἡ καρδιά του.

Τὴν εἶχε ἀγαπάσει τὴν κοπέλλα μὲ μιὰ παιδιάτικη ἀγάπη. Τὴν ἔλεγε ἀγγελό του καὶ περισσότερα του. Τ'ἀγαλλιασμά του ἦταν ζεστό, γεμάτο ἔρωτα. Τῆς εἶχε πῆ μιὰ μέρα: «Δὸς μου τὴν καρδούλα σου». Καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε ἡ κοπέλλα. Ὅτι νὰ τῆς ζητοῦσε, στὰ χεῖλάκια τῆς ἀνθίξε πάντα τὸ ἐρωτικό τὸ «ναί». Κ' ἔπερνε τὰ χαρίσματά της, σὰν ἀφέντης τῆς.

Στὴν ἄλλην ἦταν σκλάβος, ἦτανε τρελλός, ζητιάνος ἦταν. Γιὰτὶ; Ρῶτα τὸν κουρνιαχτὸ τῆς σιράτας νὰ σοῦ πῆ, ρῶτα τὰ φύλλα ποῦ μαδοῦν ἀπ' τὰ κλαριά, ρῶτα τὴν Λάμια τὴν ἀπόκρυφη ποῦ κυβερνάει τὸν κόσμον αὐτὰ μονάχα τὸ κατέχουν νὰ σοῦ εἰποῦν. Κ' ἐκεῖνη φύλλο πράσινο δὲν τ'ἔδωκε κ' αὐτός: «Ἐδ-χαριστῶ» πάντα τῆς ἔλεγε, «εὐχαριστῶ». Μιὰ μέρα τοῦ εἶπε ἐκεῖνη: «Χάρισέ μου, ἀγάπη μου, τὴν ἡσυχία σου καὶ τὰ συλλογικά σου!» Κ' αὐτὸς παραπονοῖταν, ποῦ ἡ ἀγάπη του, δὲν τοῦ εἶχε ζητημένα ἀκόμα τὴν ζωὴ.

Ἡ κοπέλλα κλείσθηκε στὸν πύργο.
— Φτώχῃ κοπέλλᾶ, τί συλλογίσεσαι;
Γιὰτὶ χαμογελᾶς καὶ κοκκινίζεις;
— Ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια κἀτὶ μούτυχε.
Ἐκείνον τὸν καιρὸ, τὸν πρωτογνωρίσα.
— Καὶ τὸν θυμάσαι ἀκόμα;
— Ναί, τὸν θυμάμαι πάντα.
Πέρασαν χρόνοι καὶ καιροί.
— Κοπέλλα μου, τί κάνεις; Γιὰτὶ χαμογε-
λᾶς καὶ κοκκινίζεις;

— Κεντῶ τὸνομά του μὲ χρυσὴ κλωστή.
— Γιά πές μου, καλὸ νάχης, ποῖο δνομα κεντᾶς; Μὴν εἶνε τάχα ἐκεῖνος ποῦ σὲ σκλάβωσε;

— Ναί, αὐτὸς εἶνε, αὐτὸς ὅπου τὸν γνώ-
ρισα, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια.

— Καὶ τὸν θυμάσαι ἀκόμα;
— Στὴν ψυχῇ μου ζῆ, σὰν τὴν στιγμή τὴν πρώτη ποῦ τὸν γνώρισα.

Χρόνια πέρασαν.
— Τί κάνεις σκλάβᾶ;

— Τὰ γεράματα μὲ πλάκωσαν. Μάτια δὲν ἔχω νὰ κεντήσω πιά. Σκάβω τὸν τοῖχο τώρα μὲ τὰ νύχια μου καὶ μὲ τὸν γύψο πλάθω ἓνα ἀνθογυάλι, ἓνα ἀνθογυάλι γιά τὸν νέο ποῦ ἀγαπῶ.

— Γιά ποῖον μιλᾶς, γρηούλα;
— Γιά τὸν ἀγαπημένο μου μιλῶ, γιά τὸν ἀγαπημένο, ποῦ μὲ σκλάβωσε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν πύργο.

* Ἴδε σελίδα 245.

— Σε σκλάβωσε και σὺ χαμογελάς;

— Ναί, συλλογιέμαι τί θὰ πῆ σὰν τὸ δεχθῆ. «Ἐ! ἡ παλιά μου ἀγάπη, θὲ νὰ εἶπῃ, μού στέλνει τοῦτο τὸ ἀνθογαλί. Τριάντα χρόνια πέρασαν και μὲ θυμάται ἀκόμα».

Φεύγουν τὰ χρόνια.

— Σκλάβω, ἔχεις δεμένα τὰ χεράκια σου κ' ἔχεις τὸ χαμογέλιο στὰ χεϊλάκια σου.

— Τὰ γηραιά μὲ πλάκωσαν, δὲν ἔχω μάτια ἢ φτωχή. Μὲ τὰ δεμένα χέρια συλλογιέμαι.

— Μὴ συλλογιέσαι τάχα αὐτὸν ποῦ γινώρισε, ἀπὸ σαράντα χρόνια;

— Αὐτὸν ποῦ πρωτογνώρισα, σὰν ἡμουν κοπέλλα. Σαράντα χρόνια θὰ ἦνε!

— Δὲν τόμαθες λοιπὸν πῶς πέθανε ὁ καλὸς σου; Φτωχή γρηούλα, κιτρινίζεις και βουβαίνεσαι, τὰ χεῖλια σου γενήκαν ἀσπρα σὰν πανί. Φτωχὴ γρηούλα ἡ πνοή σου οβύσθηκε...

Αὐτὴ εἶνε ἡ παλιά ἱστορία τῆς σκλάβωσ τοῦ πύργου. . . Στάσου, μιά στιγμή, Αἴσωπε, κἀτι ἔβλεπα: μιά ἡμέρα ἀπέκασε τὴν φωνὴ τοῦ ἀγαπημένου τῆς κάτω στὴν αὐλὴ, γονάτισε και κοκκίνισαν τὰ μάγουλά τῆς. Ἦτο σαράντα χρόνων τότε.

Ἐῖσα, σὲ θάβω μὲ τὰ χέρια μου και φιλῶ ταπεινὰ τὸ χῶμα ποῦ σὲ σκεπάζει. Μία ἀκρίνα ἡλίου σκίζει τὸν λογισμό μου, κάθε φορὰ ποῦ σὲ συλλογιέμαι μία εὐλογία Θεοῦ πλημμυρεῖ τὰ σπλάχνα μου σὰ συλλογιθῶ τὸ χαμόγελό σου. Ἔδινες τὸ πᾶν ἐσύ, χωρίς ἀγῶνα, γιατί ἡ ζωὴ σὲ μεθοῦσε. Μία ἄλλη ποῦ ὄλα μου τάρνηθη κ' ἔνα καλὸ βλέμμα ἀκόμα, μ' ἔχει σκλαβωμένον. Γιατί; Πρῶτα τοὺς δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου νὰ σοῦ τὸ εἰποῦν, ρῶτα τὰ καράβια στὴ θάλασσα, τὸν ἀνεξερεύνητο Θεό, ποῦ κυβερνᾷ τῆς καρδιῆς τῶν ἀνθρώπων.

ΛΔ

Κάποιος μού εἶπε:

— Δὲν κνηγᾶτε πιά; Ὁ Αἴσωπος τρέχει μόνος του στὸ βουνό. Ἐβγαλε κ' ἔνα λαγό.

Τοῦ εἶπα:

— Χτυπήστε τον ἐσεῖς γιὰ μένα.

Ἦστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ὁ κ. Μὰκ ἦλθε νὰ μὲ ἰδῆ. Εἶχε κομμένα τὰ μάτια, τὴν ὄψι γλωμῆ. Ἦμουν ἀλήθεια ἱκανὸς νὰ μπαίνω στὸ μυαλὸ τῶν ἄλλων, ὅπως ἐνόμιζα; Δὲν ἤξευρα πιά τίποτε...

Ὁ κ. Μὰκ μού μίλησε γιὰ τὴν συμφορὰ ποῦ ἔγινε ἀπὸ τὸ τυχαῖον αὐτὸ περιστατικόν, ἀπὸ τὴν κακὴ ὥρα, πράγμα, στὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν ἔφταγα καθόλου.

— Ἄν εἶνε κανένας ποῦ και καλὰ θέλησε νὰ μὲ χωρίσῃ ἀπ' τὴν Εῖσα, κατάφερε τὸν σκοπὸ του. Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τὸ πληρώσῃ!

Μοῦρριξε ἔνα ὑποπτό βλέμμα και μουρμούρισε μερικά λόγια, γιὰ τὴν ὄραία κηδεῖα ὄλα τῆς ἔγιναν μὲ τὸ παραπάνω, τίποτε δὲν τῆς ἔλειψε. Θαύμαζα τὴν εὐστροφία τοῦ πνεύματός του.

Δὲν ἐδέχθηκε τὴν προσφορὰ μου νὰ τοῦ πληρώσω τὴν βάρκα του, ποῦ τσακίσθηκε.

— Δὲν θέλετε λοιπὸν νὰ σᾶς ἀποζημιώσω γιὰ τὴν βάρκα ποῦ χάσατε;

— Ὁχι, ἀγαπητέ μου λοχαγέ. Ποῦ σᾶς ἦρθε στὸν νοῦ τέτοιο πράγμα;

Τὰ μάτια του ἦσαν γεμάτα μῖσος.

Τρεῖς ἐβδομάδες δὲν εἶδα καθόλου τὴν Ἐδουάρδα. . . Τί λέω; Τὴν εἶδα μιά ἡμέρα στὸ μαγαζὶ ποῦ ἀγόραζα τὸ ψωμί μου. Ἦτον μέσα στὸ γραφεῖο και κύτταζε κάποια ὑφάσματα. Τὸ μαγαζάκι εἶχε δυὸ ὑπαλλήλους.

Εἶπα «καλημέρα» μὲ ζωηρὴ φωνή. Ἐκείνη σήκωσε τὸ κεφάλι τῆς, μὰ δὲν ἀποκρίθηκε. Αὐτὸ μ' ἔκαμε νὰ μὴν ἀγοράσω ψωμί μπροστά τῆς. Γύρισα πρὸς τὸν ἔνα ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους και τοῦ ζήτησα μπαροῦτι και σκάγια. Τὴν ὄρα ποῦ μού τᾶδινε, κύτταξα μὲ τὴν ἀκρὴ τοῦ ματιοῦ μου τὴν νέα. Τὸ παλιὸ τῆς στακτὶ φόρεμα, μὲ τῆς φαγωμένες κουμπότρες μού φάνηκε πολὺ κοντὸ τὸ ἀδύνατο στήθος τῆς πηγαινοερχότανε. Πῶς μεγάλωσε αὐτὸ τὸ καλοκαίρι! Τὸ μέτωπό τῆς φαινότανε συλλογιμένο, τὰ καμαρωτά τῆς φρούδια χάραζαν σὰ δυὸ αἰνίγματα στὸ πρόσωπό τῆς. Τὰ κινήματά τῆς δὲν ἦσαν πιά παιδιάτικα. Κύτταξα τὰ δάκτυλά τῆς. Τὰ ὄραϊά μακρουλά δάκτυλα μιλοῦν μὲς στὴν καρδιά μου και μὲ κάνουν νὰ λαχταρῶ. Ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε νὰ στριφογυρίζῃ τὰ ὑφάσματα.

Ἦθελα νὰ πῆγαινε ὁ Αἴσωπος πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ γραφείου κ' ἐγὼ νὰ τὸν φώναζα μὲ λόγια παρακαλετικά. Τί θάλεγε τότε;

— Ὅριστε! μού εἶπε ὁ ὑπάλληλος.

Πλήρωσα, πήρα τὰ δυὸ πακέτα και ξαναχαίρεται. Ἐκείνη σήκωσε τὰ μάτια και στάθηκε ἀμλλητη.

— Πάει καλά, εἶπα μέσα μου. Ἦσως νὰ ἦνε πιά ἀρραβωνιαστικὸ τοῦ βαρῶνου. Κ' ἔφυγα χωρίς νὰ ζητήσω ψωμί.

Μιά φορὰ ποῦ βρέθηκα στὸν δρόμο, ἔρριξα μιά ματιὰ στὰ παράθυρα. Κανένας δὲν μ' ἀκολουθοῦσε τώρα μὲ τὸ βλέμμα. . .

ΛΕ

Μιά νύχτα χιόνισε. Ἀρχίσα νὰ κρυώνω στὸ καλύβι μου. Εἶχα μιά γωνιά, ποῦ ἔψηνα τὸ φαγί μου, μὰ τὰ ξύλα δὲν ἔκαιαν καλά. Ἀπὸ τοὺς τοίχους ἔμπαινε ὁ ἀέρας, μολονότι εἶχα βουλώσει ὅσο μπορούσα καλλίτερα τῆς χαρμάδες. Τὸ φθινόπωρο πέρασε, οἱ ἡμέραις ἀρχίζαν νὰ μικραίνουν. Ὁ ἥλιος ἔνωσε τὸ πρῶτο χιόνι και καθάρισε τὰ χωράφια, οἱ νύχτες ὁμοῦς ἦσαν κρύαις, τὸ νερὸ πάγωνε. Χορτάρια και μαμούνια ψοφοῦσαν.

Μιά παραξενὴ σιγαλιὰ ἀγκάλιαζε τοὺς ἀνθρώπους: ὄλοι ἦσαν συλλογιμένοι, τὰ μάτια τους κύτταζαν τὸν χειμῶνα ποῦ πλάκωνε. Οὔτε μιά φωνὴ δὲν ἔφτανε ἀπὸ τὸ νησάκι ποῦ ἔβαιναν τὰ ψάρια, τὸ λιμάνι ἦταν χωρίς ζωὴ, τὸ καθεὶ ἐκοιμάτανε γιὰ τῆς μεγάλης βορρινῆς νύχτες, ποῦ ὁ ἥλιος κοιμάται βουτηγμένος στὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Τὸ πλατάγισμα τῶν κουπιῶν μίας μοναχικῆς βάρκας σκορποῦσε τὸν βουβὸ του κρότο.

Μιά νέα πλησίασε μὲ τὴ βάρκα, ὄρθια στὰ κουπιά.

— Ποῦ ἦσουν, κοριτσάκι μου;

— Πουθενά.

— Πουθενά; Γι' ἀκουσε, καλέ ἐγὼ σὲ γνωρίζω, σὲ εἶδα τοῦτο τὸ καλοκαίρι.

Ζύγωσε στὸ μῶλο κ' ἔδεσε τὴν βάρκα τῆς.

— Ἔβσκες τὸ κοπάδι σου κ' ἔπλεκες κάλτσα. . . Σ' ἀπάντησα μιά νύχτα.

Κοκκίνισε λιγάκι και γέλασε μὲ κάποια ταραχή.

— Ἐλα στὸ καλύβι, κοριτσάκι μου, κι' ἀφίσε με νὰ σὲ καμαρώσω. Σὲ λένε Ἀρριέττα.

Αὐτὴ ὁμοῦς τραβᾷ τὸν δρόμο τῆς και δὲν μού λέει λέξι: Τὸ φθινόπωρο, ὁ χειμῶνας ποῦ πλάκωνε, τὴν εἶχαν μουνδιάσει, κάθε τῆς αἰσθησις κοιμάτανε βαθεῖα.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλεύσει πιά μέσα στὴ θάλασσα.

ΛΣΤ

Ἐβαλα γιὰ πρώτη φορὰ τὴν στολή μου και τραβήξα στὸ Σίριλονδ. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε. Θυμώμουν ὅσα πέρασαν ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ἡ Ἐδουάρδα εἶχε χυθεῖ στὸν λαϊμό μου και μὲ φίλησε μπροστὰ ὁ ὄλον τὸν κόσμο.

Μῆνες και μῆνες μὲ γελοῦσε σκληρὰ, μ' ἔκανε κι' ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά μου. Ἐγὼ ἔφταιγα; Ναί, ἐγὼ πίστεψα στὸ ἀστέρι μου και πλανήθηκα. Συλλογιέμουν τώρα: πῶς θὰ εὐχαριστηθῆ ἂν πέσω στὰ πόδια τῆς και τῆς ξεμολογηθῶ τὸ μυστικὸ τῆς καρδιᾶς μου! «Κάθισε», θὰ μού πῆ, θὰ πῆ νὰ φέρουν κρασί και πρὶν τσουγκρίσῃ τὸ ποτήρι τῆς μὲ τὸ δικό μου, θὰ πῆ: «Κύριε λοχαγέ, σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τῆς ὄρες ποῦ περάσαμε μαζί, ποτε δὲν θὰ τῆς ξεχάσω». Ἐπειτα, σὰν μὲ ἰδῆ ἔτσι εὐτυχημένο, γεμάτον ἐλπίδες, θὰ κάμῃ πῶς πίνει τάχα και θάφισῃ τὸ ποτήρι τῆς ἀγγιχτο. Καὶ δὲν θὰ μού τὸ κρύψῃ πῶς δὲν ἦπτε, θὰ τὸ κἀνῃ μάλιστα μὲ τρόπο νὰ τὸ ἰδῶ. Ἐτσι εἶνε αὐτὴ.

Ἐμπρός! ἡ τελειωτικὴ στιγμή φθάνει.

Καθὼς περπατοῦσα, ἐξακολουθοῦσα τοὺς συλλογισμούς μου: ἡ στολή μου θὰ τῆς κάμῃ ἐντύπωσι τὰ γαλόνια μου εἶνε καινούρια και ἀστραφτερά, τὸ σπαθί μου θὰ κτυπᾷ στὸ παρκέτο. Μιά νευρικὴ χαρὰ μὲ τίναξε: Ποῖός ἔχει τί μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀκόμα; Σήκωσα ψηλὰ τὸ κεφάλι, μ' ἔνα ὑπερήφανο κίνημα.

— Φθάνει πιά ἡ ταπεινοσύνη! Ἀξιοπρέπεια ἀποδῶ κ' ἔμπρός. Ὅ,τι και νὰ συμβῆ, θὰ δεῖξω μεγάλη ἀδιαφορία. Θὰ κρατήσω τὴν θέσι μου. . . Συμπαθεῖτε με, ὄραία μου κοπέλλα, ἂν δὲν ζητῶ ταπεινὰ τὸ χεράκι σας. . .

Ὁ κ. Μὰκ ἦρθε νὰ μὲ ὑποδεχθῆ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ πρόσωπό του μού φάνηκε πιὸ χλωμό, τὰ μάτια του πιὸ βαθυλωμένα ἀκόμα.

— Φεύγετε; Ἀλήθεια; Τώρα τελευταία τῶ ὄντι δὲν εἶχατε καλὸ σπίτι. Τὸ καλυβάκι σας κάηκε. . .

Χαμογελοῦσε. Θαρροῦσα πῶς ἔβλεπα μπροστά μου τὸ δυνατότερο κεφάλι τοῦ κόσμου.

— Ὅριστε μέσα, κύριε λοχαγέ, ἡ Ἐδουάρδα εἶνε στὸ σαλόνι. Θὰ ξαναἰδωθοῦμε στὸν μῶλο, τὴν ὄρα ποῦ φεύγει τὸ βαπόρι.

Ὁ κ. Μὰκ ἀπομακρύνθηκε, μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, σφυρίζων μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του, συλλογιμένος.

Ἡ Ἐδουάρδα διάβαζε μέσα στὸ σαλόνι. Ἐαφίσθηκε σὰν εἶδε τὴν στολή μου, μὲ κύτταξε λοξὰ σὰν πουλι και κοκκίνησε. Ἄνοιξε τὸ στόμα τῆς.

Ἐγὼ κατάφερα νὰ τῆς πῶ:

— Σᾶς ἀπρίνω ὑγεία!

Διαμιᾶς σηκώθηκε, εἶδα πῶς τὰ λόγια μου τῆς ἔκαναν ἐντύπωσι.

— Γκλάν, φεύγετε; Τώρα φεύγετε;

— Μόλις φθάση τὸ βαπόρι.

Τῆς ἔπιασα τὸ χέρι, τὰ δυὸ τῆς χέρια καὶ φώναξα: « Ἐδουάρδα! » μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἀπάνω τῆς, ὄλο πάθος.

Ἀμέσως ἔγινε ψυχρὴ καὶ συμμαζεύθηκε... Μοῦ ἀντιστεκότανε μὲ τὰ σωσά τῆς. Τέντωσε τὸ σῶμα τῆς ὑπερήφανα κ' ἐγὼ στεκόμουν μπροστά τῆς σὰ ζητιάνος. Τῆς ἀφισα τὰ χέρια. Θυμούμαι πῶς ξαναεἶπα πολλές φορές μηχανικῶς: « Ἐδουάρδα, Ἐδουάρδα!... » Μὰ ὅταν μὲ ρώτησε: « λοιπόν! τί θέλατε νὰ πῆτε;... » δὲν κατάφερα νὰ βγάλω λέξι.

— Ἔτσι λοιπόν, φεύγετε πιά!.. Ποῖον θάχωμε τάχα ἐδῶ τοῦ χρόνου;

— Κάποιον ἄλλον... Τὸ καλύβι ἴσως νὰ ξανακτισθῇ.

Ἦστερα ἀπὸ μιὰ στιγμή σιωπῆς, ξαναπῆρε τὸ βιβλίον.

— Λυπούμαι ποῦ βγήκε ξω ὁ πατέρας. Θὰ τοῦ πῶ τὰ χαιρετίσματά σας.

Δὲν τῆς ἀπάντησα. Ἐκαμα ἓνα βῆμα καὶ τῆς ἔπιασα τὸ χέρι:

— Χαῖρε, Ἐδουάρδα.

— Χαῖρε.

Ἄνοιξα τὴν θύρα νὰ φύγω. Ἐκείνη ἄρχισε πάλι τὸ διάβασμά καὶ γύριζε τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου τῆς. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς μου δὲν τὴν εἶχε καθόλου συγκινήσει.

Ἐβῆξα. Τότε γύρισε καὶ μὲ ὕφος ξαφνισμένο:

— Ἀκόμη ἐδῶ εἶσθε; Μοῦ φάνηκε πῶς εἶχατε φύγει.

Ἦ ἐκπληξίς τῆς ἦτο τόσο ζωηρά, ποῦ φαινότανε καθαρὰ προσποιημένη. Ἐκανε μὲ τὸ παραπάνω τὴν ξαφνισμένη. Ἦξευρε πολὺ καλὰ πῶς ἤμουν ἐκεῖ. Τουλάχιστον ἐγὼ εἶσι νομίζω.

— Θὰ φύγω ἀμέσως.

Μὲ πλησίασε:

— Ἦθελα νάχω μιὰ ἐνθύμησι ἀπὸ σᾶς. Ἦθελα νὰ σᾶς ζητήσω κάτι τι, μὰ εἶνε ἴσως πολὺ... Μοῦ χαρίζετε τὸν Αἴσωπο;

Χωρὶς τὸν παραμικρὸ δισταγμὸ τῆς εἶπα τὸ ναί.

— Λοιπὸν θὰ μοῦ τὸν φέρετε αὔριο;

Ἐβῆξα ξω κανέναν στὸ παράθυρο. Ὅλα πιά εἶχαν τελειώσει γιὰ καλὰ.

Ἦταν ἡ τελευταία μου νύχτα, ποῦ πέρασα στὸ καλύβι μου. Καθόμουν συλλογισμένος καὶ μετροῦσα τῆς ὥρες. Τὸ πρῶτ' εἰσέμασα τὸ πρόγευμά μου. Ἦ ἡμέρα ἔδειχνε κρύα.

Γιατὶ μοῦ ζήτησε νὰ τῆς πᾶω τὸ σκυλί μου;

Ἦθελε τάχα νὰ μοῦ ξαναμιλήσῃ ἀκόμα μιὰ φιλία; Δὲν εἶχα πιά τίποτε νὰ περιμένω. Καὶ πῶς θὰ τὸν μεταχειρίζοτανε τάχα τὸν Αἴσωπο; — Αἴσωπε, Αἴσωπε, θὰ κακοπεράσεις κοντὰ τῆς. Ἐξ αἰτίας μου θὰ σὲ δέρνῃ ἴσως νὰ σὲ χαιδεύῃ καὶ πότε — πότε: χωρὶς ἄλλο ὅμως θὰ σὲ δέρνῃ χωρὶς αἰτία: δὲν θὰ μπορῇ νὰ σὲ ὑποφέρῃ.

Φώναξα τὸν Αἴσωπο, ἀκούμπησα τὸ κεφάλι μου στὸ δικό του, καὶ τὸ χαιδεύα. Εἶχα τὸ τουφέκι στὸ χέρι. Τὸ ζῶο ἄρχισε νὰ ρουθουνίζει, νόμιζε πῶς εἶμουν γιὰ τὸ κινῆγι. Ἀκούμπησα τὴν κἀννα ἀποπίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι του καὶ τράβηξα τὸ σκανδάλι.

Πλήρωσα ἓναν ἄνθρωπο καὶ κουβάλησα στὴν Ἐδουάρδα τὸ πιάμα τοῦ σκύλου μου.

ΛΖ

Τὸ βαπόρι θὰ ἔφευγε ἀργά, τὸ ἀπόγευμα. Ἐπῆγα στὸν μῶλο. Τὰ πράγματά μου εἶχαν ἐπιβιβασθεῖ. Ὁ κ. Μὰκ ἤλθε νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃ καὶ μοῦ ἔλεγε πῶς θὰ ἔχω ὠραῖον, πολὺ εὐχάριστον καιρὸ στὸ ταξίδι μου. Θὰ ἔκανε καὶ αὐτὸς πολὺ εὐχαρίστως ἓνα ταξιδάκι μὲ τέτοιον καιρὸ. Σὲ λίγο φάνηκε καὶ ὁ γιατρός μαζί μὲ τὴν Ἐδουάρδα.

— Εἶχαμε πολὺ ἐπιθυμία νὰ σᾶς ξεπροβόδισωμε, εἶπε ὁ γιατρός.

Τοὺς εὐχαρίστησα.

Ἦ Ἐδουάρδα μὲ κύτταξε στὰ μάτια:

— Σᾶς εὐχαριστῶ, ἀλήθειαι, γιὰ τὸν σκύλο σας.

Δάγκασε τὰ χεῖλια τῆς, ἄσπρα σὰν τὸ πανί.

Ὁ γιατρός ρώτησε ἓναν ἄνθρωπο τοῦ βαποριοῦ.

— Τί ὥρα φεύγει τὸ βαπόρι;

— Σὲ μισὴ ὥρα.

Ἐγὼ σόπαινα.

Ἦ Ἐδουάρδα, γενναῖα, πηγαινοερχότανε. — Δὲν γυρίζομε, γιατρέ; Ἐκεῖνο ποῦ μ' ἔφερε ἐδῶ, ἔγινε.

— Ἐβῆατε, ἐκεῖνο ποῦ σᾶς ἔφερε... Ἐκείνη γέλασε μὲ τὴ μαγία τοῦ γιατροῦ νὰ τὴν διορθώνη.

— Δὲν ξεφράσθηκα καλὰ;

— Ὅχι, ἀπήντησε ἐκείνος ξερά-ξερά. Τὸν ἐκύτταξα. Ὁ κοινὸς ἀνθρωπάκος εἶχε ἓνα ὕφος ψυχρὸ καὶ ξερὸ. Εἶχε διαγράψει ἓνα εἶδος διαγωγῆς καὶ τὸ ἀκολουθοῦσε κατὰ γράμμα. Καὶ ἂν ταῦρισκε σκοῦρα καμμιὰ φορὰ; Δὲν θὰ τῷδειχνε καθόλου ἡ φυσιογνωμία του δὲν δὲν ἐπρόδιδε ποτὲ τὰ αἰσθηματά του.

Ἄρχισε νὰ βραδεύαζῃ.

— Σᾶς ἀφίνω. ὕγεια, λοιπόν, εἶπα καὶ σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ ὅλα.

Ἦ Ἐδουάρδα μὲ κύτταξε σιωπηλῇ. Ἐπειτα γύρισε τὸ κεφάλι καὶ κάρφωσε τὰ μάτια τῆς στὸ βαπόρι.

Ἐγὼ πήδησα στὴ βάρκα. Ἦ Ἐδουάρδα στεκότανε πάντα στὴν προκυμαία. Τὴν ὥρα ποῦ πάτησα τὸ πόδι μου στὸ βαπόρι, ὁ γιατρός μοῦ φώναξε ἓνα δυνατὸ « ὦρα καλή! » Εἶδα τότε τὴν Ἐδουάρδα, ποῦ ἔφευγε μὲ μεγάλα βήματα, ἐνῶ ὁ γιατρός τὴν ἀκολουθοῦσε ἀπὸ πίσω. Ἦτον ἡ τελευταία ὄπτασις ποῦ μοῦ χάριζε.

Μιὰ δυνατὴ μελαγχολία χυθῆκε, σὰν μικρὸ κύμα, στὴν καρδιά μου.

Τὸ βαπόρι ξεκίνησε. Ξεχώρισα ἀκόμα τὴν ἐπιγραφή τοῦ κ. Μὰκ « Ἀποθήκη ἄλατος καὶ κενῶν βαρελιῶν ». Σὲ λίγο δὲν διέκρινα πιά τὰ γράμματα. Τὸ φεγγάρι καὶ τᾶστρα φάνηκαν στὸν οὐρανὸ, τὰ βουνὰ φανερώθηκαν ἄξαφνα καὶ μαζί μ' αὐτὰ τὸ ἀπέραντο δάσος. Νά! ἐδῶ εἶνε ὁ νερόμυλος, ἐκεῖ ἦταν τὸ καλύβι μου. Ἦ μεγάλη στακτιὰ πέτρα μένει μοναχικὴ ἀνάμεσα στὰποκαΐδια. Ἦελίνα, εἶπα. Ἦ βορεινὴ νύχτα ξαπλώνεται στὰ βουνὰ καὶ στοὺς κάμπους.

ΛΗ

Ἐγραψα ὅσα ἔγραψα ὡς τώρα γιὰ νὰ σκοτώσω τὸν καιρὸ μου. Μοῦ κάνει εὐχαρίστησι νὰ ξαναφέρνω στὸν νοῦ μου τὴν ἐνθύμησι τοῦ καλοκαιριοῦ αὐτοῦ στὴν Νορλανδία, ὅπου συχνὰ μετροῦσα τῆς ὥρες ποῦ ἔφευγαν τόσο γρήγορα. Τώρα ἄλλαξεν οἱ ἡμέραις φαίνονται ἀτελειώταις.

Περνῶ ἀκόμα πολλές εὐχάριστες στιγμῆς, μὰ ὁ καιρὸς δὲν θέλει νὰ περάσῃ καὶ δὲν καταλαβαίνω τὸ γιατί. Παραιτήθηκα ἀπὸ τὸν στρατό, εἶμαι ἐλεύθερος σὰν τὸ πουλί, γνωρίζω πολὺν κόσμον, πηγαίνω ὅπου μοῦ καπνίσῃ. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κλείνω τὸ ἓνα μάτι καὶ περιπαίζω τὸ φεγγάρι καὶ τᾶστρα θαρρῶ πῶς τὰ βλέπω νὰ γελοῦν, εὐχαριστημένα ποῦ παίζω μαζί τους. Ὅλα γύρω μου μοῦ χαμογελοῦν. Ἄνοιγω μιὰ μποτιλίτσια καὶ προσκαλῶ τοὺς συντρόφους μου νὰ γλεντήσωμε.

Ὅσο γιὰ τὴν Ἐδουάρδα δὲν τὴν συλλογίζομαι πιά. Ἦστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ γιατί νὰ μὴν τὴν ξεχάσω ἐντελῶς; Τὸ φιλότιμο δὲν μ' ἀφίνει.

Κάποιος μ' ἐρωτᾷ ἂν ἔχω καμμιὰ λύπη καὶ τοῦ ἀπαντῶ μ' ἓνα ζωηρὸ « ὄχι ».

Ἦ Κόρα, ξαπλωμένη στὰ πόδια μου, μὲ καμαρώνει, τὸ ἐκκενρὸς χτυπᾷ τικ-τὰκ ἀπάνω στὴ θερμάστρα, κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά μου ἀκούω τοὺς συγκεχυμένους κρότους τῆς πόλεως. Ἦ θύρα μου κτυπᾷ, ὁ διανομὸς μοῦ δίνει ἓνα φάκελλο σφραγισμένο. Ξέρω ἀπὸ ποῦ ἔρχεται. Ἀμέσως τὸ κατάλαβα, ἐκτός ἂν τὸ ἀναιρεῦσθῃκα καμμιὰ νύχτα ἀϋπνίας.

Μέσα στὸν φάκελλο δὲν ὑπάρχει γράμμα, μόνον δυὸ φτερά πουλιοῦ.

Ἦνα παγωμένο ρεῦμα τρόμου χύνεται στὴς φλέβες μου. Λέω ἀπὸ μέσα μου: « Ἄνὸ πρᾶσινα φτερά! Τί θὰ τὰ κάμω;... Γιατὶ κρυθῶ ἔτσι; Μπαίνει πολὺς ἀέρας ἀπὸ τὰνοιχτὰ παράθυρα ».

Κλείνω τὰ παράθυρα.

Μὰ συλλογίζομαι ὀλοένα: — « Αὐτὰ τὰ φτερά τὰ γνωρίζω. Μοῦ θυμίζου ἓνα χωρατό, ἓνα περιστατικὸ περαστικὸ μέσα σὲ τόσα ἄλλα, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἤμουν στὴν Νορλανδία. Μ' ἀρέσει νὰ τὰ ξαναβλέπω τῶρα... » Καὶ ἄξαφνα θαρρῶ πῶς βλέπω ἓνα πρόσωπο μπροστά μου καὶ πῶς ἀκούω μιὰ φωνή, μιὰ φωνή ποῦ μοῦ λέει: « Κύριε λοχαγέ, ὀρίστε τὰ φτερά σας! »

— Κόρα, κάθισε ἡσυχα, γιατί, σὲ σκοτίζω ἂν κουνήσῃς!

Ἄνυπόφορη ζέστη! Τί συλλογιζόμουν ὅταν ἔκλεινα τὰ παράθυρα! Ἄς τὰνοίξουν, ἄς ἀνοίξουν τὴν θύρα διάπλατη! Ἐμπᾶτε μέσα, χαρούμενοι φίλοι μου. Ἀποδῶ, κύριε παραγγελιοδόχε, θὰ κάμω ἓνα δρόμο γιὰ χατήρι μου.

Καὶ ἡ ἡμέρα τελειώνει, μὰ ὁ καιρὸς δὲν προχωρεῖ.

Ἐβαλα τέλος στὴ γνωριμία μου, ποῦ τὴν ἔπιασα, γιὰ νὰ διασκεδάσω. Δὲν ἔχω καμμιὰ φροντίδα, ἀισθάνομαι μόνον μιὰ ἐπιθυμία νὰ φύγω, οὔτε κ' ἐγὼ δὲν ἤξερω ποῦ, πολὺ μακριά, στὴν Ἀφρική ἢ στὰς Ἰνδίας. Γιατὶ εἶμαι παιδί τοῦ δάσους καὶ τῆς μοναξιάς.

Ἐπεται συνέχεια.

Μετάφρ. Π. Νβ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

Διάλεξις Δ. Κακλαμάνου.

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν «Παναθηναίων» ἔγινε τὴν περασμένην Δευτέραν, 2 Φεβρουαρίου, ἡ τρίτη τῆς ἐφειτεινῆς περιόδου διάλεξις. Τὸν λόγον εἶχεν ὁ κ. Δ. Κακλαμάνος, ὁ ὁποῖος ὠμίλησε «περὶ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας κατὰ τὰς νεωτέρας ἰδέας».

Ἐν ἀρχῇ ὁ κ. Κακλαμάνος ὠμίλησε διὰ τὴν πρώτην γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τραγωδίας. Ἀνεζήτησε τὴν πρώτην ἀφετηρίαν εἰς τὸ ἄσμα τοῦ Θεσπίδος, τοῦ πρώτου θιασάρχου. Ἡ ἀρχὴ τῆς τραγωδίας ὑπῆρξε θρησκευτικὴ ἢ μᾶλλον λειτουργικὴ. Πλήθος ἀγροτῶν ἐπανηγύριζεν εἰς τὰ χωρία ἑορτὴν ὑπὲρ τοῦ Διονύσου μετ' ἀπαγγελίας στίχων, καταλλήλων εἰς τὴν περίστασιν. Τοὺς στίχους ἀπήγγελλε χορὸς θορυβῶδης, ἔνθους, μετὰ προηγουμένης σπονδᾶς εἰς τὸν Βάκχον. Τὴν ἀπαγγελίαν διέκοπτον κραυγαὶ χαρᾶς, ἐνθουσιασμοῦ, καὶ ἀναφωνήσεις μελαγχολίας. Ἀπὸ τῶν χωρίων ὁ διονυσιακὸς χορὸς ἦλθεν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ πελοποννησιακᾶς ἐπιδράσεις, προσεδέχθη νέον χαρακτήρα. Τὰ ἐπισόδια τοῦ βίου τοῦ θεοῦ, αἱ δδύναμι καὶ οἱ θριάμβοι τοῦ ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ θρύλους καὶ μύθους τῆς ζωῆς τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἡρώων. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκ τοῦ χοροῦ, ὅστις ἀπήγγελλεν, ἔπαλλεν, ἐχόρευεν, ἀπεσπάσθη ὁ κορυφαῖος, ὅστις ἀποτελεῖ εἶδος τι ἰδεώδους θεατοῦ, θεατοῦ πλήρους γνώσεως καὶ ὀρθοῦ νοῦ, κρίνοντος τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐξελισσόμενα γεγονότα κατὰ μέτρον κοινῆς τίνος καὶ σταθερᾶς λογικῆς, τῆς λογικῆς τῆς μέσης κοινῆς γνώμης.

Αὐτὰ εἶνε τὰ διονυσιακὰ στοιχεῖα τῆς τραγωδίας, ρυθμὸς, μελωδία, ἀπαγγελία. Εἶνε τὰ στοιχεῖα, τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς μελαγχολίας, ἀπαισιοδόξου καὶ ἔστιν ὅτε θορυβῶδους λαϊκῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ τὰ διονυσιακὰ ταῦτα στοιχεία δὲν ἀρκοῦν διὰ νὰ δώσουν πλήρη ἐκφαν-

σιν εἰς καλλιτεχνικὰς ὁρμάς. Εἰς τὸ διονυσιακὸν στοιχεῖον, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Νίτσε, πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ Ἀπολλώνειον διὰ νὰ συγκρασῇ δὲ ταῦτα καὶ δώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς χρειάζεται ἓνας Αἰσχύλος. Χωρὶς ὅμως ν' ἀρκῇ καὶ αὐτός. Ὅπως ὁ μεγαλοφυῆς συγγραφεὺς πλάσῃ τὸ δραματικὸν ἀριστοῦργημά του ἀπαιτεῖται ἱστορικὴ περίοδος λαοῦ, ἔχοντος συναισθησὶν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ δυνάμεως, περίοδος ἐντόνου λαϊκῆς ὁρμῆς, ἀναπτύξεως μεγάλων καὶ γενναίων αἰσθημάτων. Εἰς τὸν αἰῶνα τῆς Ἐλισάβετ ἡ κατατρόπως τῆς ἰσπανικῆς ἀρμάδας παρέχει τὰ στοιχεῖα τῆς ἐκφάνσεως τοῦ δαιμονίου τοῦ Σαίξπηρ. Ὁ Αἰσχύλος εἶνε γέννημα τῶν νικῶν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν.

Οὕτως, ὡς εἶπεν ὁ ὀμιλητής, τρία εἶνε τὰ στοιχεῖα τῆς τραγωδίας: 1ον) Ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ λαϊκὴν μελαγχολίαν καὶ ἀπαισιοδοξίαν. 2ον) Εὐρίσκει τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῆς ἐκφρασίν, ὅταν ὁ λαὸς λάβῃ συναισθησὶν ἑαυτοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς του. 3ον) Τὴν τραγωδίαν γεννᾷ ἡ σύγκρουσις δύο δυνάμεων: τῆς ἔξωθεν ἀνάγκης, τοῦ μοιραίου νόμου, ὅστις ἄγει τοὺς ἥρωας — τῆς ἐλευθέρως τοῦ ἀτόμου βουλήσεως ἔσωθεν. Ἡ πάλῃ τῆς θελήσεως ταύτης τῶν ἡρώων πρὸς τὸν ἔξωθεν ἐνεργοῦντα βαρύν, ἀτεγκτον, ἀμείλικτον νόμον, εἶνε ἡ γεννώσα τὸ τραγικὸν πάθος.

Μία εἰκὼν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐξηγεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν οἰσίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ παλαιοῦ δράματος. Εἰς τὸ βάθος κυκλοτερῆς χώρος, ὅπου πέριξ βωμοῦ ὄρχεται, ψάλλει, ὀμιλεῖ ὁ χορὸς. Ὅπισθεν ἀπλῆ ἔξεδρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας δρῶσιν οἱ ὑποκριταί. Οἱ θεαταὶ ἀμφιθεατρικῶς τεταγμένοι, ἀντιζοῦν εἰς τὸ ἄκρον τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, τοὺς καταφύτους λόφους, τὸν Ὑμηττὸν κατεσπαρμένον μετὰ ῥόδα ὑπὸ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Ὅποιον δράμα ἦτο δυνατόν νὰ προκύψῃ ἐντεῦθεν; Κάτι τὸ λιτόν, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀγαματώδες. Καὶ πράγματι. Οἱ ἀρχαῖοι τραγικοὶ τοὺς ἀρχαίους γλύπτας ὑπενθυσίζον. Ὁ Αἰσχύλος ἔχει τὸ ὑπερφυσικὸν τοῦ Φειδίου. Μετὰ τὸν Σοφοκλῆ πλησιάζομεν πρὸς τὸν ἀν-

θρωπινώτερον, φυσικώτερον, πραγματικώτερον χαρακτήρα τῆς πραξικτελείου τέχνης. Ἀνθρωπινώτερος ὅμως καὶ αὐτοῦ εἶνε ὁ Εὐριπίδης. Αὐτός εἶνε ὁ ἀληθὴς «κατατηξίτεχνος», ὁ εἰσδύων βαθύτατα εἰς τὰ μύχια τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ περιγράφων πάθη καὶ συναισθήματα αἰώνια, ὁ νεωτεριστικώτερος τῶν ἀρχαίων καὶ ὁ ἀρχαιότερος τῶν νεωτεριστῶν. Ὁ Εὐριπίδης δύναται νὰ κληθῇ ὁ «Ἀθηναῖος Ἴψεν», ὅπως ὁ Ἴψεν δύναται νὰ κληθῇ «ὁ Νορβηγὸς Εὐριπίδης». Ἡ ἐποχὴ τοῦ Εὐριπίδου ἀναπαριστᾷ τὰς ἱστορικὰς ἀναλογίας τῆς ἰδικῆς μας. Ἡ αὐτὴ διάρρηξις τῶν παλαιῶν τύπων, ἡ αὐτὴ εἰσβολὴ νέων κοινωνικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, ἡ αὐτὴ διάλυσις τῶν παλαιῶν ἰδεῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, γεννᾷσι τὸ Εὐριπίδειον καὶ τὸ σύγχρονον ἡμῶν δράμα.

Ἀνέπτυξε κατόπιν ὁ κ. Κακλαμάνος τὸν ἀριστοτέλειον ὁρισμὸν τῆς τραγωδίας, τὸν παλαιότερον καὶ ἴσως τελειότερον, κατὰ τὸν ὁποῖον: «Τραγωδία ἔστι μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένω λόγῳ, χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέους καὶ φόβου περαινούσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν».

Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς «καθάρσεως» εἰς τὴν ἀρχαίαν Τραγωδίαν ὁ ὀμιλητής ἀνέφερε τὴν ἱστορικὴν, ἀλλ' ὀλίγον γνωστὴν ἐριδί: τοῦ γάλλου Βαίλ καὶ τοῦ ἡμετέρου κ. Βερναρδάκη. Ὁ Βαίλ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τοῦ Ἀριστοτέλους ἔδιδε πολὺ περὶ ἐξηγήσιν, ἐνῶ ὁ Βερναρδάκης ἐξῆρεν εἰς τὸ ἀληθὲς ὕψος τῆς τῆς ἀριστοτέλειου θεωρίας. Ὁ Βαίλ ὡς πρὸς μὲν τὴν προτίμησιν τῆς λέξεως ἰσχυρίζετο ὅτι προήρχετο ἀπὸ τὴν ἐξοικειώσιν τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν ὁποῖαν ἐξήκει ὁ πατήρ του ἡ ἐννοία δὲ αὐτῆς εἶνε ἀντικειμενικὴ, ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τῶν θεατῶν γεννωμένην ἐντύπωσιν, τὸ αἶσθημα τῆς ἱκανοποιήσεως μετὰ τὸ ὁποῖον ἀπέρχονται οἱ θεαταὶ ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ἔργου, ἀπαλλασσόμενοι ὡς διὰ καθάρσεως τῶν ἐξ αὐτοῦ συναισθημάτων.

Ἀπεναντίας ὁ Βερναρδάκης ἀντικρούων τὴν δοξασίαν αὐτὴν, ἐρμηνεύει ὑψηλότερον καὶ ποιητικώτερον τὴν κάθαρσιν ὡς τὸν ἐξίλασμον τοῦ ἥρωος διὰ τὰ ἀδικήματά του. Ἀσχέτως πρὸς τὸ θεατρικὸν κοινόν, ἡ κάθαρσις ἀφορᾷ τοὺς ἥρωας αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ δράματος συμφώνως πρὸς

τὰς αἰδίους πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Βερναρδάκη συμπίπτει μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Γκαίτε. Ὁ ὀμιλητής παρατήρησεν, ὅτι ἡ ψυχικὴ συγγένεια, ἡ ὁμοιότης, ὁ ἐνωτικὸς σύνδεσμος, ὁ ὁποῖος εἶνε καταφανὴς μεταξὺ τῶν νέων καὶ τῶν περασμένων ἑλληνικῶν γενεῶν, ἔκαμαν τὸν Βερναρδάκην νὰ αἰσθανθῇ τὸ ζήτημα καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀκριβεστέραν λύσιν.

Καὶ ἀφοῦ ἐξηγήθημεν μετὰ τὸν ὀμιλητὴν εἰς τὰ ἀγνὰ ὕψη τῆς Μεγάλης Τέχνης, τὸν παρακολουθοῦμεν καὶ εἰς τὸν δραματισμὸν του, εἰς τὸ ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἔδραψεν ἡ καρδιά του, εἰς μίαν ἀναβίωσιν τοῦ μεγάλου πνεύματος τὴν ὁποῖαν προσφυνῶς ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ ἀναμαρμαρῶθεν Στάδιον.

«Εἰς τόπον, ὅπου δλα κοιμῶνται ἀκόμη, (εἰπεν) ἐπιτρέπεται νὰ ὄνειρευθῇ κανεὶς. Φαντάζομαι μίαν ἡμέραν δόξης καὶ θριάμβου φωτός, ὅπως τὴν σημερινὴν, τὸ λευκὸν Στάδιον ὑπὸ τὴν λάμπην τοῦ ἡλίου. Τὰ ὄρατα καὶ ἀκίμα σώματα ἐπέδειξαν τὰς ἀγνὰς αὐτῶν γραμμάς. Ἐξήσαμεν ὥρας κάλλους, δυνάμεως, σθένους. Ὁ λαὸς ἐπευφημῶν καὶ στεφανῶνων τοὺς ἀθλητάς, εἰς ὁρμὴν χαρᾶς καὶ ζωῆς ἐντόνου, ἔδειξεν, ὅτι ἔλαβε συναισθησὶν ἑαυτοῦ, ὅτι ἐπεκονώνησε μετὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὅτι ἀνέθαλαν εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ αἰσθητά, τὰ ὁποῖα ἦνθον ἐδῶ πρὸ 24 αἰώνων. Καὶ ἐνῶ τὸν Ὑμηττὸν στεφανῶνων τὰ ἀθάνατα ἴα καὶ φωτονεφέλη ροδόχρυσος περιβάλλει τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἡ ξαρινὴ αἶθρα γεμίζει τὴν ἀτμοσφαιραν ἀπὸ ἀρώματα, πηγαίνει ν' ἀκούσῃ κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς αὐτὸν τὸν χώρον, ὅπου ἠκούσθησαν διὰ πρώτην φοράν, τὰ ἀρχαῖα ἀριστοῦργήματα, μετουσιωμένα εἰς γλῶσσαν φωτός καὶ ἀρμονίας, εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς καρδίας καὶ τοῦ αἰσθηματος. Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην τῶν μυστηριωδῶν συναφειῶν καὶ τῶν βαθυτάτων συγκινήσεων, κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποῖαν φύσις, νόησις καὶ αἴσθησις θὰ ἀποτελοῦν τι κοινόν, ὑπάρχει ἡ βεβαιότης, ὅτι ἂν δὲν ἔχῃ γεννηθῇ ὁ Ἕλληνας δραματικός, θὰ γεννηθῇ. Ἔως τότε, καὶ δλα τὰ ἄλλα, θὰ εἶνε ἀπλᾶ ψελλίσματα».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ σύγχρονος τουρκικὴ φιλολογία

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει εὐθὺς ἀμέσως ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Ντισᾶρ βέη,

την βαθύτητα και ἀμερόληπτον, διὰ τὴν σύγχρονον τουρκικὴν φιλολογίαν, εἶνε ὅτι ἡ φιλολογικὴ παραγωγή εἰς τὴν Τουρκίαν εἶνε ὑπερμέτρως καὶ ἀπιστενῶς μεγάλη. Οἱ Τούρκοι ἔγραφαν καὶ γράφουν ἀπέριως πολλὰ — γράφει ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ταύτης ἐκδοθείσης εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν, — ἂν καὶ σπανιώτατα ὠραία ἔργα. Ὅλη ὁμως ἡ φιλολογικὴ αὐτὴ παραγωγή παλαιότερα καὶ νεότερα μένει χωρὶς καμμίαν κατάταξιν. Διὰ τοῦτο κάθε προσπάθεια φιλολογικῆς κριτικῆς εἰς τὴν Τουρκίαν θὰ ἀπειτέλει δύσκολον καὶ ἐπιπορθον ἔργασίαν. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης παρατηρεῖ εἰς τὸν πρόλογον, ὅτι ἔαν ὑπῆρχε συνοπτικὴ ἱστορία τῆς τουρκικῆς φιλολογίας καὶ κριτικὴ μελέτη δι' αὐτήν, θὰ διεφώτιζε καὶ θὰ προηγοίμαζε διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἰδικῆς του ἔργασίας διὰ τὴν σύγχρονον φιλολογίαν. Ἄλλ' ἡ νέα σχολή, γράφει ὁ Ντισάρ βέης, εἶνε βεβαίως σταθμὸς τῆς τουρκικῆς φιλολογίας, χωρὶς ὁμοίως συνεκτικὸν δεσμὸν μετὰ τὸ παρελθόν. Ἡ νέα φιλολογία ἔχει τὰς ῥίζας τῆς μακρᾶν τῶν τουρκικῶν φιλολογικῶν παραδόσεων καὶ ἀντλεῖ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἀπὸ τοὺς νεωτεριστὰς εὐρωπαίους συγγραφεῖς καὶ ἰδίως τοὺς Γάλλους. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς νέας αὐτῆς σχολῆς τῶν *décadents* ῥωμαντικῶν εἶνε ὁ Χαλὴ Ζιᾶ. Χαρακτηρίζων ὡς *παρημασμένους ῥωμαντικούς* τοὺς φιλόλογους τῆς νέας αὐτῆς Σχολῆς ὁ συγγραφεὺς, ἔφησεν, ὅτι τὴν παρακμὴν δὲν ἐννοεῖ κατὰ τὸν ὄρισμόν τοῦ Θ. Γκωτιέ ὡς «τὴν τέχνην φθασμένην εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀκρᾶς ὠριμότητος, ὅπως τὴν παρουσιάζουν ὑπὸ τοὺς χαμηλωμένους ἡλίους των οἱ γηράσαντες πολιτισμοί». Τοιοῦτο βέβαια δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑποστηριχθῆ διὰ τὴν τουρκικὴν τέχνην. Ἡ φιλολογικὴ ὁμως αὐτὴ τάσις προκύπτει κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον ἡ Τουρκία ἐρεψθη εἰς τὸν δυτικὸν πολιτισμόν, χωρὶς προετοιμασίαν, χωρὶς μελετημένον σχέδιον, οὕτως ὥστε ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ὁμοιάζει με ψιμύθιον ποῦ στολίζει πρόσωπον βάνιασον καὶ ἀγροῖκον. Καὶ αὐτὰ μὲν γενικῶς ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἐξαιρέσεις ποῦ δὲν φαίνεται νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν φυλὴν. Ἄνθη θερμοκηπίου ποῦ ἀνθίζουν, δὲν ἤξεύρει κανεὶς ἀπὸ ποῖον σπόρον, πεσμένον τυχαίως, ἀνθῆ ποῦ δὲν τὰ βλέπει κανεὶς εἰς τοὺς δημοσίους ἀνθῶνας, ποῦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ φαντασθῆ πῶς ὑπάρχουν. Εἶνε θαῦμα πῶς ξεφύτρωσαν εἰς τόσον ἀνάξιον περιβάλλον τὸ περιβάλλον δὲν ἐξηγεῖ τὴν παρουσίαν των, ποῦ πρέπει νὰ ζη-

τηθῆ εἰς μίαν ὄλως διόλου ἄλλην καλλιέργειαν. Ὀνομάζει ἀκόμη τοὺς ἀπαδοὺς τῆς σχολῆς αὐτῆς ῥωμαντικούς ὁ Ντισάρ βέης, διότι ἔχουν ὅλα τὰ προσόντα καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν ῥωμαντικῶν, ὑπερσύντες ἐπὶ πλέον κατὰ τὴν ἔλλειψιν ἐθνικῶν παραδόσεων. Ὁ συγγραφεὺς κατόπιν καθορίζει τὸ ἄλαντον τοῦ κορυφαίου τῆς νέας σχολῆς, τοῦ Χαλὴ Ζιᾶ, τὸν χαρακτηρίζει ὡς αἰσθηματικόν, λεπτόν, μετὰ φλογερὰ πάθη, μ' εὐγενῆ ἐπιφυλακτικότητά, ἐκτάκτως νευρικὸν καὶ ἄστονον συγχρόνως, ἀνθρωπὸν βαθύως ἠθικὸν καὶ εὐθύν, μετὰ μίαν λέξιν ἔκκεντρικὸν καὶ συμπαθῆ. Ὁ λογογράφος αὐτὸς ἀνεφάνη τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κοινὸν ἦτο ζαλισμένον ἀπὸ τὰς ἀγόνους τρικυμίας ποῦ εἶχεν ἐξεγείρει ὁ μέγας τούρκος ἐκλαϊκευτῆς. ὁ ζητῶν νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς ὁ Βολταίρος τῆς Τουρκίας — ὁ Ἀχμέτ Μιδᾶ καὶ ὁ πιστὸς διαδόχος του Ναδιέ, πειθήμενον ὄργανον τῆς πολιτικῆς του. Τὸ κοινὸν αὐτὸ πολὺ περτωρισμένον, μετὰ παλαιὰς καὶ ἐπιπολαίους γνώσεις, μετὰ γούστον ἀμφίβολον καὶ εὐκόλον, εἶχε μεγάλην δίψαν πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου τοῦ ἔδειξαν τὰς λαμπρὰς ὄψεις καὶ κατεγίνετο νὰ μιμηθῆ ἠθῆ καὶ ἔθιμα τῆς Δύσεως. Τὸ κοινὸν αὐτὸ εἶχε δι' ἐθνικὸν ποιητὴν τὸν μέγαν Κεμάλ Βέην, ὕστερον τὸν Ριτζᾶ Ζαδὲ Ἐκράμ καὶ τὸν Ἀβδουλά Χαμίτ, ὡς σοφὸν δὲ τὸν Ἀχμέτ Μιδᾶ. Ἐζητοῦσε ὁμως μυθιστοριογράφον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ἰδεώδες του, πραγματοποιοῦντα τὰ ὄνειρά του, διηγούμενον τὴν πρόσοποιημένην ζωὴν ποῦ ἐπεθύμησε νὰ ζῆσθαι, τοὺς πλατωνικοὺς ἔρωτας, ποῦ ἠθέλησε νὰ αἰσθανθῆ, γράφοντα λεπτὴν γλῶσσαν, καλλιτεχνικὴν, καὶ ἄποστον καὶ νέον εἰς ἕφος καὶ αἰσθήματα. Ἐκτὸς τοῦτο ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἦτο πρωτογενῆς εἰς εἰκόνας, ῥήσεις καὶ ἄρθρα, παρουσιάζουσα πολλὴν δυσκολίαν εἰς τὴν διατύπωσιν νέων ἢ τεχνικῶν πραγμάτων. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἐδημοσιεύθησαν τὰ διηγήματα: «Σημειωματᾶριον πεθαμένου», «Φερδὴ καὶ Σιῶ» καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἔφημερίδας. Ὑστερον τὸ «Γαλάζιο καὶ Μαῦρον» τοῦ ὁποίου ὁ τίτλος ὑπενθυμίζει τὸ μυθιστόρημα τοῦ Στένδαλ, τὴν «Ἱστορίαν ἑνὸς καλοκαιριοῦ», τὸ «Μαραμένον μπουκέτο» καὶ τέλος τὸν «Ἀπηρευμένον ἔρωτα», ἀριστοτεχνικὸν διήγημα. Τὰ διηγήματα αὐτὰ ἀνέδειξαν τὸν Χαλὴ Ζιᾶ. Ὁλόγυρά του συνεκεντρώθησαν ὁ Ρασίφ, ὁ Τζαχίτ, ὁ Ἡκμέτ, ὅλοι συγγραφεῖς τῶν αὐτῶν τάσεων ἄλλ' ἀσθενεστέρως ἐμπνεύσεως σχημα-

τίσαντες οὕτω βαθμιαίως τὴν νέαν σχολὴν. Μολονότι ὁ Χαλὴ Ζιᾶ δὲν παρουσίασε τίποτε ἰσχυρῶς νεωτεριστικόν, κατώρθωσε ὁμως νὰ προσδώσῃ φυσιογνωμίαν εἰς τὸ ἔργον του, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἀσθενικὸν ἐμπρεσιονισμόν, διαδέχεται ἐνίοτε νευρώδης ἔκφρασις μετὰ ἡδονικᾶς, μελαγχολίαν, ἐλαφρὸν ψυχολογίαν καὶ τρυφερότητα. Τὰ τρία πρῶτα μυθιστορήματα, μετὰ τὰ ὁποῖα παρουσιάσθη ὁ Χαλὴ Ζιᾶ, εἶνε κατώτερα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πρωτοτυπίας τῶν μεταγενεστέρων ἔργων του, τῆς «Ἱστορίας ἑνὸς καλοκαιριοῦ», τοῦ «Ὑστερον ἀπὸ τῆ θανά μου» τοῦ «Μαραμένου μπουκέτου». Ἄλλα περισσότερα ἀπὸ ὅλα ἐξαιρεται εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν τὸ «Γαλάζιο καὶ Μαῦρον» ὡς τὸ καλλίτερον ἔργον τοῦ μυθιστοριογράφου. Ἡ ἀκόλουθος, εἰς ὀλίγας λέξεις, εἶνε ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου τούτου: Ὁ Ἀχμέτ Τζεμὴλ, ἀφοῦ ἔχασε τὸν πατέρα του, δικηγόρον, μένει τὸ μόνον στήριγμα τῆς οἰκογενείας. Ἀναλαμβάνει μετὰ ἀφοσίωσιν τὸ βαρὺ καὶ ἱερὸν αὐτὸ ἔργον. Σκέπεται πλέον διὰ τὴν μητέρα του καὶ διὰ τὸ μέλλον τῆς μονακριβῆς ἀδελφῆς του. Ἐπειδὴ τοῦ ὑπολείπεται ἀκόμη ἓνα ἔτος, διὰ νὰ πάρῃ δίπλωμα τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν, ἐξακολουθεῖ τὰς μελέτας του, ἐργαζόμενος ὁμως συγχρόνως διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ χροῖώδη τῆς ζωῆς. Γράφει διηγήματα διὰ περιοδικὰ καὶ προετοιμάζει τὸ μεγάλο ἔργον του ποῦ θὰ τὸν πλουτίσῃ καὶ θὰ τὸν δοξάσῃ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ ἔρως του, διὰ τὴν Λαμέα, τὴν ἀδελφὴν ἑνὸς συναδέλφου του, τὸν παρηγορεῖ διὰ τὰς στενοχωρίας καὶ τὰ βάσανα τῆς κουραστικῆς ζωῆς του. Ἀπ' ἐδῶ ὁμως ἀκριβῶς ἀρχίζει ἡ σειρά τῶν δυστυχημάτων. Ἡ ἀγαπημένη ἀδελφὴ του Ἰκβάλ, ποῦ τὴν εἶχε νυμφεῖσαι πρὸ ὀλίγου, ἀποθνήσκει ἀπὸ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν καὶ τὴν ἀπονίαν τοῦ ἀνδρός της. Τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἐσυγκέντρωσεν ὅλην τὴν ἰδιοφυσίαν του καὶ ἐστῆριξεν ὅλας τὰς ἐλπίδας του ἐπολεμήθη βιαίως καὶ ἀπεδοκίμασθη ἀπὸ τὸν τύπον, τὸν ζηλότυπον πρὸς τοὺς νεωτεριστὰς τέλος εἰς ἐπίμετρον τῆς δυστυχίας καὶ τῆς δυσμενοῦς Εἰμαρμένης, μανθάνει ὅτι ἡ Λαμέα, ὁ τελευταῖος θησαυρὸς του, τὸ τελευταῖον ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός του, ἐμνηστεύθη μετὰ ἀξιοματικὸν τοῦ ἐπιτελείου. Τὴν συναντᾷ μίαν ἡμέραν, δὲν ἀνευρίσκει εἰς αὐτὴν οὔτε κἄν τὴν ἀν' ἡσῆσιν, οὔτε ἐκδήλωσιν θλίψεως. Τοῦτο, ἀπο εἰς τὸ τελευταῖον κτύπημα, τὸ μοιραῖον κτύπημα τῆς εὐτυχίας του. Χάνει κάθε ἐλπίδα, καίει τὰ τελευταῖα χεῖρ

γράφου του, δὲν πιστεύει πλέον εἰς τίποτε, δὲν αἰσθάνεται πλέον τὴν ἀνάγκην τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὴν ὑπερξίν του ὁμως ἐξαστᾶται ἡ ζωὴ τῆς πτωχῆς γράτας μητρὸς του, ἡ ὁποία ἔχει μόνον αὐτὸν διὰ παρηγορίαν εἰς τὸν κόσμον. Θὰ ζῆσθαι λοιπὸν δι' αὐτήν, κατὰ καθήκον, ἀλλὰ μακρὰν, πολλὴν μακρὰν ἀπὸ τὸν καταραμένον αὐτὸν τόπον, ἀπὸ τὸν σκοτεινὸν τάφον ὅπου τὰ ὄνειρά του, ἡ ἀγάπη του, ὅλη ἡ εὐτυχία ἐνταφιάσθη διὰ παντός. Εἰς τὸ μυθιστόρημα τούτο ὁ Χ. Ζιᾶ παρουσιάζει τὴν τάσιν του πρὸς τὸν ρεαλισμόν. Δὲν διαστᾶται νὰ παρουσιάσῃ τὰς ἀσχημίας τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Ὁ Τζεμὴλ, ὁ Χέβκη, ὁ Ρατζῆ ἐνσαρκώνουν καὶ ἀναπαριστοῦν τὴν σημερινὴν τουρκικὴν νεολαίαν. Ἐνας γραμματισμένος εὐρωπαῖος θὰ εὗρισκε τὸ θέμα κάπως παλαιὸν ἀλλὰ διὰ τὸ κοινὸν διὰ τὸ ὁποῖον ἔγραψεν, ἦτο ὄλως νέον, θαυμασίον δὲ εἰς τὸ σύνολόν του. Τὸ «Μαῦρον καὶ Γαλάζιο» εἶνε ἔργον ποῦ θὰ ζῆσθαι. Ἀύστηρος κριτικὸς θὰ εὗρισκε μόνον ὅτι τὰ πρόσωπα δμιλοῦν μετὰ γλῶσσαν, πνεῦμα καὶ μόρφωσιν πολὺ νεωτεριστικῆν ἀπροσάρμοστον μετὰ τὸν αἰῶνα, καὶ ἰδίως τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτυλίσσεται ἡ ὑπόθεσις. Ὁ Χ. Ζιᾶ εἶνε μελαγχολικὸς ἀλλὰ δὲν εἶνε διόλου ἀπαισιόδοξος. Ἐλπίζει, κάποτε μάλιστα ὡς ἔφηβος ποῦ δὲν ἐδοκίμασε τὴν κακοτυχίαν, ποῦ δὲν ἐγνώρισε τὰς ἀποθαρρυντικὰς ἐναντιότητάς τῆς ζωῆς. Πιστεύει πῶς ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται ἀγαθός, καὶ ἀειγαγῆτος. Ὁ ἔρως πληροῖ τὰ βιάθη τῆς καρδιάς του. Ζῆ διὰ τὸν ἔρωτα, ποῦ εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ ἄλλα πάθη, τὰ συμπερόνια, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ὀδύνας ποῦ ἐξεγείρουν τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅλην τὴν δρασίν, ἀφίνει εἰς τὴν Α. Μ. τὸν ἔρωτα καὶ δὲν ἀπασχολεῖται σχεδὸν μετὰ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα. Ἐχει τὴν εὐγενῆ ιδιότητα, — ιδιότητα καλλιτέχνου, — νὰ αἰσθάνεται τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ προκαλέσῃ. Τὸ ἕφος του ἔχει ἀπέριως λεπτὰς διαχωρώσεις. Εἰς τὰ ἔργα του, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ πᾶν εἶνε ἔρως, τέχνη καὶ ποίησις, γοητεύει περισσότερο ἢ κομπότης τῆς φράσεως ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν, διότι αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀπέβλεψε περισσότερον εἰς τὴν ὠραιότητα τοῦ ἕφους παρά εἰς τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ ἕφος τῆς ἰδέας. Διὰ τοῦτο τὸ πᾶν εἶνε καλλιτεχνικὴ ἐπίνοια καὶ ἡ φωνητικὴ ἀλληλουχία τῶν λέξεων καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς φράσεως δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἡχῶν τοῦ δάσους, ἢ βογγητῶν τῆς θα-

λάσης ή κελαδήματος ή νανούρισματος παρθένων. Ο Χαλήλ Ζιά κατώρθωσε το θαύμα ποιητικής πεζογραφίας, μουσικής, ριθμικής χωρίς ομοιοκαταληξίαν, ευστροφού, ώστε να προσαρμόζεται με τās λυρικές όρμας της ψυχής, με τās διακυμάνσεις της όνειροπολήσεως, με τās αλφινιδίας συγκινήσεις της συνειδήσεως. Είς άνταπόδοσιν ύπηρξεν ό πρώτος συγγραφεύς είς την πατρίδα του, ό όποιος ήσθάνθη ότι το κοινόν του τόν αγαπά. Σήμερον είς την Τουρκίαν ό Χαλήλ Ζιά είνε ή πρώτη φιλολογική μορφή.

Υπάρχουν δημοσιογράφοι στερεώς προσηλωμένοι είς την παράδοσιν, ήθρογραφούντες την τουρκικήν ζωήν, όπως ό Χατζέπ Άλή και Ένεμη βέης παρουσιάζοντες διά τούτο πρωτοτυπίαν, άλλ' ύστερούντες είς την δύναμιν και την ιδιοφυίαν. Από της εποχής του Άχμέτ Ρεσή δέν άνεφάνη ισχυρότερος ήθρογράφος ούτε πρωτοτυπώτερος λογογράφος είς την Τουρκίαν. Ο Χαλήλ Ζιά είνε σήμερον ό μεγάλος μυθιστοριογράφος διά τούς συμπατριώτας του. Θα ήτο όμως από γενικωτέρας απόψεως πολύ μεγαλύτερος συγγραφεύς εάν προσηλώνετο είς την έθνικήν ζωήν και απηλλάσσετο από την επίδρασιν τών φιλολόγων της Δύσεως.

K. ΣΑΡΜΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Πρόσφατος αρχαιολογική ανακάλυψις.

Η έν Χαιρωνεία μάχη.

Ούδεις άρχαίος συγγραφεύς εκ τών μνημονεύσαντων την παρά την Χαιρωνείαν μάχην του έτους 338 π.Χ. αναφέρει αυτήν την πόλιν της Χαιρωνείας ή την ακρόπολιν αυτής ως σπηήν έπεισοδίου τινός του φοβερού δράματος του μεταξύ Μακεδόνων και τών έναντίον αυτών συμμαχούντων Θηβαίων, Άθηναιών και άλλων Έλλήνων άγώνος. Οι νεώτεροι όμως ιστορικοί πλανώμενοι εκ της έπωνυμίας της μάχης ταύτης και αποβλέποντες είς την όχι μακράν της πόλεως κειμένην θέσιν του μνημείου τών Θηβαίων Ιερολοχιτών, έφ'ού ίστατο ό ήδη υπό της Αρχαιολογικής Έταιρείας αναστηλούμενος υπερμεγέθης λέων, έπίστευον ότι ή πόλις της Χαιρωνείας άπέτελει το κυριώτατον στήριγμα της πορατάξεως τών Έλλήνων και είκαζον ότι τύμβος τις κείμενος προς βορράν του μνημείου τών Ιερολοχιτών παρά

τόν ποταμόν Κηφισόν ήτο το μνημείον τών πεσόντων Μακεδόνων όπερ αναφέρει ό Πλούταρχος. Ητό γνωστός και άλλος τύμβος τρία σχεδόν τέταρτα της ώρας ανατολικότερον του πρώτου κείμενος, άλλ' ούτός άπομακρυσμένος ών της πόλεως έθεωρείτο ως όλως άσχετος προς την μάχην του έτους 338 π.Χ.

Αί άνασκαφαί, ός έξετέλεσεν ό κ. Γ. Σωτηριάδης ένφ' επέβλεπε τās προς αναστήλωσιν του λέοντος εργασίας, άπέδειξαν ότι ό δεύτερος ούτος τύμβος, και όχι ό πρώτος, έκρυπτε τών πεσόντων Μακεδόνων τά όστα' ώστε έπειδή το μνημείον τούτο διά διαφόρους λόγους είνε άδύνατον να ύποθεθί ότι ίδρύθη μακράν του πεδίου της μάχης, είνε φανερόν ότι αί περί τούτου δοξασίαι τών νεωτέρων Ιστορικών ήσαν έσφαλμένα, ή δε μάχη συνεκροτήθη ανατολικότερον της πόλεως. Η σιενότης της κοιλάδος του Κηφισού κατά τούτο το μέρος φαίνεται ότι έθεωρήθη υπό τών Έλλήνων σπουδαιότερον άμυντικόν πλεονέκτημα ή τά οχυρώματα της πόλεως. Ο πρώτος τύμβος, όστις πρότερον έθεωρείτο ως το μνημείον τών Μακεδόνων, άπεδείχθη προϊστορικός, διασχίλια όλα περίπου έτη παλαιότερος της μάχης του 338 π.Χ. άλλ' ό δεύτερος δέν δύναται να είνε ούτε πολύ παλαιότερος ούτε πολύ νεώτερος του χρόνου τούτου, ως άπέδειξαν τά πολυάριθμα έντός της τέφρας της υπερμεγέθους πυράς ανακαλυφθέντα θραύσματα άγγείων, ών ή χρονολογία είνε άσφαλώς γνωστή. Έπειδή όμως τοιοούτος τύμβος κρύπτων υπερμεγέθη πυράν διαμέτρου δέκα όλων μέτρων και πάχους 0.75, δέν ήτο δυνατόν να ίδρυθί χάριν συνήθους τινός ένταφιασμού, εθρέθησαν δε και πολυαριθμότατα τεμάχια όπλων έν τη πυρά, δέν δύναται να ύτάρξη ούδεμία άμφιβολία ότι ούτος είνε μνημείον μεγάλης μάχης και κοινός τάφος πολυαριθμών κατ' αυτήν πεσόντων νεκρών. Ο κ. Σωτηριάδης έδημοσίευσε κατ' αυτές έν τώ περιόδικφ της ένταύθα Γερμανικής Σχολής έκτενή διατριβήν περί τών πορισμάτων τών έν Χαιρωνεία ανασκαφών αυτού, έν τη όποια μετά μεγάλης λεπτομερείας και άκριβεστάτης Ιστορικής κριτικής έξετάζει πάσας τās περί της μάχης μαρτυρίας τών άρχαίων έν παραβολή προς την τοπογραφίαν της χώρας και άποδεικνύει άσφαλώς ότι αί παλαιότεραι περί της μάχης δοξασίαι είνε όλως άπαραδέκτοι και ότι ό ειρημένος τύμβος ούτε είς άλλην εποχήν δύναται να άνήκη, ούτε είς άλλους κατά την αυτήν μάχην πεσόντας νεκρούς, αλλά μόνον μνημείον τών

Μακεδόνων δύναται να είνε. Τά εύρήματα είνε λίαν πενιχρά ούδεμίαν άλλην αξίαν έχοντα είμή μόνον ότι χρησιμεύουσιν ως τεκμήρια προς έξακριβωσιν της χρονολογίας και του είδους του μνημείου, αλλά και πάλιν το άποτέλεσμα της άνασκαφής είνε σπουδαιότατον, διότι τώρα πρώτον γίνεται άσφαλώς γνωστή ή άληθής παράταξις τών αντιπάλαιόντων ένδόξων στρατών και κατανοείται ή πορεία μιας τών σπουδαιότατων μαχών της παγκοσμίου Ιστορίας. Είς τούς άναγνώστας τών «Παναθηναίων» τούς μη δυναμένους να άναγνώσωσι την γερμανιστί συντεταγμένην διατριβήν του κ. Σωτηριάδου πιστεύω ότι θα είνε ευπρόσδεκτος ή παρούσα περί αυτής ανακόνησις.

Συνεδρία της 4 Φεβρουαρίου. Ο κ. Δαιρπεφελδ έξετάσας τά έρείπια τών έν Κνωσφ και έν Φαιστώ της Κρήτης προϊστορικών ανακτόρων - παρέτήρησεν ότι άμφότερα δέν διατηρούνται έν τη άρχική αυτών κατασκευή, άλλ' ότι έχουσι ύποστή κατ' αυτούς τούς προϊστορικούς χρόνους βίαιαν καταστροφήν, κατόπιν της όποιας άνφοδομήθησαν κατά νέον σχέδιον ίκανώς διαφέρον του πρώτου. Τά νεώτερα δε άνάκτορα τά άνοικοδομηθέντα επί τών έρείπιων τών παλαιών όμοιάουσι προς τά έν Τίρυνθι και έν Μυκήναις προϊστορικά άνάκτορα, όσαύτως δε και τά άγγεία τά εθρεθέντα έν τώ στρώματι τών νεωτέρων ανακτόρων της Κρήτης είνε όμοιώτατα προς τά γνωστά μυκηναϊκά, ένφ' έν τώ στρώματι τών παλαιότερων ανακτόρων εθρέθησαν μόνον παλαιότερα άγγεία, ήτοι εκ του είδους τών λεγόμενων άγγείων τών Καμαρών. Έκ τούτου συμπεραίνει ό κ. Δαιρπεφελδ ότι τά παλαιότερα άνάκτορα άνήκουσιν είς δυνάστας Κάρας, τά δε νεώτερα είς Άχαιούς, οτινες έπελδόντες εκ της Πελοποννήσου έξεδίωξαν τούς Κάρας εκ τε της Κρήτης και εκ τών άλλων νήσων του Αιγαίου πελάγους, ό δε μυθικός βασιλεύς Μίνως άνήκει είς τόν λαόν τόν κατακτήσαντα την Κρήτην, ήτοι τούς Άχαιούς. Αν ή θεωρία αυτή του κ. Δαιρπεφελδ είνε άληθής, εκλείπει σχεδόν πάσα έλπία να άναγνώσθωσι αί πολυαριθμοί εθρεθείσαι προϊστορικήαι έπιγραφαι, διότι ή γλώσσα τών Καρών είνε σχεδόν όλως άγνωστος.

Κατόπιν ό κ. Σράδερ όμίλησε περί διαφόρων γλυπτών εθρεθέντων πρό όλίγου έν Λακεδαιμόνι, τά όποια ως επί το πλείστον δέν έχουσι μεγάλην καλλιτεχνικήν αξίαν, άλλ' είνε σπουδαία ένεκα της σπανιότητος λακωνικών

καλλιτεχνημάτων παλαιών. Τινά όμως είνε και καλλιτεχνικώς αξιόλογα.

ΧΑΡΙΤΩΝ ΦΙΑΣΤΑΙΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΩΝ ΠΟΛΕΩΣ

Είνε ζωηραι άκόμη αί ζωναναί εικόνες, τās όποιας έφιλοτέχνησεν ό κ. Κ. Σπανούδης εκ Μασσαλίας διά τās εορτάς της κτίσεως της, από Παρισίων διά την έκθεσιν του 1900 και από της Ιταλίας διά τόν θάνατον του βασιλέως Οδμβέρτου.

Έδώ είς την πόλιν είναι τόσον ζωηραι αί εικόνες, ώστε πολλοί μ' εκπλήττον, ένθυμούμενοι και τās τελευταίας λεπτομερείας.

Ο πρώτος Κωνσταντινουπόλιτης δημοσιογράφος, όστις δέν ειργάσθη επί έτοιμής εργασίας ξένων εφημερίδων, αλλά μάς παρουσίασε την ιδικήν του αντίληψιν ειλκιρινή, σαφή και συγγενή μας.

Ο κ. Σπανούδης, όπως πρό πολλού ψιθυρίζεται, και επισήμως πρό όλίγου άνεκοινώθη, εκδίδει έντός όλίγου ιδίαν εφημερίδα με εθρό καλλιτεχνικόν πρόγραμμα, με συνεργάτας, ότι πολύτιμον έχει ό άπανταχού έγκατεσπαρμένος λόγιος κόσμος.

«Πρόδος» είναι ό τίτλος της εφημερίδος του, και ως άληθή πρόδον την χαριερίζομεν και ήμεις.

Είς τόν ιδικόν μας γυναικείον κύκλον ψιθυρίζονται πολλά περίεργα. Μία κυρία μ' έλεγεν ότι θα έχη και δελτίον συρμού. Μία άλλη κυρία μ' έλεγεν ότι θα έχη δελτίον έναντίον του συρμού.

Ξεύρετε το όνομα πρόδος; όπως βλέπετε, κάμνει τόν καθένα να νομίξη ότι το φύλλον θ' άσπασθί τās ιδικάς του ιδέας, αί όποιαι και είναι αί προοδευτικώταται.

Λοιπόν την περιμένομεν την «Πρόδον» με τά χελιδόνια και με της παπαρούνης την άνοιξιν.

**

Έφέτος ή πόλις μας ήλιόλουστος εώρτασε τās άπόκρεα. Κίνησις, ζωή, μουσική και θόρυβος χυμένη ή ένθυμία στους δρόμους, ίσως φυγάς από την οικογενειακήν έστίαν.

Καλαισθησίαι όμως ούτε άκτις. Μέσα είς τās αίθούσας τών χορών μόνον, όλίγη πνοή έλαφρά έβασίλευσεν, άλλ' είς τās όδους και τās τριόδους άκοιμψα και ρυπαρά ράκη με τās ίδιαις παραστάσεις πάντοτε "Ο,τι μ' άφίνει έντύπω-

σιν και τώρα εις το φθινόπωρον του βίου, όπως μ' αφινεν εις την ανοξιν, και το επιζητώ πάντοτε, το ιδιον, απαρύλλοκτον, με την συνήθη επιμονήν του πνεύματός μου εις τας παλαιάς εικόνας, είναι έκαινο το άκομψον σύμπλεγμα των άχθοφόρων, οι οποιοι δήθεν κατακοποι στήριζον τας δοκούς επί των άμων των επί των οποίων στηρίζεται ένα αυγό.

Σπογγίζουν τον ιδρωτα των, αναπνέουν ασθμαίνοντες και φέρουν το αυγό σιγά σιγά. Αυτοι οι ιδιοι οι οποιοι φέρουν τα μεγαλείτερα βάρη επί των άς Ατλαντος άμων των έλαφροι και γοργοί.

Αρα γε και διά την ζωήν δεν συμβαίνει το ιδιον; και κολλάκις οι περισσοτεροι γογγύζοντες δεν σύρουν αντί βαρέων φορτίων ένα αυγό;

ΘΡΑΚΟΠΟΥΛΑ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Α. Λάλια - Πατερνόστρο.

Ο Ιταλός λόγιος ήλθε εις πολύ καλήν στιγμήν εις την Ελλάδα. Ηλθε διά να φέρη το αντίδοτον διά να εξαλείψη μίαν παρεξήγησιν, διά να κάμη περαστικήν μίαν στενωχορίαν, διά να έπαναφέρει την άμμόνιον όπου ειχε διαταραχθή. Την ώραν που ο Ιταλός πρόεδρος επέδιδε τα ανακλήτηρά του, ο Ιταλός λόγιος από το βήμα του «Παρνασσού», παλλόμενος από ένθουσίασμόν και μεταδίδων την συγκίνησίν του με την όρμήν και το αίσθημα της εύγλωττίας του, έφερε τον χειρισμόν της Ιταλίας, την θεομήν πνοήν των ελληνικών αισθημάτων της νέας Ιταλικής γενεάς, της οποίας ύπεροχος διδάσκαλος υπήρξεν ο Μπόβιο. Τίποτε άλλο δεν έχρειμάετο από την προσέγγισιν αυτήν, την όρμήν των αισθημάτων, από την φωνήν ή οποία έπεκαλείτο τον Μπόβιο και από την συγκίνησιν

που επρόδιδε το άγνόν αίσθημα διά να λησμονηθή παντοεινά το ψυχρόν διπλωματικόν έγγραφον και ή άστεία αναίμακτος διτι οι προπάτορές μας πρέπει να αναζητηθούν μεταξύ των άγρίων Σκυθών ή των νομάδων Σλαβών. Φθάνει ή γεμάτη από θάλπος απιτιού φράσις του Μπόβιο, που ετόνισεν ο κ. Πατερνόστρο με την ορητοικήν του όρμήν: «Την μάνα την λέν μάνα και την Ελλάδα Ελλάδα» διά να χρωματισθή και ή ιστορική άλήθεια και να εκδηλωθή το αίσθημα ενός λαού.

Και ήτο έπόμενον διτι διορισμένους των αισθημάτων αυτών ο κ. Πατερνόστρο, έξασκων την ισχόν της εύγλωττίας και προσελκων με την εύγένειαν της μορφής και της παρουσίας, θα περιεβάλλετο με την συμπάθειαν και θα απέκτα εις νέας γνωριμίας παλαιούς φίλους.

Ρήτωρ ο κ. Πατερνόστρο, συναρπάζει και ένθουσιάζει, εινε κύριος του βήματος και έχει ισχυρόν τόνον φωνής και κινήσεις βιαίας και παραστατικάς εις τον σφοδρόν λόγον, άφελεις και ήρέμιους εις την άφήγησιν.

Ο λόγος του εινε εικονογραφημένος. Το θέμα του το παρουσιάζει εις μικράς ζωηροχρώμους εικόνας. Τέρπει διά τουτο περισσότερο άν και με τον τρόπον αυτών δεν εινε ίσως εύκολον να δοθή συνοχή και μεγάλη ανάπτυξις. Διά τουτο χαρακτηρίζει ποικιλία και συντομία την όμιλίαν. Εις τον Παρνασσόν όμιλίησε διά τας τάσεις της σημερινής γενεάς. Πόσο ωραία και διάφορα και γοητευτικά δεν ειπεν εις το διάστημα δύο τεταρτων της ώρας! Ητο κινήματογράφος του λόγου.

Εικόνες φράσεις επηρασματικοι χαρακτηρισμοί διεδέχοντο το έν το άλλο από καταρράκτην ευφραδείας. Η σημερινή γενεά εινε τάχα καταϊτέρα από τας παρασμένας, όπως κοινώς πιστευεται; Εινε άσθενεστερα εις το αίσθημα του έρωτος; κατωτέρα εις την αντίληψιν της έλευθερίας; άνωχυροτέρα εις την κατανόησιν του ωραίου; Εις τα μεγάλα αυτά συναισθήματα ήθέλησε να στερεώση την συνηγορίαν της σημερινής γενεάς τον άπόλογον της προόδου. Ας ίδωμεν τι ισχυρίσθη διά τον έρωτα. «Μας κατηγορούν, λέγει, διτι δεν αγαπάμεν με το αίσθημα των προγόνων μας διτι δεν αγαπάμεν με το αίσθημα ή αγαπήσωμεν! Όμολογώ διτι σήμερα δεν αγατώμεν όμοίως με τους παλαιούς. Δεν αγαπάμεν με τον νωχελή ρωμαντισμόν του παρασμένου αιώνος. Αλλά σήμερα άλλο εινε το πνεύμα της εποχής. Την κίνησιν διέπει ο ηλεκτρισμός. Αγατώμεν ενεργητικώτερα, αποφασιστικώτερα, με όρμήν προς το τέρας. Το αυτό αίσθημα έχει διαφορετικάς εκδηλώσεις.

Όταν Ιταλός δραματικός συγγραφεύς, ο Μπράκο ήθέλησε να αναπαραστήση εις το θέατρον τον ισχυρισμόν διτι οι νέοι σήμερα δεν γνωρίζουν να αγαπούν τι παρυσάσε; μίαν ωραίαν και φιλόθεσκον γυναίκα περιβαλλομένην από πέντε έκφυλους των οποίων ο ένας ειχε μανίαν με τα άλογα, ο άλλος με τα άρώματα και τα άνθη, ο άλλος με την περιβολήν του, άπασχολούμενος διά τον λαυμοδέτην του ή την γέταν του και οι άλλοι με ανάλογα πάθη. Εάν οι άσθενεις εκδηλώσεις της εποχής έχουν τέτοιους αντιπροσώπους, ή σημερινή όμως νεολαία δεν αντιπροσωπεύεται από τους πέντε έκφυλους του Μπράκο.

Ότω σόντομα αλλά αναλυτικά με εικόνας και χρώματα έλέγων τα ωραία άνθη του λόγου και επιζητών διά της άρμονίας την έντύπωσιν, όμιλει ο κ. Πατερνόστρο.

Νεώτατος διευθύνων δύο περιοδικά, κατεχόμενος από την φιλόδοξον όρμήν του δραματικού συγγραφέως, έχων ξυφτον το αίσθημα του καλλιτέχνου με το διάρον του λόγου, συνδυάζων την έκλυτικήν παρουσίαν με τα χαρίσματα της ψυχής άποτελεί φυσιογνωμίαν ένδιαφέρουσαν και συμπαθητικήν ο Ιταλός επισκέπτης τον όποιο θεράμα δι' ολίγας ημέρας επιλοξένησαν αι Αθήναι.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΝ από τα αρχαιότερα δημοτικά τραγούδια εινε το έπόμενον:

Δοσση, ξανθή, πανένμοστη,
 Ο κύρ Κατής μωστέι
 Και πάει ο κύρ Κατής μακρὰ
 Και το ταξείδι μέγα
 Κ' ή κόρη από τη λότη της
 Τους μήνας καταβάται:
 Να κής Φλεβάρη, φλέγε με
 Και Μάρτη έμάρανές με,
 Απρίλη άπειροφόρητη
 Και Μά κατακαίμενε
 Τον κόσμο κιδν έγήμες
 Τη θήγα και τα ρόδα,
 Την έκδικήν μου την κάρδιαν
 Τους πόγους και τα δάκρυα.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΙΣ το θέατρον του Άγνοβέρου έπαίχθη διά πρώτην φοράν δραματικόν έργον υπό τον τίτλον Der Kampf ums Kosenrotz, νέον και έως τώρα — κατά την φράσιν του Ταχυδρομίου του Άγνοβέρου — μόλις γνωστού εις τους ευρύτερους κύκλους ποιητού του Έρνστ Κάρε. Το τετραράκκιον τουτο έργον, υνδαίξει στενώς τον ύπερφαιδελισμόν με το πνεύμα της άγνης πραγματικότητας, εκδηλώνει ζωήν της οποίας ή κοσμική πείρα εκτήθη εις οδυνας και μαρτυρεί εκ μέρους του συγγραφέως τελείαν γνώσιν της σκηνηκής τέχνης, χρήσιν πλήρη καλαισθησίας των όλων σκηνηκών μέσων και γλώσσαν εύγενή. Εύθις έν άρχη το έργον εκίνησε το ένδιαφέρον διά της αναβιβάσεως επί σηνής του προβλήματος της γενεάς μας, της πάλης μεταξύ πατρός και υιών. Ούτω άπ άρχης εκινήθη, και έτηρήθη άμείωτον το ένδιαφέρον διά το ωρατον τουτο έργον, το όποιον επροκάλεσεν εις το τέλος ύθέλλαν επιδοκιμασίαν ύπερ του νέου ποιητού.

Ο συγγραφεύς του τόσοσ επιτυχόντος δράματος εινα γαμβρός επί θυγατρί του κ. Κ. Έσλιν.

ΤΟ δράμα του I. N. Ποτάπέγκο «Έξελισμός», το όποιον έπαίχθη τελευταίως, παραβάλλεται προς τα ωραιότερα έργα του Κάουτμαν και του Έρβιέ. Η κληρονομικότης εινα ο άξων περι τον όποιον στρέφεται ή ιδέα όλου του έργου. Ο καθηγητής Βαλεξινκόφ νυμφεύεται νεαράν κόρην της οικογενείας Σανδαλόφ, της οποίας όλα τα μέλη εινε νευροπαθείς. Ένας αδελφός της εινε άλκολικός, άλλος μορφινομανής. Μετά τινων ετών έλευθόν βίον, ο Βαλεξινκόφ αγαπή μίαν γυναίκα εύφυη ρωμαλέαν και ύγιη, με την όποιαν συζή. Οι Σανδαλόφ δεν έπιτρέπον την ένωσιν αυτήν και τον κατασκοπεύουν διαρκώς διά του τέκνου το όποιον απέκτησε με την αδελφήν των και το όποιον επίσης εινε έκφυλον. Μόνον ή Μαριάννα εκ της οικογενείας Σανδαλόφ έξέφυγε τον νόμον της κληρονομικότητος. Η Μαριάννα αγαπή τον άνδρα της αδελφής της τον Βαλεξινκόφ. Όταν ή συζυγίος τον έρχεται να διεκδικήση την συζυγικήν στέγην, ή Μαριάννα, διά να σώση την τιμήν του Βαλεξινκόφ, θέλει να φονεύση την αδελφήν της. Το όλον φεγγει από τα χέρια της και ο Βαλεξινκόφ το άρπάζει και σκοτώνει την γυναίκα του. Η Μαριάννα, διά να τον σώση, λέγει ότι αυτή εινε ή φονεύς.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΑΠΟ εβδομάδαν τώρα διεκόπησαν αι εργασίαι του άνδριάντος του Κολοκοτρώνη.

Διεμαρτυρήθη έξ άρχης ο κ. Σώχος, ο όποιος πονεί το έργον του, διεμαρτυρήθη και ήμετ, διεμαρτυρήθη και κάθε άνθρως αισθανόμενος το καλόν διτι ο άνδριάνς έπρεπε να στηθή διτι εκει που στήνεται αλλά πιο έξω διά να είναι καταφανής από τα πλάγια ως επιππος. Κανεις δεν ήκουσθη. Και τα θεμέλια έτέθησαν και ήρχισε να τοποθετήται και το βάθρον.

Τώρα έρχεται ή σειρά των αναγλύφων. Ο κ. Σώχος έδώρησε τα ανάγλυφα τα κοσμοβντα το βάθρον. Αλλ όταν ειδη διτι τα ανάγλυφα αυτά, τα όποια εινε χάλκινα και ζυγίζον καθένα 180 οκάδας, έπρόκειτο να προσαρμωσθούν υπό του μηχανικού του Δήμου με βίδες και διτι έντός του μαρμαρού πλαισιούμενα άπ αυτό, όπως γίνεται άλλου, και όπως γίνεται και υπό των αρχαίων, όταν ειδη το σχέδιον του βάθρου άλλοιούμενον με άνθέματα και άλλα ποικιλρατα, άποτελούντα διασαρμωγίαν προς το όλον έργον και καταστρέφοντα την αισθητικήν του, όταν ειδη ότι αντί φαιού έτέθη εις το βάθρον μαρμαρον λευκόν το όποιον δεν άρμόνιζεται με το χρώμα του άνδριάντος, έχόλωσε πλέον ο καλλιτέχνης και άπέσυρε την δωρεάν των αναγλύφων. Αυτά μας ειπε ο ίδιος κ. Σώχος εκφραζών το πικρόν συναίσθημα του καλλιτέχνου βλέποντος καταστρεφόμενον από ξένα χέρια το έργον, διά το όποιον εργάσθη με ψυχήν και με ατύπάρησιν.

Θά ηνόμεθα και ήμετ να γίνη αυτό άφορμή να άνακνηθώ το ζήτημα από την άρχην και να έννοηθώ διτι πρέπει και ή θέσις του άνδριάντος να αλλάξη, μετατιθεμένου προς τα έμμερος.

ΠΙΝΑΚΙΑΣ

ΕΧΟΥΝ και τα ζώα την τάσιν να γελούν με τον πλησίον. Ενίστη μάλιστα εις τα άστεία των ένυπόκων και το πνεύμα της εκδικήσεως. Ο φυσιολόγος Μπρέμ διηγείται διτι ειχε φέρει εις την Γερμανίαν ένα πηθικόν ο όποιος διεσκέδαζε περιέρχων ένα σκύλον. Όταν ο σκύλος έξαπλωνετο εις την αλήν διά να κοιμηθώ ο πηθικός έπλησίαζε σιγά-σιγά, παρετήρει άν ο σκύλος ήτο κοιμισμένος και τότε τον έπαινε από την ούραν και με μίαν κίνησιν βίαιαν τον έξυπνοόσε. Ο σκύλος μανιώδης έτρεχε κατά του πηθικού, ο όποιος έλάμβανε στάσιν προκλητικήν, έκτυπούσε με το δεξι χέρι το έδαφος και έπερίμενε τον έχθρόν. Μόλις ο σκύλος έπέπιπε διά να τον δαγκώση, ο πηθικός ηδούσε άπ πέ πάνω του και τον συνέλαμβανε από την ούραν χωρίς ποτέ ο σκύλος να κατορθώνη να τον συλλάβη.

Την παρατήρησιν αυτήν ειχε ήδη κάμη ο Δάρβιν. «Πρό ολίγων ετών, λέγει, ειχα την συνήθειαν να παρατηρώ τον θηλυκόν ούραγονταύκον του Ζωολογικού Κήπου και είμαι βέβαιος διτι άνευρόν εις αυτόν το αίσθημα του γελοίου. Μεταξύ άλλων ένδειξεων εινα και το ότι συχνά έφορούσε έν ειδει κατέλου την κατασρόλαν του, ή όποια ειχε όλίγων παρόδοξον σχήμα. Όλοι οι παρόντες γελοήσαν φυσικά και αυτά έκολάκισε το ζώον. Ο σαρ Άνδρέας Σμιθ, ζωολόγος άνεγνωρισμένος, μου διηγήθη ότι ειδη μίαν Κυριακήν, εις το κωφενείον της Καλής-Ελπίδος, ένα πηθικον εκδικούμενον κατά περιεργον τρόπον. Ένας άξιωματικός έπέριάζε συχνά τον πηθικόν. Όταν λοιπόν ο πηθικός ειδη τον άξιωματικόν έχρόμενον έν στολή, έχισε γρήγορα νερό εις μίαν τρύπαν, το άνακάτωσε με λάσπην και το μετεχειρίσθη ως όλον εκδικήσεως κατασπλώσας την στολήν του άξιωματικού. Επί πολύν καιρόν μετά το συμβάν έξωφραφίετο ή χαρά εις

τό πρόσωπον του πιθήκου επί τη θέα του αξιώματι-
κού».

Άλλα και οι σκύλοι αγαπούν τα παιχνίδια. Συχνά
μάλιστα υποκρίνονται ένα σκοπόν. Είχα ένα σκύλον,
λέγει ο Έρρικός Κομπν, από τον οποίον έχομεν τας
πληροφορίας αυτές, ο οποίος υπεκρίνετο τον κουτσόν
διά ν' αποφύγη την τιμωρίαν. Όταν έβγαινε από την
οίκειαν όδον του ήτο άπηγορευμένον να έμβη. Και
έκούτιαινε τόσον περισσότερον, όσον μεγαλειότερον ήτο
τό κακόν που είχε κάμει, μία κλοπή έξαρνα εις τό
μάγειρείον.

Ιδού μία περίπτωσις. άρκετά περίεργος δι' ένα
ζώον. Ο σκύλος του φυσιολόγου Γκρός, του γένους
των λεομέτρ' άφησε κατά γής μίαν ήμέραν ένα κομμάτι
ψάμι τό όποιον δεν ήθελε πλέον, έπλάγισε επάνω
εις τό ψάμι και μέ ύφος άρσιές προσηποιήθη ότι τό
ζητεί γύρω του. Ο ίδιος φυσιολόγος διηγείται ότι
είχε ένα σκύλον, ο όποιος έπαίξε διαρκώς παίων την
μύγαν επάνω εις τό γυαλιό των παραθύρων. Εάν άπε-
τύχανε εις τό κυνήγι του και τον γελούσε κανείς
δι αυτό, έντροπιάζετο κυριολεκτικώς. Μίαν ήμέραν
του είχα γελάσει πολύ με τας άλλεπαλλήλους άποτυ-
χίας του, τό όποιον τον έκαμε άκόμη αδεύότερον,
ήθέλησε να με άπατήση και έπροσηποιήθη ότι έκασε
επί τέλους την μύγαν και την συνέτριψε μέ τον
λαμόν του επάνω εις τό πάτωμα. Έγώ τό έδειξα
την μύγαν ή όποια πετόσε άκόμη επάνω εις τό γυαλιό
άποκαλύπτων την πονηρίαν του. Τότε κατεντροπισμέ-
νος έπήγε κ' έχάθηκε κάτω από ένα έπιπλόν.

Άλλ' ιδού μία ενδιαφέρουσα πανουργία ενός ταύ-
ρου. Από άλλων έτών, όταν κατοικούσα εις τό όντι-
κόν μέρος της Μυξάρης, διηγείται ο Μπίνιν τό στίτι-
μου ήτο τρυφισμένον από όφραίας βοσκίας. Η πλου-
σία χλόη έννοούσε την δρεξιν των ζώων και όταν αί
θύρα του κήπου μου ήσαν άνοικται, πάντοτε εισήρ-
χοντο. Οι άφηρτάι μου έπροσπάθουν να τας διώκουν.
Μίαν ήμέραν άνήσυχος ήλθαν να μου ειπούν ότι ένας
ταύρος του γένους brahmin, τον όποιον είχαν κτυπή-
σει, έπεσε νεκρός. Οι ταύροι αυτοί θεωρούνται ιεροί
και τους άφίνουν να κλωνίζονται έλεύθερα και να τρώ-
γουν ό τι θέλουν. Έσπευσα λοιπόν να ιδώ τό
πτώμα του ταύρου, φοβούμενος μήπως τό γεγονός
μου γεννήση δυσάρεσταιας με τους ιθαγενείς και
έπέστρεψε εις τό σπίτι διά να ειδοποιήσω την άρ-
χήν. Μόλις άνεχώρησα και ένας από τους άνδρούσους
μου ήλθε τρέχων να μου αναγγέλλη ότι ο ταύρος
επέτεκε τό πόδια του και έβροσε με την ήσυχίαν
του. Τό ζώον αυτό είχε πάλιν πλεόν την συνήθειαν,
όταν ήτο άνάγκη, να προσποιηται τον νεκρόν διά να
ήμπορη έπειτα να εκτελή τό σχέδιόν του εν άνέ-
σει.

Τόν νεκρόν προσποιείται και ο έλέφας. Ένας έλέ-
φας συλληφθείς και οδηγούμενος από τους φύλακας
του έσταμάτησε έξαρνα και έπεσε νεκρός. Τού έλυ-
σαν τό δεσμά και ήθέλησαν να σύρουν τό πτώμα μα-
κράν άλλ ήτο άδύνατον. Τότε τό έκατέλειψαν αλλά
μόλις άπεμακρύνθησαν όλίγα μέτρα οι φύλακές του,
ο έλέφας ζοηρός έσηκώθη και έτρεξε εις την ζούγ-
κλαν φωνάζων δυνατά από την χαράν του — προσ-
θέτει ο συγγραφέας.

Ο παπαγάλος, αναφέρει ο Κ. Ρός, προσποιείται
τόν άρρωστον, κατορθώνων να δείξη διάφορα συμ-
πτώματα άσθενείας. Η άναστροφή του γίνεται δύσκο-
λος, αναστανάξει ή πλαγιάζει εις τό πλευρόν ή εις
την κοιλίαν. Αυτά γίνονται ένόσω κάποιος ειδικάκε-
ται εις τό ίδιον δωμάτιον με τον παπαγάλον άλλ ο-
ταν μείνη μόνος στέκει αι όρθός και φαίνεται ύγιέ-
στατος. Εις τό τέχνησμα αυτό καταφεύγει διά να
προκαλέση τά χάδια της κυρίας του, διότι παρετή-

ρησε ότι όταν πραγματικώς είναι άρρωστος έχει περι-
σοτέρας περιποιήσεις και θιαφείας.

Ο Ρομάν διηγείται ένα χαριτωμένον ανέκδοτον
ένός παπαγάλου. Μίαν ήμέραν ο παπαγάλος και ή
γάτα έμάλωσαν, διότι ή γάτα έχυσε χάρω τους σπό-
ρους του παπαγάλου. Πάντοτε όμως, φαινομενικώς
τούδλαχιστον, έτήρχετο ή ειρήνη. Αυτήν την φορά ο
παπαγάλος, άφ' ου έπέρασε μία δολόκληρη ώρα, εβρι-
σκόμενος εις την άκραν του τραπεζιού έκάλεσε την
γάταν: «ψι-ψι. Ελα λοιπόν». Η γάτα κολακεύεται
από την πρόσκλησιν και πλησιάζει με τό κεφάλι ύ-
ψηλά άνυπόπιος. Ο παπαγάλος άρπάζει με τό ράμ-
φος ένα φλιτζάνι γάλα που εύρίσκετο σμά του, και
τό χύνει επάνω εις την γάταν ξεκαρδισμένος στά γέ-
λια διά τό κατόρθωμά του.

Τά γεγονότα αυτά αναφέρονται υπό πολλών και
δεν έκδέχονται άμφισβήτησιν.

Ιδού ένα δείγμα της πονηρίας της κορώνης. Τρεις
κορώναι, άφ' ου εις μάτην έπροσπάθησαν ν' άρπά-
ξουν ένα κομμάτι κρέας από ένα σκύλον, συνεισέ-
φθησαν και προέβησαν άμέσως εις την εκτέλεσιν του
συλληφθέντος σχεδίου. Αί δύο κορώναι έπλησίαν
όσον τό δυνατόν προς τό καταβροχθίζόμενον υπό
του σκύλου κρέας και ή άλλη από τό άλλο μέρος
εδάγκασε δυνατά την ουράν του σκύλου. Ο σκύλος
έστράφη άμέσως γανγίζων. Αί δύο κορώναι άρπα-
ξον την ουράν των και επέταξαν και αι τρεις μαζί
επάνω εις ένα τοίχον όπου έφαγαν τό κλοπιμαίον
με την ήσυχίαν των.

ΕΙΣ την Αβυσσινίαν, διηγείται ο κ. Τγκ, εύνοού-
μενος εις την αλήθην του άυτοκράτορος Μενελίκ,
ο ένπρωτισμός χρησιμεύει προς άποκάλυψιν των κα-
κώγων. Μικρά παιδιά, δέκα περίπου έτών, άποκα-
λύμμενα λαμπάσα, υποβάλλονται εις τον ύπνωτισμόν
υποβοηθώντα επιτυχώς τό ζεγον της δικαιοσύνης. Γε-
λευταίως ένας έμπροσθής εις τά περάχωρα της Αδίσ-
'Αμπέμπας κατόρθωσε να διαφύγη την καταδίωξιν
της άστυνομίας. Κατέφυγαν εις ένα λαμπάσα, ο όποιος
ύπνωτισθείς διετάχθη ν' άνευρη την κατοικίαν του
ένόχου. Τό παιδί υπήκουσε, έπέρασε ένα δρόμον,
έβηκε στους άγρους και υπέδειξε ένα εργαζόμενον
γεωργόν. Ο γεωργός συλληφθείς ώμολόγησε την
πράξιν.

Άλλοτε μετεχειρίσθησαν ένα λαμπάσα προς άνα-
κάλυψιν ενός δολοφόνου. Ο μικρός ύπνωτισμένος
ώδηγησε τους άστυνόμους εις εκκλησίας εις δια-
φορα στίτια και επί τέλους έπλάγισε έμπρός εις την
θύραν μίας κατοικίας της όποιας ο κάτοικος ήτο
αίών. Όταν επέστρεψε συνελήφθη και άρχας ήρ-
γήθη την ένοχήν του άλλ' επί τέλους ήναγκάσθη να
δημολογήση. Κατά την όμολογίαν του ο δρόμος τον
όποιον ήκολούθησε μετά τό εγκλημα ήτον ακριβώς
ένεινος που ήκολούθησε ο λαμπάσα προς αναζη-
τησίαν του.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

Εις την *Revue des Deux Mondes* ο
Ίωάννης Δορνί μελετά τον έξέγοντα χαρακτήρα του
θεάτρου του Δ' Αννούτσιου. Ο συγγραφέας της *Νε-
κρός Πόλεως* είναι λυρικώς ποιητής. Η τάσις αυτή είναι
κάπως κεκαλυμμένη εις τον *Καίσοπον και Σαν* και
τό *τέκνον της ήδονής* και ξεχειλίζει εις τας *παρθένας*
των βράχων και την *Φωτιά*. Αυτή ή τάσις είναι ή αι-
τία της άποτυχίας των δραμάτων του *Εαρινή πρωία*,
Ονειρον φθινοπωρινής έστράσε, *Φραγκίσινα ή έξ Αρι-
μινίου*. Ο θεατής έξέρχεται άπάθης από την παρύ-

στασιν των δραμάτων αυτών. Καθένα άπ' αυτά είναι
παρεκκλήσιον εις τό όποιον λατρεύεται ο Δ' Αννού-
τσιου. Εκείνο τό όποιον ιδίως βλάπτει τό θεάτρον του
Δ' Αννούτσιου είναι ή ιδιότης των ως λυρικώς ποιητού.
Μετά την παρασίαν της Τζοκόντας ήτο καθαρά
ή αισθησις αυτή της αναμίξεως του λυρισμού με την
πλαστικήν πραγματικότητα, των πραγμάτων με τά
σύμβολα. Εις την πρώτην μάλιστα της Τζοκόντας κανέ-
νας δεν ήγνόησε τί συμβαίνει. Εις τά διαλογικά αυτά
ποιήματα, τά όποια όνομάζει δράματα, ο ίδιος άπαντά
εις τον έαυτόν του. Είναι πάντοτε επί σκηνης.
Αί ήρωίδες του, άποκλειστικώς άφισωμένοι εις τον
ποιητήν των, είναι ένας καθρέπτης εις τον όποιον
ένεινος άνακακλάται.

Εφημερίδες:

Ο «**Τύπος**» του Βόλου, — 8 Φεβρουαρίου — εις κό-
ριον άρθρον έπιγραφόμενον «Συνέδριον του Τύπου»
υποδεικνύει την άνάγκην συγκλήσεως συνεδρίου των
έλλήνων δημοσιογράφων όπως τεθή φραγμός κατά της
έλευθέρης καταστάσεως του τύπου εν Ελλάδι. «Είναι τώρα
άρκετός χρόνος, γράφει, σχεδόν δεκαετία άφότην πλήρης
έτεκράτησε παραλυσία, και τό ψεύδος, ή κακοβουλία,
ή άνοσσία, ή άμύθεια, ή επιπολαιότης, ή χυδαιότης,
όλα ταυτα και άλλα άκόμη λυμαινόνται κυριολεκτι-
κώς τας στήλας της δημοσιογραφίας. Αί υπάρχουσαι
εσθήσις εξαίρεσις άπέναντι της καθολικής σχεδόν
ταύτης σπυδαιώσεως ουδέν δύναται. Φρονούμεν όμως
ότι τό πλείστον του άλλου τύπου άκουσίως παρεσύρθη
εις τον βόρβορον, τό μόν έξ εστέλους άνταγωνισμού,
τό δε και έξ άλλων λόγων. Διά τοϋτο μετά χαράς θα
έβλεπον, νομίζομεν, και οστοι μίαν προσάθειαν προς
άνορθωσιν και έξυγίανον». Τό «Συνέδριον των Έλ-
λήνων Δημοσιογράφων» πρέπει κατά τον «Τύπον»
να μελετήρη και υποδείξη άνα και ποία νομοθετικά
πρόνοια δύναται να ληφθή προς περιστολήν του
κακού και της καταχρησεως της συνταγματικής έλευ-
θερίας.

ΟΔΙΓΟΣΤΙΧΑ

Διαλέξεις των Παναθηναίων:

15 Φεβρουαρίου. — Ο κ. Μ. Μαλακάσης Έμμετρον
μαθρητρον δράμα «Η Κυρά του πύργου».

Η κυρία Θεώνη Παλά. Απαγγελία.

23 Φεβρουαρίου. — Ο κ. Γρηγόριος Εσνόπουλος
θα όμιλήση «Περί μαλλιαρών».

Την 31 Ιανουαρίου ή πριγκίπισσα Σοφία έτεκε
θυγάτριον. Ο Βασιλεύς τό ώνόμασε Ειρήνην.

Ο Ιταλός λόγιος και ρήτωρ κ. Πατερνόστορο όμι-
λησε την παρελθούσαν εβδομάδα εις τον «Παρνα-
σόν» περί του μεγάλου φιλέλληνος Μπόβιο. Ο εδ-
φραδής ρήτωρ με συγκίνησιν και ένθουσιασμόν έξηρε
τό ζεγον του φιλοσόφου, του καλλιτέχνου, του φιλέλ-
ληνος, ζωγραφίζων ούτω και τά ιδία του φιλέλ-
ληνα αισθήματα. Ο κ. Πατερνόστορο έχειροκροτηθή
ζοηρότατα. Εις δευτέραν του διαλέξιν όμιλήσε περί
των νέων σκέψεων εις την φιλολογίαν, τας τέχνας, την
κοινωνίαν.

Εις την Βουλήν θα όποβληθή νομοσχέδιον όπως
επιτραπή ή πώλησις των εν τῷ Νομισματικῷ Μου-
σειῳ Ἀθηνῶν σωρευθέντων πολλαπλῶν νομισμάτων,
έχρηστών εις τας συλλογὰς του Μουσείου, τά όποια
όμως πωλούμενα θ' άποφέρουν κεφάλαιον ένός τοσού-
του εκατομμυρίου. Με τούς τόκους του κεφαλαίου τούτου
θα ήμπορη να πλουτίζεσται τό Μουσείον δι' άγοράν

σπουδαίων, πληρουμένων των κενών και μη εκπατρι-
ζομένων των παρουσιαζομένων προς άγοράν κολυτι-
μων νομισμάτων.

Εκδίδεται προσεχώς εις τό Παρίσι ή «Ιριγένεια»
του Ζάν Μαρσέας.

Ο κ. Α. Μ. Ανδρεάδης όμιλήσε την παρελθού-
σαν εβδομάδα εις τον «Παρνασόν» περί του λόρδου
Σάλσβαρν και του ανατολικού ζήτηματος. Ο κ. Αν-
δρεάδης κατέχων κατά βάθος τό θέμα, του παρεσχέ
εις τούς άκροατάς του πλήρες ενδιαφέροντος άνα-
γνωσμα.

Η μεγάλη Ιταλις ήθοποιός Ιβλεονόρα Δούζε άσθε-
νει βαρέως.

Ο κ. Σπ. Λοβέρδος έκαμε μακράν ανακοίνωσιν εις
τον «Παρνασόν».—Τμήμα Νομικόν και πολιτικόν έπι-
στημῶν—περί φορολογικου συστήματος, έπηκολούθησε
δε συζητήσις επί του ενδιαφέροντος αυτού θέματος,
τό όποιον με πολλήν έμβροθεσίαν άνέπτυξεν ο κ. Λο-
βέρδος.

Μετεφράσθησαν εις την ρωσικήν δύο ποιήματα
του κ. Μ. Μαλακάση από τον τελευταίον του τόμον
«Ωρες»: οι «Ησκιου» και «Με τό φώς της ήμέρας».

Εξελέγη ο κ. Α. Καββαδίας έπίτιμος καθηγητής
της αρχαιολογίας εις τό Έθνικόν Πανεπιστήμιον, τα-
κτικώς δε ο κ. Χ. Τσούντας.

Κατά την τελευταίαν συνεδρίαν της Αρχαιολογι-
κής Έταιρίας άπεφασίσθη ή έναρκξίς άνασκαφών παρά
τό Θησεϊον. Ενεκρίθησαν πενήντα χιλιάδες διά την
άποζημίωσιν των κατεδαφισθησομένων οικιών. Συγ-
χρόως θα επαναληφθον αί διακοπέσαι ένεκα του
χειμῶνος εργασίαι του Θέρμου, όπου θα ίδρυθη και
μουσειον της Γαβαλούς της Φιγαλείας, της Κορίν-
θου και άλλων μερών. Αί άνασκαφαι θ' αρχίσουν έν-
τός του Μαρτίου.

Εξελέγη πρόεδρος του όου τμήματος της διεθνούς
επί των αναλύσεων έπιτροπής ο εν τῷ έθνικῷ Πανε-
πιστημίῳ καθηγητής της Χημείας κ. Α. Χρηστομάνος.
Εις τό υπό την προεδρίαν του κ. Χρηστομάνου
τμήμα άντετέθη τό υπό διεθνή έποψιν σπουδαιότατον
ζήτημα της ενιαίας παραστάσεως των δεδομένων των
αναλύσεων.

Εξελέγη καθηγητής της Παιδιατρικής εις τό Πανε-
πιστήμιον Αθηνών ο κ. Χ. Μαλανδρινός.

Η Άγγλική αρχαιολογική Σχολή Αθηνῶν θα κάμη
άνασκαφάς παρά την Έφεσον της Μικράς Ασίας.

Η Γερμανία έώρτασε την εκατονταετηρίδα του θα-
νάτου του μεγάλου φιλοσόφου Καντίου.

Τό δράμα του Άγγλου συγγραφέως Πίνερο «Η
δευτέρα κυρία Τάγκερ» τό όποιον έπαύθητε τελευ-
ταίως εις τό Παρίσι, είχε μετρίαν υποδοχήν, παρά
την σπανίαν επιτυχίαν του εις τό Λονδίον. Τούτο
άποδίδεται εις την ομοιότητα, ή όποια υπάρχει μεσξύ
του δράματος του Πίνερο και μερικῶν γαλλικῶν έρ-
γων όποια «Η τυχοδιώκτης», «Η φωτιά του μονα-
στηριού».

Την 30 Ἀπριλίου 1904 άνοίγει ή διεθνής έκθεσις
του άγίου Δουδοβίου. Ο χώρος της έκθέσεως είναι
διπλάσιος της του Σικάγου του 1893.

Ο Ασικριγέρ εγραφε: Όταν ένα έργον άνωφέρει την ψυχήν, μη ζητήσ τίποτε άλλο είναι καλόν.

Είς την Ιαπωνίαν ή μεγάλη μύτη άποτελεί στοιχείον καλλονής. Τό πρώτον πράγμα που θά προσέξω καιείς εις τό πρόσωπον, είναι ή μύτη.

Είς τας Συρακούσας έγιναν τά άποκαλυπτήρια της προτομής του Ιταλού πολιτικού και δραματικού συγγραφέως Φελίσε Καβαλλότι. Τό έργον εξέτέλεσεν ο Έκτωρ Φερρόρι.

Είς την Μόσχαν βασιλεύει μέγιστος ένθουσι. σμός διάτον Ρώσσο— Ιαπωνικόν πόλεμον. Κάθε βράδυ εις τό θέατρον κατά τά διαλείματα παίζεται επανειλημμένως ό έθνικός ύμνος.

Η Ρώμη πρόκειται να έγειρη μνημείον εις τον Βί κτωρα Ούγκώ και να δώση τό όνομά του εις μίαν άπό τας μεγάλας όδούς της.

Είς την Νέαν Υόρκην παίζεται άπό του παρελθόντος Δεκεμβρίου ο Παρουσιά του Βάγγερ. Η επιτυχία εινε μεγάλη ή εκτέλεσις λέγεται πολύ άνωτέρα της της Μπαϊρόντ. Αί εισπραξεις κατά την 30 Ιανουαρίου έφθασαν τό εκατομμύριον.

Εξεδόθη ό δεύτερος τόμος των «Υμνων» του Δ' Ανυόνταιο. Η τέχνη του ποιητού άνέρχεται τόσον ύψηλά ώστε ήμπορεί ένίοτε να παραβληθ ή προς τον Πετραρχην. Μερικαί όδαί άφισωμέναι εις τας πόλεις της Ιταλίας είναι άμίμητοι. Είς μερικιά μέρη έν τούτοις διακρίνεται ή επιτήδειος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ κατά τους μέσους αιώνας άπό του Ιουστινιανού μέχρι της υπό των Τούρκων κατακτήσεως υπό Φερδινάνδου Γρηγοροβίου μεταφρασθείσα εκ της γερμανικής μετά διορθώσεων και προσθηκών υπό Σπυρίδανος Π. Αάμπρον τόμ. Α' τεύχος δεύτερον— Βιβλιοθήκη Μαρσαλι 222.— Έν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΖΑΚΧΑΡΟΠΟΙΙΑ υπόμνημα Σδλωνος και Γεωργίου Χρηστάκη Ζωγράφου προς την Βουλήν των αντιπροσώπων. Έν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ υπό Ιωάννου Περβάνογλου, Έκδοσις τρίτη Έν Αθήναις, τύποις και αναλώμασι Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΠΕΡΙ ΤΕΣ ΟΥΣΙΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΟΓΜΑΣΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ και των διαφόρων μορφών της άναπτύξεως αυτών υπό Ζήκου Ρώση.— Ανατύπωσις εκ της επιτηρίδος του Έθν. Πανεπιστημίου.— Έν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΔΥΟ ΑΡΘΡΑ επί του προγράμματος της κυβερνήσεως και των στρατιωτικών νομοσχεδίων. Έν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΤΟ ΒΡΕΦΟΣ πρακτικός οδηγός των γονέων υπό Μ. Μελισσινού Ιατρού— Σύλλογος προς διάδοσιν άφελίμων βιβλίων.— Αθήναι 1904 τυπογραφείον Ριφτάνη-Παπαγεωργίου σχ. 16όν σελ. 80 Δρ. 0.40.

ΤΙΤΑΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ Αλεξάνδρου Θ. Φιλαδέφωος. Αθήναι 1904 τυπογραφείον Ανέστη Κωνσταντινίδου.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΕΥΞΕΩΣ ΕΞΟΧΩΣ ΥΨΗΛΩΝ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΑΥΤΩΝ υπό Κων. Δ. Ζέγγελη— Ανατύπωσις εκ του « Λοχημίδους» 1903— Αθήναι 1904 τυπογραφείον « Έστία » Κ Μάισονερ και Ν. Καργαδούρη.

Η ΓΚΟΥΡΑΙΝΑ ΗΤΟΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ του στρατηγού Γκούρα. Ιστορικόν μυθιστόρημα υπό Εγγενίας Ζωγράφου. Αθήναι 1904 τυπογραφείον Α. Ζ. Διαληγά, σχ. 8ον σελ. 718 δρ. 5.

ANATOLE FRANCE par Roger le Brum.— Biographie précédée d'un portrait— frontispice illustré de divers dessins et d'un autographe suivie d'opinions et d'une bibliographie.— Paris 1904 Bibliothèque Internationale d'édition, E. Sansot et Cie éditeurs, 9 Rue des Beaux Arts.

AL TRAGHETTO DELL' ADDA versi di G. F. Damiani (dalla Nuova Anthologia 1904).

Αγγέλλονται:

ΠΡΟΟΛΟΣ ήμερήσιον φύλλον δι' όλας τας κοινωνικάς τάξεις Κωνσταντινουπόλεως διευθυντής Κ. Π. Σπανούδης. Συδρομή έξατερικού φρ. χρ 50.

